

ห้องสมุด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบท

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

THE ROLES OF BUDDHIST MONKS TO THE RURAL SOCIAL
DEVELOPMENT OF THE NORTHEAST : A CASE STUDY

รองศาสตราจารย์ มาโนช ตัณชวินิชย์

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2529

โครงการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจาก

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

และ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

~~เลขทะเบียน..... 132c~~
~~เลขหมู่..... 921.943~~
~~..... ม.ค.~~
วัน เดือน ปี..... ๑๖ มี.ค. ๕๓

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่ายคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย เป็นจำนวนเงิน 11,000 บาท ภายหลังได้รับทุนฯ เพิ่มเติมจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นอีกเป็นจำนวนเงิน 4,000 บาท ของงบประมาณประจำปีพุทธศักราช 2528

เจ้าหน้าที่มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ อันเป็นองค์การเอกชนเผยแพร่กิจการพระพุทธศาสนา และมูลนิธิเอเซียแห่งประเทศไทย เอื้อเฟื้อกรุณาให้รายชื่อและข้อมูลของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนา

พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ รองเลขาธิการจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ดร.จินดา จันทร์แก้ว รองศาสตราจารย์ ดร.วิลาวรรณ รัตนเศรษฐากุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสัตตสุข ได้ให้ความคิดเห็นในการปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์สถาพร ชันโต ได้ให้ความช่วยเหลือแนะนำในการตีความ และวิเคราะห์ข้อมูล

นอกจากนี้นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ได้แก่ นายฟากรี ทองคิบุตร นายวิษ ผาจันทร์ นายกมล ตราชู และนายอังกูล อ้วนพรหมมา ซึ่งช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการคลุกคลีไปนอนในหมู่บ้าน

ความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้ สิ่งที่จะจดเว้นกล่าวไม่ได้คือ ความโอบอ้อมอารีจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ชำราชากร ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้านทั้ง 4 แห่ง

ผู้วิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จึงขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

รายงานการวิจัยครั้งนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ หน่วยงานต่าง ๆ และประชาชน ที่สนใจกิจการพระพุทธศาสนาในแง่หนึ่ง หากมีข้อบกพร่องใด ๆ เกิดขึ้น ผู้วิจัยขอน้อมรับคำตำหนิ ทักท้วง จากท่านผู้อ่านด้วยความขอบพระคุณอย่างสูง แต่ถ้ามีความคืออยู่บ้าง ขอให้พุทธศาสนิกชนมี ทรรณะที่ถูกต้องและที่ดีต่อคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นสถาบันสร้างสรรค์สันติสุขและความมั่นคงให้แก่ สังคมไทย

การวิจัยเรื่อง : บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้วิจัย : นายมานิช ตัดชวนิชย์
สังกัด : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พุทธศักราช : 2529

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบถึงบทบาทและอิทธิพลของพระสงฆ์ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงรูปแบบ ปัจจัยที่เกื้อหนุนและปัญหา ตลอดจนผลกระทบจากการพัฒนาต่อชาวบ้าน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนา 4 รูป ผู้นำท้องถิ่น 20 คน และชาวบ้าน จำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน และใช้การวิเคราะห์ตีความจากข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับศาสนาพุทธมาโดยตลอด ในส่วนรูปแบบการพัฒนาสังคมนั้น ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ เห็นว่า ควรทำเป็นรูปคณะกรรมการโดยมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ส่วนโครงการพัฒนาที่ชาวบ้านต้องการคือ ด้านพัฒนาอาชีพและที่ลธรรมมากกว่าพัฒนาการทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข และจากการศึกษาสภาพการดำเนินงานพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในพื้นที่ที่แตกต่างกันพบว่า ความต้องการของชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นตลอดจนประสิทธิภาพของผลงานมีความแตกต่างกัน.

Title : The Roles of Buddhist Monks to the Rural Social
Development of the Northeast : A Case Study

Researcher : Associate Professor Manosh Tanchawanish

Year : 1986

Abstract

The purpose of this study was to investigate the roles and influence of Buddhist monks in villages' daily life. The study also included the forms and factors which encourage development, the problems, and the impact of development on villagers.

The sample used for the study included four development worker - monks, twenty local leaders, and 120 villagers.

The tool used in the study was a questionnaire and interview to ascertain the opinions of the monks, local leaders, villagers. The data so obtained were then analyzed and interpreted.

The results showed that Buddhist monks play important roles in villagers' daily life. This is because the Thai people's way of life has always tied to Buddhism. Villagers and local leaders maintained the same opinion that the suitable form of development should be to create a development committee with monks acting as advisors. Villagers preferred job training and moral inculcation

to educational and public health development. It is also discovered from studying these monks' development work in several communities that villagers and local leaders have different needs and working effectiveness.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	(3)
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
ขอบเขตที่จะทำการศึกษา	10
ข้อตกลงเบื้องต้น	10
สมมุติฐาน	10
คำจำกัดความ	11
บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล	13
ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	13
เครื่องมือในการวิจัย	14
การเก็บรวบรวมข้อมูล	15
ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล	15
ตัวแปรที่ศึกษา	16
การวิเคราะห์ข้อมูล	16
บทที่ 3 ทฤษฎีการพัฒนาสังคมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	17
ความหมายของคำว่า "การพัฒนา"	17
ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม	18
รูปแบบความคิด เกี่ยวกับการพัฒนา	21

	หน้า
บทบาทของศาสนากับการพัฒนาสังคม	22
รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 4 พระพุทธศาสนากับสังคมไทย	29
หลักพระพุทธศาสนา	29
การแบ่งระดับพระธรรมวินัย	32
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม	35
การประติษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศไทย	37
บทบาทของวัดและพระสงฆ์ต่อสังคมไทยในอดีต	38
โครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน	40
การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค	41
การสถาปนาสภมณฑล	46
การศึกษาของพระสงฆ์	47
บทที่ 5 สังคม วัฒนธรรม และปัญหาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	51
สภาพภูมิศาสตร์และประชากร	51
ที่ตั้งและอาณาเขต	51
การปกครอง	52
ประชากร	52
ภูมิหลังสังคมและวัฒนธรรม	53
ประเพณีและวัฒนธรรม	53
ยี่สิบสอง	55
ทองถิ่น	55
ปัญหาทางเศรษฐกิจ	57
ปัญหาทางสังคม	59
ปัญหาทางการศึกษา	60

	หน้า
ปัญหาทางสุขภาพอนามัย	61
ปัญหาทางสังคมจิตวิทยาและการเมือง	62
บทที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้า	63
ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นของจังหวัด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หนองคาย ขอนแก่น นครราชสีมา และ นครพนม ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	63
1. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดหนองคายที่มีต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม	63
2. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม	67
3. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาที่มีต่อบทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม	72
4. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครพนมที่มีต่อบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม	78
ตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านของจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น หนองคาย นครราชสีมา และนครพนม ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	83
1. ความคิดเห็นของชาวบ้านหนองไข้อย่าง อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท	83
2. ความคิดเห็นของชาวบ้านโนนธาตุ อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท	85
3. ความคิดเห็นของชาวบ้านหลักศิลาใต้ อำเภอธาตุพนม จังหวัด นครพนมที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท	88

4. ความคิดเห็นของชาวบ้านคึมมะอุ อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท	92
ตอนที่ 3 บทบาทของพระสงฆ์และโครงการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
ข้อมูลพื้นฐาน พระบัญญัติ อนุตตโร	96
โครงการและกิจกรรม	98
สภาพทั่วไปของหมู่บ้านคึมมะอุ	101
ข้อมูลพื้นฐาน : พระอธิการพวน ภรีปัญโญ	106
โครงการและกิจกรรม	107
สภาพทั่วไปของหมู่บ้านโนนธาตุ	116
ข้อมูลพื้นฐาน : พระอธิการสัมฤทธิ์ สุภโร	118
โครงการและกิจกรรม	120
สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหนองไช่	125
ข้อมูลพื้นฐาน : พระพนมเจติยาพรุรักษ์	127
โครงการและกิจกรรม	129
สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหลักศิลาใต้	133
บทที่ 7 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	135
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	135
วิธีการวิจัย	135
สมมุติฐานในการวิจัย	136
สรุปผลการวิจัย	136
อภิปรายผล	140
ข้อเสนอแนะ	141

	หน้า
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	151
แผนที่จังหวัดหนองคาย	152
แผนที่ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	153
แผนที่จังหวัดขอนแก่น	154
แผนที่ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น	155
แผนที่จังหวัดนครราชสีมา	156
แผนที่ตำบลหนองหว้า อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา	157
แผนที่จังหวัดนครพนม	158
แผนที่ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม	159
แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านที่มีต่อบทบาทการ พัฒนาสังคมของพระสงฆ์	160

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษนี้ สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบไทย ๆ เกิม มารับความเจริญสมัยใหม่ ได้ปฏิรูปประเทศตามแบบอย่างอารยประเทศในตะวันตก เปลี่ยนแปลงระบบบริหารราชการแผ่นดิน ระบบการศึกษา และกิจการอื่น ๆ ของบ้านเมือง เพื่อความอยู่รอดของประเทศ ความเจริญในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเจริญสมัยใหม่ ไม่ได้เป็นกระบวนการสืบเนื่องที่เกิดขึ้นและเสร็จสิ้นภายในตัวของมันเอง คือ ได้รับความเจริญโดยเสวยผลผลิตของความเจริญสมัยใหม่ที่สังคมของคนไม่ได้สร้างขึ้นเองจากช่วงต่อแห่งความเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นต้นมา มีผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ (พระราชวรมณี, 2527 64 - 65)

ในช่วงระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ความเจริญแบบสมัยใหม่นั้น สังคมไทยมิได้ทำการปรับตัวโดยความพร้อมเพรียงกัน ไม่ประสานกัน และไม่ได้ทำโดยความรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทย เคยมีบทบาทดำรงรักษา และเป็นผู้นำในสังคม ไม่ปรับตัวยอมรับความเจริญและวิทยาการสมัยใหม่ สถาบันสงฆ์จึงอยู่ในสภาพไม่พร้อมที่จะช่วยนำทางประชาชนให้ได้ผลดี เป็นต้น (พระราชวรมณี, 2527 67 - 68)

ต่อมาประเทศไทยได้เร่งรัดพัฒนาประเทศ โดยเน้นพัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่หนึ่ง พ.ศ. 2504 - 2509 มุ่งกระจายรายได้และเพิ่มรายได้ของประชาชนทั่วไปเป็นหลัก ประชาชนถูกพิจารณาเป็นเพียงแรงงานและผู้บริโภค มุ่งพัฒนาด้านวัตถุ

การพัฒนาเป็นคาบสองคม ทำให้อยู่สบายก็ได้ ทำให้ทุกข์ก็ได้ ดังจะเห็นได้จากคนชนบทเมื่อก่อนยังไม่มีการพัฒนา อยู่กันอย่างปกติ ไม่มีเรื่องเคียดแค้นแม้ว่ามีบ้านอยู่หลังเล็ก มีเงินน้อยก็อยู่อย่างสุขสบาย ครั้นพอรัฐบาลมุ่งพัฒนาด้านวัตถุ มีการตัดถนนผ่านไปหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้จ่ายเงินมากกว่าแต่ก่อนเงินทองไม่พอใช้ ปัญหาอาชญากรรมก็มีเพิ่มขึ้น มีความเคียดแค้นตามมา การพัฒนามุ่งแต่วัตถุ จึงก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมก็มีเพิ่มขึ้น นั่นละปัญหาทางสังคม (พระธรรมบัณฑิต, 2527 : 7 - 9)

การพัฒนาประเทศได้พยายามเอาแบบอย่างการพัฒนาของประเทศตะวันตกโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีพื้นฐานจริยธรรมทางคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ (Protestant ethic) เป็นหลักสำคัญที่ทำให้เกิดสังคมอุตสาหกรรม มีวัฒนธรรมเป็นแบบอุตสาหกรรม มีจิตสำนึกขยันทำงานอย่างอุทิศตัว มุ่งแต่ความสำเร็จของงานเป็นใหญ่เหนือชีวิตจิตใจ ออกอมสะสมทุนเพื่อขยายกิจการต่อไป ประเทศตะวันตกหลายประเทศจึงประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ (พระราชมนี, 2526 : 43)

ต่อมารัฐบาลเห็นความจำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนาสังคมด้วย ดังนั้น แผนพัฒนาตั้งแต่ฉบับที่สองถึงฉบับที่ห้า จึงเปลี่ยนเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อสิ้นสุดของการใช้แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่สี่ (พ.ศ. 2520 - 2524) นับเป็นเวลาสองทศวรรษของการใช้แผนพัฒนา ฯ ปรากฏว่าผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ตกอยู่กับประชาชนในภาคกลางและเมืองหลวงเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนในชนบทได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาค่อนข้างน้อย มีคนจนมากยิ่งขึ้น ผลลัพท์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายได้ผลลัพท์รวมเป็นรายภาคต่อคน ระหว่าง พ.ศ.2521-2525

ภาค	2521	2522	2523	2524	2525
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4,175	4,896	6,012	6,123	6,390
เหนือ	7,523	8,289	9,866	11,278	11,434
ใต้	10,756	12,376	13,745	13,881	14,376
ตะวันออก	19,396	21,315	27,418	31,523	33,518
กลาง	10,911	13,287	15,646	19,785	20,999
กรุงเทพ	28,668	35,070	41,300	45,824	50,779

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เนื่องด้วยความจริงที่ก้าวหน้าของวิชาการสมัยใหม่ การเผยแพร่แนวคิดแบบหัวก้าวหน้าทางการเมืองจากประเทศตะวันตก และการคมนาคมสื่อสารสะดวกติดต่อไปมาหาสู่กันได้รวดเร็ว ทำให้คนไทยส่วนมากนิยมชมชอบยอมรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การรับเอาสิ่งที่ที่ถูกต้องมีคุณประโยชน์ เช่น แนวคิด วิชาการ การแต่งกาย และวิธีการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับกาลสมัย เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้อง แต่การเอาอย่างโดยขาดการไตร่ตรอง เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อม เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องกับสังคมไทยมีมาก จึงปรากฏว่าสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมหลายประการ ที่สำคัญกำลังเสื่อมจากศรัทธา และปัญญาในสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของประเทศ (พระสาสนโสภณ, 2514 : 21)

ท่านพุทธทาสกล่าวถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกในด้านการดำเนินชีวิตที่มีต่อบุคคลว่า สังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อบุคคลอย่างมากแล้ว ยังสร้างระบบคุณค่าที่ส่งเสริมสัญชาตญาณอย่างลึกลับ เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้าครอบงำสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ทำให้คนทำลายศักดิ์ศรีความเคารพในฐานะสมาชิกของประชาชาติและเผ่าพันธุ์ของตน ฐานะความเป็นพุทธศาสนิกชนแล้วยังทำลายฐานะความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างไปจากสัตว์อีกด้วย (คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2526 : 140)

สมัยก่อนพระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ได้มีความสัมพันธ์ทั้งฝ่ายประมุขของประเทศและราษฎรอย่างสนิทแน่นแฟ้น มีเอกลักษณ์ของชาติเป็นของตนเรียกว่า "ราชบุรุษ ศาสน์ กษัตริย์" พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมาก ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางชีวิตจิตใจและปัญญา ได้แก่ เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นครูสอนหนังสือถ่ายทอดวิชาความรู้ต่าง ๆ เป็นพิธีกรในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ทำการรักษาโรคกายและโรคจิต ช่วยตัดสินปัญหา โกล่เกลี่ยเมื่อประชาชนมีกรณีพิพาทระหว่างสมาชิกในหมู่บ้าน ให้คำปรึกษาแนะนำประชาชนเมื่อประชาชนมีปัญหาหรือมีความทุกข์ ส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ตลอดจนมีบทบาทอนุรักษ์จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยที่ค้ำจาม บทบาททางสังคมของพระสงฆ์จึงเป็นการสนองตอบข้ออ้างว่าบริการของรัฐที่มีต่อประชาชน (จางันต์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2525 : 147)

สืบเนื่องจากอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ด้านแนวคิด การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และ ศาสนา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายอาณาจักรกับศาสนจักรไม่สนิทแน่นแฟ้นเหมือนเคิม แม้ แต่งงานการพัฒนาชนบท ทั้งฝ่ายรัฐบาลและคณะสงฆ์ต่างฝ่ายต่างแยกการดำเนินงานไม่ประสาน สัมพันธ์กัน ทั้ง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ การช่วยเหลือประชาชนให้มีความผาสุก แต่การปฏิบัติงานไม่เสริมสร้างเกื้อกูลกันและกัน

ปัจจุบันรัฐมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้ดีขึ้น รัฐบาล จึงได้จัดตั้งองค์กร ตั้งแต่ระดับชาติลงมาถึงระดับหมู่บ้าน มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุขเป็นหลัก สนีกกำลังร่วมมือ ช่วยเหลือประชาชน ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) คณะกรรมการพัฒนา จังหวัด (กพจ.) คณะกรรมการพัฒนาอำเภอหรือกิ่งอำเภอ (กพอ., กพอ.ก.) และคณะ ทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (กปต.) ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524

องค์ประกอบของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล ได้แก่

กำนันในท้องที่	เป็นหัวหน้าคณะทำงาน
เกษตรประจำตำบล	เป็นผู้ทำงาน
สาธารณสุขประจำตำบล	"
ครูในท้องที่	"
ราษฎรที่มีความรู้ทางช่าง 1 คน	"
ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน	"
พัฒนากรประจำตำบล	เป็นผู้ทำงานและเลขานุการ

คณะทำงาน ฯ มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ความสนับสนุนทางด้านวิชาการและอุปกรณ์ที่จำเป็น ในการดำเนินการตาม โครงการสภาตำบล เป็นผู้ดำเนินการหรือได้รับมอบหมาย
- (2) ช่วยเหลือสภาตำบลในการตรวจสอบความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งในด้าน เทคนิคและค่าใช้จ่าย

(3) คำเนินการอื่นใดตามที่ทางราชการมอบหมาย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2527 : 23 - 24)

ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ได้ออกระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล พ.ศ. 2518

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อบต.) จัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน มีดังต่อไปนี้

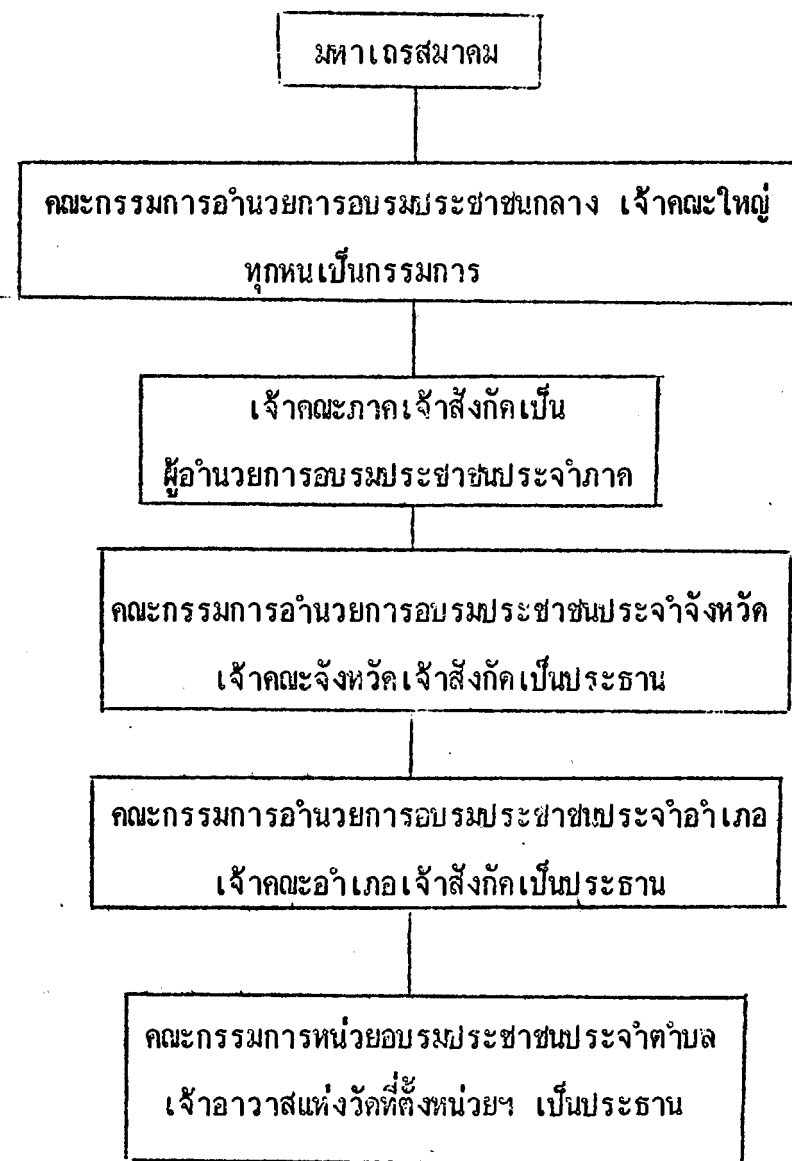
- (1) ศิลธรรมและวัฒนธรรม
- (2) สุขภาพอนามัย
- (3) การประกอบสัมมาชีพ
- (4) สันติสุข
- (5) ศึกษาสงเคราะห์
- (6) สาธารณสงเคราะห์
- (7) กศัญญกตเวทิตาธรรม
- (8) สามัคคีธรรม

องค์ประกอบของคณะกรรมการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้แก่

เจ้าอาวาสแห่งวัดที่ตั้งหน่วย ฯ	เป็นประธานกรรมการ
เจ้าอาวาสวัดอื่น	เป็นรองประธานกรรมการ
กำนันในตำบล	เป็นรองประธานกรรมการ
ผู้ใหญ่บ้าน	เป็นกรรมการ
แพทย์ประจำตำบล	เป็นกรรมการ
กรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอแต่งตั้ง	เป็นกรรมการ
กรรมการโดยเลือกตั้ง	เป็นกรรมการ
มีพระภิกษุหนึ่งรูปโดยการแต่งตั้ง	เป็นกรรมการและเลขานุการ

(มหาเถรสมาคม, 2521 : 1 - 3)

แผนภูมิ แสดงโครงสร้างการบริหารคณะกรรมการอบรรมประชาชน
ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วย การตั้งหน่วยอบรม
ประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518

การปฏิบัติงานทั้งสององค์กรของบ้านเมืองและพระสงฆ์ได้ร่วมมือประสานสัมพันธ์กัน ฝ่ายบ้านเมืองกับฝ่ายคณะสงฆ์จึงเกิดช่องว่างในการช่วยเหลือประชาชน ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ กล่าวว่า มีหลายกรณีที่บ้านเมือง มีความเพิกเฉยต่อความสำคัญของพระสงฆ์ในชนบท เช่น การส่งเจ้าหน้าที่การเกษตรหนุ่มไปแนะนำชาวบ้านในหมู่บ้าน ควรให้พระสงฆ์มีบทบาท มีส่วนร่วมช่วยแนะนำ ก็จะสำเร็จดียิ่งขึ้น จะเป็นประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง ฝ่ายบ้านเมืองก็จะเห็นความสำคัญในการพัฒนาพระวรพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป (ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2544 : 49)

พระสงฆ์นอกจากเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในสังคมชนบทแล้ว ยังนับว่าเป็นทรัพยากรมีค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ รู้จักนำทรัพยากร และแรงงานมาใช้อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการปัจจุบัน ขออัญเชิญมา ณ ที่นี้

"... การใช้หลักวิชา และความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่มีประสิทธิภาพสูง และอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และให้เกิดความเสียหาย หรือความสูญเสียเปล่านั้นน้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนรวมได้แน่นอน..."

ปัจจุบันภาวะพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอยู่ในสภาพคลอนแคลน เป็นเข้าแห่งการวิพากษ์วิจารณ์และการประเมินค่าที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระพุทธศาสนาของฆราวาสมีหลายระดับ มีทั้งที่รู้ผิวเผินเปลือกนอกหรือกระทั่งของศาสนา มีศรัทธาโดยทั่วไปอยู่บ้าง พระพุทธศาสนาจึงอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งประนีประนอม และภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ขัดแย้ง คือ มีส่วนหนึ่งยังเห็นคุณค่า ความสำคัญและมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

ส่วนคนอีกส่วนหนึ่งส่วนมากเป็นคนรุ่นใหม่ มีความรู้สึกและความเห็นไปในทางปฏิเสธ นอกจากไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของพระสงฆ์แล้ว ยังคำหุนตีเตียนไปในทางเสื่อมเสียต่อฝ่ายพระสงฆ์ เช่น กล่าวว่า "ปัจจุบันพระสงฆ์ทำประโยชน์อะไรให้แก่สังคมบ้าง ?" "พระสงฆ์

เป็นกาฝากสังคม" เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยสาเหตุหลายประการ สาเหตุหนึ่งคือ พระสงฆ์ส่วนหนึ่ง มิได้ประพฤติปฏิบัติตามพุทธวินัย หลอกชาวบ้านด้วยเรื่องต่าง ๆ เอาเปรียบสังคม เอาเปรียบ คนตกทุกข์ได้ยาก และคนที่โง่กว่า ไม่ได้ช่วยให้พุทธศาสนิกชนฉลาดขึ้นให้เขาเป็นอิสระขึ้น เป็นต้น (ส.ศิริรักษ์, 2525 : 63)

แม้ว่าวิทยาการสมัยใหม่ก้าวหน้า แต่ภาวะเศรษฐกิจรัดตัว สังคมมีความสับสนวุ่นวาย ประชาชนส่วนมากจึงมีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งอยู่นอกคำสอนใน พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ส่วนหนึ่งกลับส่งเสริมกิจกรรมด้านนี้ สอนความต้องการของคนเหล่านั้นมากขึ้นเช่นกัน ประชาชนไม่มีโอกาสใช้ปัญญาความคิดพิจารณาคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่าง ลึกซึ้ง จึงแสวงหาที่พึ่งทางใจอย่างง่าย ๆ (พระราชาธรมณี, 2527 : 262)

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ปทัสสถานของสังคมไทย พระสงฆ์ยังเป็นที่ศรัทธาและเคารพนับถือของชาวบ้านในท้องถิ่นชนบท มีบทบาทเป็นผู้นำด้านจิตใจ เป็นหลักแห่งความยึดเหนี่ยว ความศรัทธา นับว่าเป็นพลังสำคัญ สามารถเป็นแรงกระตุ้นให้คน เราทำอะไรได้ทุกอย่าง

ด้วยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคนี้ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ มีดินแดน อาณาเขตอยู่ใกล้ประเทศที่มีการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นเขตกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง ของประเทศ (security sensitive) มีประชากรถึงหนึ่งในสามของประเทศ กำลังประ- สบปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการศึกษา มีความจำ- เป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2511 : 43 - 44)

มีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งในฐานะท่านเป็นคนเกิดในภูมิภาคนี้ มีความผูกพันกับชุมชนโดย เฉพาะในท้องถิ่นชนบท ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน มีความสนใจชีวิตความเป็น อยู่ของชาวบ้าน มีความเข้าใจปัญหาของชุมชนที่อยู่ใกล้วัด จัดทำโครงการกิจกรรมส่งเสริมการ พัฒนาสังคม เช่น หลวงพ่ออนาน แห่งวัดสามัคคี ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อาศัยธรรมะในพระพุทธศาสนา คือ ทำการอบรม สอนให้พัฒนาทั้งด้านจิตใจและวัตถุพร้อมกัน ไป การพัฒนาจิตใจคนถือว่าเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง ต้องส่งเสริมในการศึกษา มีปัญญา ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงธรรมะ รู้จักคุณค่าของชีวิต รู้ว่าเกิดมาเพื่ออะไร มีชีวิตอยู่เพื่ออะไร และสิ่งที่จะต้องอันควรทำนั้นคืออะไร (พระประชา ปสนนธมโม, 2526 : 89 - 90)

พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย หากทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักรร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบท ทำการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและอย่างมีประสิทธิภาพ ความคาดหวังที่เป็นไปได้เป็นการลดปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สาธารณสุข การศึกษา และขณะเดียวกันจะเป็นการลดภาระเงินค่าใช้จ่ายของรัฐในการบริการสังคมให้มาก จึงทำการศึกษาพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์เป็นเฉพาะกรณี ในด้านการพัฒนาสังคมว่ามีอะไรบ้าง และชาวบ้านมีทัศนคติต่อกิจกรรมของท่านเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อต้องการทราบบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อศึกษารูปแบบต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคมของพระภิกษุบางรูป
3. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นชนบท ได้รับจากการพัฒนาสังคม ซึ่งมีพระภิกษุเข้าร่วมกิจกรรมด้วย
4. เพื่อต้องการทราบปัจจัยที่เกื้อหนุนอำนวยให้การปฏิบัติงานราบรื่น และประสบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระภิกษุว่ามีอะไรบ้าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้เห็นรูปแบบวิธีการของพระภิกษุ ในการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านมีอะไรบ้าง
2. นำรูปแบบการปฏิบัติงานที่ได้ผลมีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนไปเผยแพร่
3. เป็นแรงกระตุ้นให้พระภิกษุสงฆ์อื่น ๆ มีความสนใจเพิ่มภารกิจที่จะบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้น นอกจากการประกอบศาสนกิจหรือพิธีกรรมในวัด
4. ประเทศไทยกำลังเร่งพัฒนาชนบท ก็จะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่ง สำหรับหน่วยงานหรือองค์การ หรือมูลนิธิปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมชนบท ในการจัดทำโครงการหรือวางแผนร่วมมือกับสถาบันศาสนา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนา

ขอบเขตที่จะทำการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาว่า ศึกษาเฉพาะพระภิกษุที่มีบทบาทพัฒนาสังคมในปัจจุบันมีส่วนช่วยเหลือชาวบ้านอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจะศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการเผยแพร่ศีลธรรม ส่งเสริมการศึกษา การประกอบสัมมาชีพ และสุขภาพอนามัย จาก 4 วัตถุประสงค์ ในจังหวัดหนองคาย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม และจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแต่ละจังหวัดดังกล่าวอยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค คือ ภาค 8, ภาค 9, ภาค 10 และภาค 11 ตามลำดับ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทของพระภิกษุที่เป็นนักพัฒนามีส่วนร่วมในการให้บริการทางสังคมแก่ประชาชนโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีได้พิจารณาคำนึงถึงสมมติศัพท์หรือตำแหน่งทางการปกครองของคณะสงฆ์ และมีได้เป็นวัดที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล
2. ผู้วิจัยถือว่า การให้ข้อมูลจากการสนทนาและสัมภาษณ์พระภิกษุที่ทำการศึกษาทุกรูปเป็นผู้ทรงศีลให้ข้อเท็จจริงข้อมูลด้วยความจริงสามารถเชื่อถือได้
3. พฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์ที่พึงมีต่อชาวบ้านมีขอบเขตอย่างไร ทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสมีความคิดเห็นต่างกันไป เพื่อมิให้เป็นปัญหา จึงศึกษากิจกรรมที่พระสงฆ์จะพึงปฏิบัติ ตามระเบียบของเดรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์ช่วยชาวบ้านในกรอบกำหนดไว้มี 8 ประการ ดังได้กล่าวไว้แล้ว

สมมติฐาน

1. พระภิกษุจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกรักใคร่และวิถีชีวิตต่อชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับบทบาทของพระภิกษุแต่ละรูปในแต่ละท้องถิ่น
2. วิธีการในการดำเนินงานการพัฒนาสังคมของพระภิกษุแต่ละรูปในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประสิทธิภาพของกิจกรรมย่อมแตกต่างกัน

ในเรื่องการผดุงครรภ์ การให้อาหารแม่และเด็กได้รับประทานที่มีคุณค่าต่อร่างกาย การรับ การฉีดวัคซีนที่มีภูมิคุ้มกันโรค การรักษาพยาบาลอย่างง่าย ๆ กองทุนเวชภัณฑ์ โภชนาการ สุขศึกษา การป้องกันโรคระบาด และการสุขภาพสิ่งแวดล้อม

9. อนามัย หมายถึง การมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถ อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่เพียงแต่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น

10. ธนาคารข้าว หมายถึง การรวมทุนก้อนเป็นข้าวจะจดทะเบียนขออนุญาต ต่อทางราชการหรือไม่ก็ตาม มุ่งดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับข้าว ได้แก่ การรับฝากข้าว ให้กู้ยืมข้าว ใ้รับหรือเสียคอกเบี้ยเป็นข้าว

11. สังคมชนบท หมายถึง กลุ่มคนที่ไม่จำกัดเพศและวัย ซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ในเขตหรือท้องถิ่นที่ห่างจากตัวเมือง หรือนอกเขตเทศบาลออกไป มีการสืบต่อไปเรื่อย ๆ มีสถาบันและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

12. ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือ เป็นผู้มื่ออิทธิพลใน ท้องถิ่นนั้น สามารถชักชวนโน้มน้าวให้คนส่วนใหญ่ในสังคม มีความคิดเห็นสอดคล้องตาม เช่น กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสวัด ครูใหญ่ ผู้เฒ่าสูงอายุ และผู้มีฐานะ เศรษฐกิจดี เป็นต้น

13. ค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในใจของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เชื่อว่า การ กระทำหรือวัตถุนั้น ๆ มีค่า มีคุณค่า ควรแก่การนิยมยกย่องและรักษา ทำให้บุคคลหรือกลุ่มคน มีความปรารถนาจะเป็นหรือปรารถนาทำสิ่งนั้น ๆ

14. วัฒนธรรม หมายถึง ผลรวมของมวลมาตรฐานพฤติกรรมกลุ่มคนในสังคม รวมทั้งลัทธิความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม้อ้อยและศิลปะต่าง ๆ ซึ่งมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เป็นมรดกสังคมที่คนในชาติรับไว้

ห้องสมุด

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพระภิกษุสงฆ์หลายรูปเป็นพระนักพัฒนา สนใจความเป็นอยู่ของชาวบ้าน อยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัด พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) จากรายชื่อพระนักพัฒนาปรากฏอยู่ในบัญชีของมูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ (ผชป.) และมูลนิธิเอเซียแห่งประเทศไทย โดยการเลือกพระภิกษุหนึ่งรูปต่อหนึ่งวัด ซึ่งตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล อยู่ในท้องถิ่นชนบท จำนวน 4 รูป ล้วนเป็นเจ้าของอาวาสวัด ได้แก่วัดดังต่อไปนี้

1. พระอธิการพวน ฐิริปัญญา เจ้าอาวาสวัดราษฎร์สามัคคี ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. พระอธิการสัมฤทธิ์ สุภโร รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. พระพนมเจติยานุรักษ์ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาสวัดมรุกขาราม ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธาดาศูนม จังหวัดนครพนม
4. พระอธิการบัญญัติ อนุตตโร เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมดา ตำบลหนองหว้า อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกเอา 4 วัดดังกล่าว เพราะว่าเป็นวัดที่ตั้งอยู่ไกลถนนทางหลวงไปมาตามลำพังค่อนข้างสะดวก ไม่มีปัญหาในเรื่องยานพาหนะที่จะเข้าไปศึกษา ในสภาพหมู่บ้านและพฤติกรรมบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ และต่างเป็นวัดซึ่งอยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) และเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ใช้ปัจเจกบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์หารายละเอียดข้อมูล

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดเท่าที่จะหามาได้ เพื่อความมั่นใจในการวิเคราะห์และข้อสรุป จึงศึกษามองภาพรวมของชุมชนของหมู่บ้าน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง เลือกประชากรตัวอย่างที่เป็นผู้นำท้องถิ่นและประชาชน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ๆ (simple random sampling) สำหรับผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน หัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนหัวหน้าครอบครัว จำนวน 30 คน ต่อพระภิกษุหนึ่งรูป ในหมู่บ้านที่วัดนั้นตั้งอยู่

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. การสังเกตการณ์ โดยเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านและวัด มีความประสงค์สังเกตความสัมพันธ์พฤติกรรมต่าง ๆ ประจำวันของชาวบ้านและพระภิกษุโดยตรง (direct observation) บันทึกลงในสมุดบันทึก นับว่าเป็นประโยชน์หลายประการ สำหรับการศึกษาเฉพาะกรณี ในการหารายละเอียดให้ได้มากที่สุด (จุฬพล สุวดีติยากร, 2520 : 142-143)

2. การสนทนาสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์เกี่ยวกับกิจกรรมบริการสังคม ด้านการส่งเสริมจริยธรรม การศึกษา สุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อหารายละเอียดต่าง ๆ ในเรื่องต่อไปนี้ ชื่อโครงการ งบประมาณ แหล่งที่ให้ความสนับสนุน เริ่มเมื่อ ระยะเวลา วัตถุประสงค์ กิจกรรมและวิธีการ ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จหรือปัญหาอุปสรรค และผลกระทบที่ชาวบ้านได้รับ

3. การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม (interview by using questionnaire) ที่ได้สร้างขึ้นไว้ใช้ถามชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น มีหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

3.1 กิจกรรมใดในช่วงระยะเวลา 5 ปี ที่ผ่านมา พระภิกษุที่ดำเนินกิจการพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุดตามลำดับ

3.2 ทั้งชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรต่อการแสดงพฤติกรรมในขอบเขตด้านการส่งเสริมศีลธรรม การศึกษา สุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพในปัจจุบัน

3.3 ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมมือกับพระภิกษุในกิจกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ร่วมมือและไม่ร่วมมือเพราะเหตุใด

3.4 ความเห็นของชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีความต้องการจะให้พระภิกษุสงฆ์มีบทบาทในเรื่องใดมากที่สุดและรองลงมาตามลำดับ

3.5 กิจกรรมบริการสังคมของพระภิกษุสงฆ์ในการส่งเสริมเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ มีการเน้นหรือย้ำมากน้อยอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งตามแหล่งที่มาของข้อมูล (sources of data) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากการสนทนา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การขุดคำแนะนำ จากผู้ที่มีประสบการณ์หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น พระมหาณรงค์ จิตฺตโสภโณ รองเลขาธิการมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี รับผิดชอบโครงการให้พระภิกษุสามเณรก่อนที่จะจบหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตออกไปปฏิบัติหน้าที่บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในด้านสาธารณประโยชน์ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง แห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เจ้าหน้าที่มูลนิธิทั้งสองแห่งที่ได้กล่าวมาแล้ว การสนทนาสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ และการสัมภาษณ์สอบถามชาวบ้าน เป็นต้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าศึกษาจากตำรา หนังสือ และรายงานการวิจัย ซึ่งผู้อื่นได้ทำการรวบรวมหรือเรียบเรียงไว้ให้นำมาศึกษาเป็นภาพรวม

ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่หนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากผู้ที่มีประสบการณ์หรือนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ และการศึกษาค้นคว้าตำรา หนังสือ หรือรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ต้องเดินทางไปยังสถานที่ราชการหรือสำนักงานเพื่อติดต่อขอข้อมูล และห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ ใช้เวลาประมาณ 6 เดือนคือ ระหว่างเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม 2527

ระยะที่สอง เป็นการเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนาม มีนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์กำลัง

ศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 4 คน เป็นผู้ช่วยนักวิจัย เป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดินทางไป อยู่ในวัดและหมู่บ้าน เพื่อหาข้อมูลทีละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นเวลาประมาณ 3 เดือน คือ ระหว่าง เดือน มีนาคม - พฤษภาคม 2528 ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้เดินทางไปวัดและหมู่บ้าน แห่งละ ประมาณ 3 - 4 ครั้ง เพื่อสังเกตการณ์และหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเองอีกด้วย และพยายาม สร้างความสัมพันธ์ ทำตัวเป็นกันเองกับคนท้องถิ่นให้มากที่สุด

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) พรรณณะและความคาจดหมายของสังคม ในบทบาทการพัฒนาสังคม ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมของพระภิกษุ ซึ่งแยกออกได้ 4 ด้านคือ

- 1.1 ด้านจริยธรรมหรือศีลธรรม
- 1.2 ด้านการศึกษา
- 1.3 ด้านสุขภาพอนามัย
- 1.4 ด้านการประกอบอาชีพ

2. ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ แยกออกได้เป็น 4 ตัวแปรย่อยคือ พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในจังหวัดหนองคาย จังหวัดขอนแก่น จังหวัด นครพนม และจังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีที่ได้จากการไปสังเกตกิจกรรมบริการสังคมของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนพฤติกรรมของคนในหมู่บ้านในชีวิตประจำวัน ด้วยการจดบันทึกลงในสมุดบันทึก บางครั้งใช้เทปคาสเสต ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จะให้นำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยความ แล้วพรรณาคความตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์สอบถาม จะนำมา ใช้วิเคราะห์ตีความประกอบเพื่อมุ่งให้เกิดความเข้าใจง่ายต่อผู้อ่าน

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ความหมายของคำว่า "การพัฒนา"

แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของคำว่า "การพัฒนา" มีหลายความหมาย อาจกำหนดพิจารณาได้ 4 ความหมาย สำคัญดังนี้

1. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการวางแผน การพัฒนาคือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของระบบต่าง ๆ โดยตั้งใจทำให้เปลี่ยนแปลง มีการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล มีขั้นตอน กำหนดขั้นล่วงหน้า การเปลี่ยนแปลงที่จะให้ได้ผลนั้นต้องทำการปรับปรุงตัวที่ระบบต่าง ๆ ของสังคมนั้น ให้มีประสิทธิภาพและสมรรถภาพสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงในเรื่องหนึ่งหรือระบบหนึ่ง จะเกิดผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในสิ่งอื่นหรือระบบอื่นด้วย (อมร รักษาสิทธิ์, 2522 : 191-192)

2. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวน โน้มน้าวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีโครงการที่ใ้วางขึ้นเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่าง ๆ เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างของประชากรเป้าหมาย (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2526 : 94)

3. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยี การพัฒนา ซึ่งมีลักษณะเป็นการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี การพัฒนาซึ่งมีลักษณะเป็นการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการผลิตของระบบอุตสาหกรรม โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทันที มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามมาด้วย ทำให้สังคมมีความทันสมัย

4. การพัฒนาในความหมายทางสมมติฐาน การพัฒนาเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม การพัฒนาที่มีความหมายที่เป็นไปตามค่านิยมที่ใช้ในการพิจารณา เช่น แก่นแท้ของอุดมการณ์ค่านิยมทางการพัฒนาของสังคมมนุษย์ในปัจจุบันคือความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางวัตถุและชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นต้น (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2526 : 94-95)

อาจกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดจุดหมาย เข้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุสิ่งที่ปรารถนา หรือเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลง ที่ระบบกระทำอย่างมีแผน หรือการชักชวน หรือการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

คำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดพัฒนาการขึ้นในสังคมมีหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีการแพร่กระจาย ทฤษฎีการขัดแย้ง และทฤษฎีพฤติกรรมนิยม เป็นต้น ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะแต่ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural and Functional Theory) ผู้นำของกลุ่มทฤษฎีนี้ชื่อ ทัลคอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน

ความคิดพื้นฐานการเกิดพัฒนาสังคมของทฤษฎีกลุ่มนี้มีความเห็นว่า สังคมมนุษย์ที่ดำรงอยู่ได้เพราะว่า มีโครงสร้างคือ ทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้าง (social structure) มีการจัดระเบียบในสังคม (social organization) ทั้งหมด มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนในสังคม อาจเป็นไปในทางความร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกัน (co-operation) แข่งขัน (competition) ขัดแย้ง (conflict) หรือประนีประนอม เรียกว่า โครงสร้างของสังคม และภายในสังคมนั้นมีการทำหน้าที่ (functions) ต่าง ๆ อย่างมีระบบ (system) (สนธิ สัมครการ, 2518 : 25)

ลักษณะสำคัญของสังคมคือ การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ความมีระเบียบเกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามปกติสถาน บทบาท และสถานภาพหรือฐานะทางสังคม การประสานสัมพันธ์กันภายในสังคม มีความมุ่งหมายนำไปสู่การดำรงคงอยู่ของสังคมในที่สุด โดยมีโครงสร้างเป็นส่วนประกอบ (ไพบูลย์ ช่างเรียง, 2516 : 179)

โครงสร้างจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมจะเป็นไปในทางสนับสนุนให้บุคคลยอมรับระเบียบ สิทธิและหน้าที่ของตน ตลอดจนหน้าที่ที่ประกันความมั่นคง ให้ความพอใจในชีวิตของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนต่าง ๆ จะเป็นไปอย่างราบรื่น และมีความพอใจเนื่องจากความต้องการและความคาดหวังต่าง ๆ ของคนได้รับการตอบสนอง (ไพบูลย์ ช่างเรียง, 2516 : 178)

แม้ว่าสังคมคือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันถาวรเป็นหมู่คณะ มีการกระทำต่อกันและกัน เพื่อสนองสนองประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ความสำคัญของสังคมประกอบด้วยประชากรเป็นพื้นฐาน มีกิจกรรมการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม ที่มีต่อกันในฐานะบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม ชนชั้นกับชนชั้น ฯลฯ (พิทยา สายหู, 2525 : 12)

กิจกรรมของระบบย่อยต่าง ๆ ที่สำคัญทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการอันจำเป็นของบุคคลทุกสังคมมนุษย์ ได้แก่ กิจกรรมทางการเมืองการปกครอง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางการศึกษา อบรม กิจกรรมทางการป้องกัน รักษา และบำรุงสุขภาพ กิจกรรมทางความเชื่อและศาสนา และกิจกรรมทางครอบครัว และเครือข่ายที่หนึ่ง ทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กัน (สนิทสมักรการ, 2519 : 26-27) สังคมจึงได้สร้างระเบียบปฏิบัติที่ถือว่ามีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมเป็นสถาบันเพื่อให้มีตัวแทนทำหน้าที่ในกิจกรรมนั้น ๆ อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา เป็นต้น นับว่าเป็นสถาบันหลัก มีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่สังคมส่วนรวมให้ดำรงคงอยู่สืบไป

นักทฤษฎีกลุ่มนี้มองสังคมเป็นทั้งระบบ ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม โดยพิจารณาทั้งระบบสังคมว่า ตามความเป็นจริงแล้ว สังคมมิได้นิ่ง มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น จากการเพิ่มจำนวนประชากร การยืมหรือนำวัฒนธรรมของชาติอื่นมาใช้ การค้นคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ การเกิดภัยพิบัติในสังคม หรือสาเหตุจากภายนอกสังคมนั้น ๆ เป็นต้น การที่จะให้ระบบย่อยต่าง ๆ สามารถทำหน้าที่ไปได้อย่างปกติราบรื่นต้องมีการรับเอาสิ่งใหม่ ๆ มาผสมผสานใช้ปฏิบัติ ขณะเดียวกันต้องการปรับตัวอยู่เสมอให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงการปรับตัวอย่างหนึ่งของสังคมคือ การจำแนกแจกแจงบทบาทของบุคคล เพื่อให้มีหน่วยสังคมที่มีอิสระแก่คนจำนวนมากขึ้น และการผสมผสานทางวัฒนธรรม ลดการขัดแย้งของคนในสังคมเพื่อนำไปสู่การรักษาบูรณภาพ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2522 : 3-4)

ถ้าคนส่วนมากมีความไม่พอใจต่อสถานการณ์ในสังคมของตน มีความต้องการจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของตน ทำให้ขาดดุลยภาพ ซึ่งอาจมีผลทำให้เกิดความไม่สงบในสังคมได้ หน่วย

สังคมที่มีหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ เช่น สถาบันการเมืองการปกครอง ต้องเข้ามาจัดการแก้ไข นอกจากนี้สถาบันศาสนาอาจเข้ามาทำหน้าที่ลดความตึงเครียดหรือการขัดแย้ง

กระบวนการพัฒนาสังคม จะต้องรักษาคุณภาพระหว่างกาเปลี่ยนแปลง การปรับตัว การจำแนกแจกแจง ของโครงสร้างให้ผสมผสานสอดคล้องกัน กระบวนการพัฒนาที่มีคุณภาพ ได้แก่ การแนะนำชักจูงให้คนในสังคมได้เข้าใจ และมีความซาบซึ้งในค่านิยมที่ได้ปรับปรุงใหม่ ประกอบด้วยคุณภาพและประสิทธิภาพ ยึดถือปฏิบัติอย่างแพร่หลายและถาวร เพราะว่ารากฐานสิ่งที่คนส่วนมากต้องการ หรือพอใจมาจากระบบค่านิยมของสังคม อุดมการณ์บางอย่างหรือวิถีปฏิบัติบางอย่าง เป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมเห็นว่าดี มีคุณค่าที่จะยึดถือ เป็นแนวปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในระบบวัฒนธรรม นอกจากนี้ศาสนาเป็นที่มาส่วนหนึ่งของค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งถูกถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง (Parson, 1964 : 628) โดยผ่านการสอน อบรม การเรียนรู้ทางสังคมที่มีการสะสมมานาน วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนกำหนดหล่อหลอมค่านิยมของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้น ๆ (สุนทร โคมิน, 2525 : 37)

ความขัดแย้งในสังคม สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการปล่อยไว้วัฒนธรรมต่างชาติแพร่หลาย เข้ามามากเกินไป ขณะเดียวกันมีความบกพร่องในการไม่สนใจเอาใจใส่การสอน ปลูกฝังและเผยแพร่วัฒนธรรมชาติของตนอย่างจริงจัง จึงทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งในวัฒนธรรมชาติของตนน้อย คนส่วนมากจึงนิยมชมชอบวัฒนธรรมต่างชาติ

ทฤษฎีการพัฒนาสังคมของพาร์สันส์มีความเห็นว่า รูปแบบสังคมที่พัฒนาแล้ว และอัตราการพัฒนาก็อาจแตกต่างกันได้ ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน เพราะว่าแต่ละสังคมมีปัจจัยต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน เช่น สภาพก่อนการพัฒนา ระดับแห่งความเจริญก้าวหน้าในระยะแรกเริ่ม แนวทางการพัฒนาหรือวิธีการพัฒนา แรงจูงใจหรือแรงผลักดัน ความพร้อมหรือเหตุการณ์สนับสนุน ตลอดจนอุปสรรคระหว่างการพัฒนาของแต่ละสังคมแตกต่างกัน เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2522:5)

ดังนั้น การพัฒนาสังคมจึงมุ่งเน้นที่ระบบสังคม เพราะว่าสังคมมนุษย์ประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ แต่ละระบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน การกระทำหน้าที่ของระบบย่อยต่าง ๆ ก็สนับสนุนและพึ่งพาซึ่งกันและกัน หากว่าระบบสังคมย่อยระบบใดระบบหนึ่งมีข้อบกพร่อง ขัดแย้ง

หรือไม่ประสานกัน ก็จะทำให้สังคมส่วนรวมได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วย เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนายังเพื่อจะให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางการเมือง และความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นไปอย่างราบรื่น ช่วยให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน ผลของความสัมพันธ์จะดีขึ้นหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของสมาชิกในสังคม และคุณภาพของระบบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์นั้น ๆ (สุนทรีย์ โคมินทร์, 2522 : 44)

รูปแบบความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

เนื่องจากการพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงปรัชญา การกำหนดความหมาย เป้าหมาย และการวัดผลการพัฒนานั้นเป็นการกระทำและการตัดสินใจ ใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการกำหนด (value judgement) เพราะฉะนั้น ความหมายของเป้าหมาย ตลอดจนแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ย่อมจะแตกต่างกันไปตามค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานหรืออุดมการณ์ของแต่ละสังคม และกาลเวลา (จักรกฤษณ์ นรินทิพคุณากร, 2527 : 2)

การใช้รูปแบบความคิดเรื่องการพัฒนาว่ามีปัญหา มีผู้แสดงความคิดเห็นแตกต่างกันตามความคิดพื้นฐานต่างกัน วิเคราะห์ออกไปได้เป็น 10 แบบ สรุปสาระแนวความคิดมีดังต่อไปนี้

1. แบบการพิจารณาปัจจัยต้นเหตุ
2. แบบการพิจารณาโดยใช้ตัวแบบของสังคมตะวันตก
3. แบบการพิจารณาโดยใช้ขั้นตอนของสภาวะการพัฒนา
4. แบบการพิจารณาเน้นการรับใช้และปรับใช้
5. แบบการพิจารณาที่ตัวบุคคลเป็นหลัก
6. แบบการพิจารณาโดยจำแนกลำดับความแตกต่างระหว่างสังคมต่าง ๆ
7. แบบการวิเคราะห์ประเด็นปัจจัยหลัก
8. แบบการพิจารณาโดยมองภาวะพัฒนาในฐานะที่เป็นคุณค่าทางสังคม
9. แบบการพิจารณาถึงการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาโดยเฉพาะเจาะจง
10. แบบการพิจารณาทั้งระบบ (จิตติยา สุวรรณชฎ, 2522 : 342-350)

การพัฒนาแบบการพิจารณาทั้งระบบสังคมโดยเน้นที่ระบบว่า สังคมจะดำรงอยู่ได้
ต้องทำหน้าที่ 4 ประการ อย่างมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน คือ

- (1) การรับและปรับปรุงให้สอดคล้อง
- (2) การผสมผสานเพื่อบูรณาการ
- (3) การแก้ไขการขัดแย้งเพื่อลดความดำรงอยู่ และ
- (4) การบรรลุเป้าหมายความต้องการของสังคม (พิศยา สุวรรณะชฎ, 2522 : 347)

บทบาทของศาสนากับการพัฒนาสังคม

สถาบันศาสนาเป็นระบบย่อยส่วนหนึ่งของสังคม ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ที่จะให้มีประสิทธิภาพ เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงของสังคม จำเป็นต้องมีความเข้าใจถึง
ความสำคัญ บทบาทของศาสนาซึ่งมี ความสัมพันธ์กับกิจกรรมเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การ
ปกครอง (สมบุญ ผู้สำราญ, 2527 : 1-2) สถาบันศาสนามีหน้าที่ต่อปัจเจกบุคคลและสังคมดัง
ต่อไปนี้

1. ให้ความอบอุ่น ความสงสียเมื่อประสบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับชีวิตของตน ใน
ขณะที่วิทยาการสมัยใหม่ไม่สามารถหาเหตุผล
2. บำรุงขวัญ ให้ความหวัง ความเชื่อมั่น และผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจ
ให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่รุนแรงได้
3. เป็นสื่อการอบรมการ เรียนรู้ ความเป็นระเบียบ ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับ
บทสวดและค่านิยมในสังคม
4. รวบรวมและหล่อหลอมขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อย่อยที่ต่างกัน
ให้เป็นเอกภาพ สร้างบูรณาการภายในชาติ
5. รักษาและดำรงการสืบต่อวัฒนธรรมประจำชาติ สร้างความรู้สึกร่วมกันเป็น
ประชาชาติเดียวกัน
6. เสริมสร้างบทบาทและความสัมพันธ์สมาชิกในชุมชนรวมไปถึงกิจกรรมการเมือง
การปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษา
7. รักษาและเพิ่มพูนความมั่นคงของสังคม (Elizabeth K. Nottingham,

สำหรับประเทศไทย โครงสร้างทางศาสนาของสังคมไทย คือ พระพุทธศาสนา การนำพระพุทธศาสนาในเรื่องศีลธรรมมีความจำเป็นอย่างไร้มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ถ้าคนในชาติขาดศีลธรรมแล้ว ไม่ว่าจะพัฒนาไปในด้านใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ และจะยิ่งพัฒนาไปในเป้าหมายที่ผิด โดยอาจจะมุ่งพัฒนาไปในทางอนาถาเห็นว่าความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ มีความสำคัญมากกว่าความเจริญในทางปัญญาและจิตใจ ดังนั้น พระธรรมและพระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นสื่อในการพัฒนาชาติไทย และสืบต่อพระพุทธศาสนา (ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2514 : 46 - 48)

ศาสตราจารย์ ดร.อมร รัชชสัจจ์ ได้เสนอแนะแนวการพัฒนาสังคมไทย โดยให้นำพระพุทธศาสนาและค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคมไทยมาใช้มี 7 ประการ มีดังต่อไปนี้

1. สร้างความเสมอภาคทางการเมืองและทางกฎหมายแก่ทุกคนโดยเท่าเทียมกัน บุคคลพึงมีสิทธิที่จะได้รับบริการมูลฐานจากรัฐ ในเรื่องการคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สิน การได้รับการศึกษาภาคบังคับ ฯลฯ
2. การสร้างความยุติธรรมในสังคม (Social justice) ให้เกิดขึ้นมากขึ้น โดยเฉพาะความยุติธรรมในการให้โอกาสแก่ทุกคนที่จะปรับปรุงฐานะเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา
3. ส่งเสริมคนในสังคมประชาธิปไตยไม่มุ่งเพียงตามอย่างฝรั่งหรือประเทศที่ประชาธิปไตยวัตถุนิยม ควรสร้างหรือเพาะนิสัยประหยัคนิยมในการกินอยู่
4. ส่งเสริมให้คนไทยรู้จักคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของไทย ตลอดจนส่งเสริมศึกษาถึงวัฒนธรรมหรืออาศัยธรรมะในการดำรงชีวิต
5. ส่งเสริมการศึกษาทางศาสนาทุกศาสนาที่คนไทยนับถือ สนับสนุนให้มีการปฏิบัติด้วยการให้เกียรติและยอมรับผู้มีวัตรปฏิบัติ สนับสนุนการเปิดโรงเรียนสอนศาสนาขึ้นในวัดหรือการดึงคนเข้าวัด เปิดโอกาสให้พระภิกษุและประชาชนได้บำเพ็ญกุศลประโยชน์ต่อกัน
6. ส่งเสริมให้เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสำหรับพุทธศาสนิกชน สอนให้ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชาชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ความสุขความสงบก็จะบังเกิดขึ้นในจิตใจของคน เพราะว่ามีที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้คนเข้าใจคุณธรรมและค่านิยมของไทยบางประการ
7. ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจชวนหาความรู้และตั้งใจประกอบสัมมาชีพ หรือให้มีความสนใจกระทำการให้สำเร็จประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นเป้าหมายของชีวิตแต่ละคน

(need for achievement) โดยยึดหลักธรรมเป็นหลัก (อมร รักษาสัตย์, 2515 : 976 - 980)

ความคิดเห็นดังกล่าวเป็นการสอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติซึ่งได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสังคมไว้ว่า การพัฒนามีขึ้นเพื่อประชาชนเอง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมด้วย การพัฒนาจะประสบความสำเร็จสมบูรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าปราศจากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะต้องไม่เป็นฝ่ายรับผลประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว การให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศที่กำลังพัฒนา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องมุ่งไปที่การช่วยให้ประชาชน ได้เข้าใจเหตุและผลของปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ปลุกให้เขารู้สึกว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีสิทธิและเสรีภาพ และมีสิทธิที่จะเรียกร้องความยุติธรรมจากสังคมได้ (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2516 : 5)

โดยที่สถาบันศาสนาเป็นระบบย่อยส่วนหนึ่งของระบบสังคม เป็นพลังที่มีอำนาจ ให้ความรู้สึกถึงซึ่ง มีอิทธิพลในด้านจิตใจและวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์มากที่สุด ส่งเสริมเสริมธุรกิจความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม และความมั่นคงของสังคม (McGuire, 1981 : 1) เพราะฉะนั้น รูปแบบในการศึกษาครั้งนี้ใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural and Functional Theory) เป็นแนวในการศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม มีการร่วมมือกันทั้งเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าอาวาสวัด ร่วมมือกับทางราชการหรือเป็นเอกเทศก็มีพระสงฆ์มีส่วนช่วยชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ มีรายงานการวิจัยดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมควรมีขอบเขตอย่างไร ในหมู่พระภิกษุ มีทรรศนะแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย (บรรพต วีระสัย และคณะ, 2523 : 28-29) คือ

ทรรศนะที่หนึ่ง เห็นว่าพระสงฆ์ควรมุ่งปฏิบัติเพื่อโลกุตรธรรม คือ ความหลุดพ้นเวียนว่ายตายเกิด ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับชาวโลกเกินกว่าจำเป็น

พระสงฆ์ที่สอง เห็นว่าพระสงฆ์ควรปฏิบัติภารกิจบางประการ ซึ่งจะก่อให้เกิดสาธารณประโยชน์ แต่ให้เหมาะสมกับสมณเพศ และเป็นกิจที่ไม่ก้าวล่วงฝ่ายอาณาจักร

พระสงฆ์ที่สาม เห็นว่าพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อสังคมมีความจำเป็นต้องการได้รับความช่วยเหลือ พระสงฆ์จึงควรมีบทบาทอย่างเต็มที่ในกิจการต่าง ๆ รวมทั้งกิจการบ้านเมือง ดังนั้น บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ต่อการบริการสังคมควรมีขอบเขตเฉพาะในเพียงใด หาข้อยุติไม่ได้ ขึ้นอยู่กับพระสงฆ์ของแต่ละรูป

สมบูรณ สุขสภาราญ ได้ทำการศึกษามหาบทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพระนักพัฒนาจำนวนมาก เป็นพระที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างไม่เป็นทางการ คือมิได้อยู่ภายใต้กำกับของรัฐบาล เข้าดำเนินการโดยมีความสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้ปฏิบัติมาเป็นเวลานานกว่า 20 ปี มีทั้งที่สังกัดมหานิกายและธรรมยุตินิกาย และได้ทำการศึกษารหัสของท่านในการพัฒนาสังคมทั้งจากการสัมภาษณ์และเอกสารที่ท่านได้เขียนเผยแพร่ โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร บางจังหวัดมีตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดลงมาถึงเจ้าอาวาสวัดส่วนใหญ่มีความคิดว่าเมื่อชาวบ้านมีความทุกข์ยากเดือดร้อน พระสงฆ์ควรเข้าไปช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวบ้านไม่มากนักน้อย โดยการช่วยเหลือทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยมีความคิดเห็นว่า สถาบันสงฆ์จะไร้ประโยชน์และไม่มีความหมาย ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

โครงการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ในภาคอีสานนิยมทำโครงการพัฒนา เรื่อง การประกอบอาชีพ การศึกษา และการส่งเสริมสุขภาพอนามัย

การประกอบอาชีพ ได้แก่ การแจกเมล็ดพันธุ์ การให้ปุ๋ย การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว และธนาคารควาย

การศึกษา การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การสอนเย็บปักถักร้อย การเย็บผ้าสตรี การตัดผม การตัดผม การซ่อมเครื่องยนต์ การซ่อมวิทยุและโทรทัศน์ การทอผ้า การทอเสื่อ และการแนะนำวิชาการเกษตรแผนใหม่

การส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องโภชนาการ และการสุขาภิบาล

การบริหารโครงการ เนื่องจากแต่ละจังหวัดมีสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่จะจัดทำ

และบริหารไม่เหมือนกัน บางจังหวัดให้แต่ละวัดในหมู่บ้านเป็นผู้ศึกษา ความต้องการของชาวบ้าน ส่วนใหญ่พระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนาจะศึกษาสภาพของชีวิตชาวบ้านก่อน ความเป็นอยู่อย่างไร แล้วจึงคิดริเริ่มโครงการนั้น ๆ ขึ้นมาช่วยเหลือชาวบ้าน บางจังหวัดได้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับชาวบ้าน และดำเนินการร่วมกัน

จากการศึกษาพบว่า จังหวัดใดมีพระผู้นำการพัฒนาที่เป็นเจ้าคณะจังหวัดหรือรองเจ้าคณะจังหวัด มีกิจกรรมช่วยเหลือชาวบ้านมากพอสมควร และไม่ค่อยมีปัญหาในการปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นพระสังฆาธิการธรรมดาหรือเป็นเจ้าอาวาสวัด การปฏิบัติงานมักจะประสบปัญหาต่าง ๆ (สมบุรณ์ สุขสำราญ, 2527 : 120-134)

วิลเลียม คลอสเนอร์ (William Klausner. อ้างถึงในจินดา จันทรแก้ว 2526 : 51-53) ได้ทำการศึกษาการนับถือศาสนาพุทธของชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าเจ้าอาวาสวัดหรือพระอาวุโสบางรูป มีความรู้ เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เช่น ภาษาศาสตร์ พระธรรมวินัย ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม วิจิตรศิลป์ การช่าง ยาสมนไพร การเพาะปลูก เป็นต้น พร้อมทั้งจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์

การศึกษา มีส่วนเลือบนฐานะทางสังคม เพื่อความก้าวหน้าในชีวิต บรรดาเด็กหนุ่มในชนบทจึงอยากบวชเป็นสามเณรหรือเป็นพระภิกษุ มีโอกาสเรียนวิชาชีพต่าง ๆ ดังกล่าวที่ตนสนใจแล้วยังมีโอกาสเรียนวิชาทั้งสายโลกและสายปริยัติธรรมในสำนักเรียนของสงฆ์ที่อำเภอหรือในเมือง และมีโอกาสศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ ได้ด้วย ค่าใช้จ่ายในการศึกษานั้นเล่า ก็แทบจะไม่ต้องเสียอะไรเลย ก็โดยอาศัยช่องทางนี้ เพราะชาวบ้านส่วนมากมีฐานะยากจน และให้ความเห็นว่า สงฆ์ไทยมีบทบาทในการเป็นผู้นำศาสนาในสังคมระดับท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขยายตัวของเศรษฐกิจสังคม และการศึกษาในชนบท

สมชัย รักวิจิตร (สมชัย รักวิจิตร, 2514 : 49-51) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า การมีตำแหน่งสูงหรือตำแหน่งพิเศษในหมู่บ้าน เช่น ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด หรือครูใหญ่ในหมู่บ้านก็ดี มีใช้ตัวคนนี้บ่งชี้ว่าเป็นผู้นำที่แท้จริง มีอิทธิพลที่จะโน้มน้าวหรือชักจูงให้ผู้อื่นเห็นชอบหรือปฏิบัติตาม จะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมของชาวบ้านอย่างจริงจังด้วย

วัฒนา พัฒนพงศ์ (วัฒนา พัฒนพงศ์, 2526 : 148-149) ได้ทำการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในทางการศึกษาพบว่าสถาบันสงฆ์มีบทบาทในการลดช่องว่าง แห่งความเหลื่อมล้ำทาง

การศึกษา เปิดโอกาสให้แก่ชนทุกชั้นตลอดจนชนชั้นผู้ยากไร้ ชาวไร่ ชาวนา ซึ่งเป็นชนชั้นส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสงฆ์ได้

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, 2519 : 37-48) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม จำนวน 551 รูป ซึ่งจำพรรษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมุ่งศึกษาบทบาทในด้านการศึกษา การเผยแผ่ธรรมะ และการสงเคราะห์ประชาชน ได้พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากคือ ประมาณ ร้อยละ 62 ช่วยสอนหนังสือ ให้นับให้ผู้เรียนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง พระสงฆ์มีกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามากหรือสูงขึ้นตามจำนวนพรรษาที่บวช

จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมดคงกล่าวเกินครึ่งหนึ่งประมาณ ร้อยละ 43 ได้ออกจาริกไปสู่ชนบทเป็นครั้งคราว ดำเนินการเผยแผ่ธรรมะอบรมจิตใจประชาชน สอนให้เจริญกรรมฐานนำพัฒนาท้องถิ่น วัด และโรงเรียน

การสงเคราะห์ประชาชน พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้นำทางพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมรองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิต รักษาผู้ป่วยไปเยี่ยมผู้ป่วยที่โรงพยาบาลและที่บ้าน

มีที่น่าสนใจ พระนวกะหรือพระสงฆ์ที่บวชต่ำกว่า 5 พรรษา มีกิจกรรมการพัฒนาสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม มีน้อยมาก พระสงฆ์ส่วนมากมีความเห็นว่า งานพระธรรมทูต การเผยแผ่ธรรมะโดยผ่านสื่อมวลชน และการบรรพชาสามเณรในกาลฤดูร้อน นับว่าเป็นภารกิจที่มีความจำเป็นที่ควรกระทำ พระสงฆ์จำนวนสามในสี่มีความเห็นว่า มีความพร้อมและมีความเชื่อมั่นที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองให้กับสังคมได้ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาจิตใจ

พทยา สายหู (พทยา สายหู, 2509 : 142) ได้ทำการศึกษาสภาพหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน โดยทำการศึกษาอย่างใกล้ชิดระยะยาวพบว่า ปทัสถานของสังคมไทยเป็นที่เข้าใจกันว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำในด้านศาสนาและเป็นแบบอย่างของจริยธรรม ซึ่งอาจมีอิทธิพลในการแนะนำหรือชักจูงชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนได้ แต่เนื่องจากพระสงฆ์มีสิทธิมีบทบาทจะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านมากน้อยเพียงไรก็ได้ และชาวบ้านมิได้คาดหมายว่าพระสงฆ์ทุกรูปจะเป็นผู้นำในแบบอย่างการปฏิบัติทางโลกเสมอไป การที่จะกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จึงกำหนดหลักเกณฑ์แน่นอนได้ยาก ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความความเอาใจใส่ของพระสงฆ์แต่ละรูป ที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

จากผลการศึกษาที่น่ามากล่าวข้างต้นนี้ พอเป็นแนวทางให้เห็นว่า แม้ว่าวิถีชีวิตของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ยังมีอิทธิพลเป็นผู้นำของชาวบ้านในการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบท มีบทบาทลด ความตึงเครียด (tension) หรือความกดดันซึ่งจะนำการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคมไปสู่การสร้างคุณภาพใหม่ พระสงฆ์จะมีอิทธิพลมีบทบาทมากขึ้นเพียงใดในสังคมระดับหมู่บ้าน ชาวบ้านยอมรับเป็นผู้นำที่แท้จริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทุ่มีแท้ชีวิตจิตใจช่วยเหลือชาวบ้านมากขึ้นเพียงใด ตามความเหมาะสมซึ่งไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ส่วนผลการพัฒนาเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะของพระภิกษุแต่ละรูป ความพร้อมการร่วมมือของชาวบ้าน และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันอย่างไร

พระพุทธศาสนากับสังคมไทย

หลักพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนทางศาสนามีอิทธิพลต่อการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล เราจะไม่สามารถเข้าใจสังคมใดสังคมหนึ่งได้ดี ถ้าปราศจากความเข้าใจในหลักศาสนาของสังคมนั้น ๆ

ความหมายของคำว่า "ศาสนา" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำจำกัดความไว้ว่า "ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลักคือ แสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้นอันเป็นไปในฝ่ายปรมาตมประการหนึ่ง แสดงหลักหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 758)

คำว่า "ศาสนา" ตามศัพท์แปลว่า คำบังคับ คำสั่งสอน คำบังคับก็คือคำสั่งให้บุคคลผู้นับถือหรือศาสนิกชนว่าควรทำหรือประพฤติปฏิบัติสิ่งใด บังคับห้ามไม่ให้ประพฤติปฏิบัติสิ่งใด และมีคำสอนประกอบว่า สิ่งที่ทำให้ทำเช่นนั้น อธิบายเหตุผลไปด้วยเพราะเหตุใด (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2510 : 2)

ดังนั้น พระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า (สุชีพ ปุณฺณานุกาภ, 2506 : 6) แรกเริ่มเดิมทีมีชื่อเรียกว่า "ธรรมวินัย" หรือ "พรหมจรรย์" ก็มี ซึ่งปรากฏกล่าวถึงอยู่เสมอในสมัยพุทธกาล (พระราชมณี, 2527 : 2)

พระธรรมวินัย : องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกก่อนพุทธศักราช 45 ปี เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงปฐมเทศนา เป็นที่เข้าใจกันว่าพระพุทธศาสนาประกอบด้วยพระพุทธเจ้า พระธรรมวินัยพระสงฆ์ : อุบาสกและอุบาสิกาหรือพุทธมามก ศาสนสถาน และศาสนพิธี อย่างไรก็ตามพระธรรมวินัยเป็นองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา (พระราชมณี, 2527 : 3)

พระธรรม คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงค้นพบ หรือตรัสรู้ความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มีลักษณะ 3 ประการคือ 1. รู้หรือความจริง 2. รู้หน้าที่อันควรปฏิบัติเกี่ยวกับความจริงนั้น และ 3. รู้ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่สำเร็จแล้ว เป็นกฎธรรมคาที่เกี่ยวข้อกับสังขารธรรม

ชีวิตของคนที่ยังคงตัวอยู่เสมอ ใครจะค้นพบหรือไม่ก็ตาม ธรรมก็คงเป็นธรรม เป็นแต่ว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงลงมือปฏิบัติและค้นพบความจริงด้วยพระองค์เองที่ประกอบด้วยประโยชน์ต่าง ๆ ในการครองชีวิต แล้วนำพระธรรมมาเผยแผ่สั่งสอนแก่หมู่ชน พระธรรมเป็นคำสอนที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ ดังมีคำกล่าวแปลว่า พระธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด (คือถูกต้องกับความจริงตลอดไปทั้งหมด) กล่าวแสดงข้อที่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างประเสริฐ พร้อมทั้ง อรรถ (ความ) พร้อมทั้งพยัญชนะ (ถ้อยคำ) บริบูรณ์ (สมเด็จพระญาณสังวร, 2526 : 7 - 8)

ส่วนวินัย คือ "ข้อบังคับที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นสำหรับควบคุมปิดกัน มิให้หมู่ภิกษุประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต และควบคุมมิให้แสดงมารยาทที่ไม่สมควรแก่สมณต่อสังคมเป็นสิกขาบทที่ทรงบัญญัติขึ้นสำหรับใช้บังคับให้ภิกษุทั้งหมด เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ประพฤติในสิ่งที่ควรประพฤติ มีการปรับโทษแก่ภิกษุที่ล่วงละเมิดวินัยส่วนที่เป็นพุทธบัญญัติ" (พระภิกษุปาสาทิโก, (พระเทพโมลี) 2518 : 255)

วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เรียกว่าศีล ข้อบังคับห้ามมิให้พระภิกษุสามเณรประพฤติ เรียกว่าสิกขาบท วินัยเกี่ยวกับการประพฤติที่ประเสริฐเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์สำหรับพระภิกษุสงฆ์ได้แก่ ปาราชิก 4 สิกขาบท สังฆาติเสส 13 สิกขาบท นิสสัคคิปาจิตตีย์ 30 สิกขาบท ปาจิตตีย์ 92 สิกขาบท ปาฏิเทสนียะ 4 สิกขาบท และอธิกรณสมณะ 7 สิกขาบท รวมเป็น 150 สิกขาบท วินัยเกี่ยวกับการปรับโทษพระภิกษุหนึ่งในที่ลับตาหรือลับหูกับเพศตรงข้าม เรียกว่าอนินฺชุต มี 2 สิกขาบท และวินัยเกี่ยวกับการมีมารยาทงามสมกับเป็นบรรพชิต เรียกว่าเสขียวัตร มี 75 สิกขาบท รวมทั้งสิ้นเป็น 227 สิกขาบท เรียกสิกขาบททั้งหมดนี้ว่า ภิกขุปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นปากทางแห่งกุศลของภิกษุ (พระภิกษุปาสาทิโก, (พระเทพโมลี) 2518 : 288)

พระราชวรมณี ได้กล่าวว่า วินัยเป็นแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ที่ครอบคลุมเรื่องการจัดระเบียบชีวิต ด้านนอกทั้งหมดของสงฆ์ เป็นพื้นฐานที่รองรับระบบชีวิตทั้งหมดที่เป็นของพระพุทธศาสนา วินัยเอาหลักการ เนื้อหาของพระธรรมมาจัดสรรปฏิบัติ ให้เกิดผลเป็นจริงขึ้นมาตามคำสอน

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ผู้เป็นพุทธสาวกได้ประชุมกัน ทำสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ให้เข้าเป็นหมวดหมู่ มีจำนวน

84,000 พระธรรมชั้นตรี จัดไว้เป็น 3 หมวดคือ พระสุตร พระวินัย และพระปรมาัตถ์ รวมเรียกว่า "พระไตรปิฎก" เป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพุทธศาสนา

1. หมวดพระสุตร มีจำนวน 21,000 พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า "พระสุตตันตปิฎก"
2. หมวดพระวินัย มีจำนวน 21,000 พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า "พระวินัยปิฎก"
3. หมวดอภิธรรมหรือปรมาัตถ์ มีจำนวน 42,000 พระธรรมชั้นตรี เรียกว่า "พระอภิธรรมปิฎก" (กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, 2527 : 17)

พระสุตรหรือพระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระธรรมเทศนาทั่ว ๆ ไป ระบุเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดจนผลจากพระธรรมเทศนา ประกอบด้วย

1. ฐิติภิกาย ว่าด้วยพระสุตรหรือพระธรรมเทศนาขนาดยาว
2. มัชฌิมภิกาย ว่าด้วยพระสุตรหรือพระธรรมเทศนาขนาดกลาง
3. สังยุตตนิกาย ว่าด้วยพระสุตรที่ประมวลธรรมหรือเรื่องราวเป็นอย่าง ๆ เช่น ว่าด้วย พระมหากัสสปะ ก็เรียกว่า กัสสปสังยุต เป็นต้น
4. อังคุตตรนิกาย ว่าด้วยพระสุตรเป็นข้อ ๆ ตามลำดับจำนวนของธรรม และ
5. ชุททกนิกาย ว่าด้วยพระสุตรเบ็ดเตล็ดรวมทั้งภาษิตของพระสาวก

พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัยศีลของของพระภิกษุและภิกษุณี ประกอบด้วย

1. มหาวิภังค์ หรืออภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยศีลของภิกษุ ที่มาในปฎิโมกข์
2. ภิกขุณีวิภังค์ ว่าด้วยศีลของภิกษุณี
3. มหาวัคค์ ว่าด้วยพุทธประวัติตอนแรกและพิธีกรรมทางพระวินัย
4. จุลวัคค์ ว่าด้วยพิธีกรรมทางพระวินัย รวมทั้งความเป็นมาของภิกษุณี ตลอดจนประวัติการทำสังคายนา และ

5. บริวาร ว่าด้วยข้อ เบ็ดเตล็ดทางพระวินัย

พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยธรรมะล้วน ๆ ไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ ประกอบด้วย

1. ฐัมสังคณี ว่าด้วยธรรมรวมเป็นหมวดหมู่
2. วิภังค์ ว่าด้วยแจกแจงธรรมออกเป็นข้อ ๆ
3. ธาตุกถา ว่าด้วยความสัมพันธ์ของธรรมโดยมีธาตุเป็นหลัก

4. บุคคลบัญญัติ ว่าด้วยบัญญัติเกี่ยวกับบุคคล
5. กถาวัตถุ ว่าด้วยคำถามคำตอบเกี่ยวกับการตัดสินธรรม
6. ยมก ว่าด้วยธรรมเป็นคู่ ๆ และ
7. ปฏฐาน ว่าด้วยปัจจัย (จินดา จันทรแก้ว, 2528 : 33 - 34)

พระธรรมกับวินัยจึงมีความสัมพันธ์ เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ คัมภีร์สและแปลให้ความว่า เมื่อพุทธองค์ทรงลับไปแล้ว พระธรรมและวินัยที่พุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้แล้ว บัญญัติแล้วแก่พระสาวกทั้งหลาย พระธรรมและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย (พระราชมุนี, 2527 : 3 - 4)

การแบ่งระดับพระธรรมวินัย

พระธรรมวินัยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1. โลกียธรรม และ 2. โลกุตระธรรม

1. โลกียธรรม หมายถึง ธรรมะสำหรับฆราวาส ตั้งอยู่บนสมมติสัจจะ ความจริงที่คนเราให้เห็นจากประสบการณ์เป็นธรรมะที่เกี่ยวข้องด้วยโลก จิตใจยังไม่เป็นอิสระ ยังมีการติดอยู่ เช่น ลาภยศ สรรเสริญ ความเพลิกเพลิม เป็นต้น ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือนหรือฆราวาสมีจำนวนมาก สอนให้ประพฤติปฏิบัติตามแล้ว จะประสบความสำเร็จ ความก้าวหน้า และความสุข ในการดำเนินชีวิต เรียกว่าทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ เช่น ธรรม 4 ประการ เป็นไปเพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุขในปัจจุบันได้แก่ ถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยันในหน้าที่ (อุฏฐานสัมปทา) ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์และการงาน (อารักขสัมปทา) ความมีเพื่อนเป็นคนดี (กัลยาณมิตรตา) และการเลี้ยงชีวิตตามความพอดี ไม่ฝืดเคืองและไม่ฟุ่มเฟือย (สมชีวิตา) ฯลฯ สำหรับศีลธรรมระดับฆราวาสพึงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีเบญจศีล เบญจธรรม ได้แก่

ศีลข้อ 1 เว้นจากการฆ่าสิ่งมีชีวิต

ธรรมข้อ 1 มีความเมตตา กรุณาต่อชีวิตเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง

ศีลข้อ 2 เว้นจากการลักขโมย

ธรรมข้อ 2 เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ให้มีอาชีพสุจริต

ศีลข้อ 3 เว้นจากการผิดสัญญาเมื่อยผู้อื่น

ธรรมข้อ 3 ให้มีความพอใจในสามีหรือภรรยาของตน

ศีลข้อ 4 เว้นจากการพูดปดหรือกล่าวเท็จ

ธรรมข้อ 4 รักษาสิ่งจะ พูดความจริง

ศีลข้อ 5 เว้นจากการค้ำน้ำเมา

ธรรมข้อ 5 ให้มีสติอยู่เสมอ (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2514 : 29 - 30)

ถ้าหากผู้ครองเรือนหรือสรวาสปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้สังคมตั้งอยู่ได้ และทำให้สังคมพัฒนา และเจริญไปได้

2. โลกุตรธรรม หมายถึง ธรรมะอันพื้นวิสัยของโลก เป็นธรรมะตั้งอยู่ความจริงตั้งปรากฏในภาษาบาลี และแปลออกมาว่า

ธรรมหรือความทุกข์ทั้งหลายนี้มีเหตุ

เหตุนี้พระพุทเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว

ทรงสอนวิธีที่จะดับเหตุแห่งทุกข์เหล่านั้นด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสสอนอย่างนี้ (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2516 : 2 - 3)

พระพุทธเจ้าตรัสร้อยยี่สิบ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

1. ทุกข์ คือ ความรู้แจ้งเกี่ยวกับความทุกข์ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์ ชีวิตนี้เป็นทุกข์

2. สมุทัย คือ ความรู้แจ้งในเหตุแห่งทุกข์ การเกิดนั้นเป็นเหตุแห่งทุกข์

3. นิโรธ คือ รู้ถึงความดับแห่งทุกข์ เมื่อรู้อะไรมีทุกข์ เป็นเหตุแห่งทุกข์ แล้วก็รู้ความดับทุกข์นั้นได้

4. มรรค คือ ทางดำเนินชีวิตที่นำผู้ดำเนินตามให้หลุดพ้นจากความทุกข์ การที่จะดับทุกข์ได้ต้องปฏิบัติทางสายกลางมีอยู่ 8 ทาง เรียกว่า มรรค 8 ประการ มีดังต่อไปนี้

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ

2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ

3. สัมมาวาจา วาจาชอบ

4. สัมมากัมมัฏตะ การงานชอบ

5. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ

6. สัมมาสติ ความระลึกชอบ

8. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจชอบ

มัชฌิมปฏิปทา 8 ประการดังกล่าว เป็นทางที่จะตรัสรู้ เมื่อได้ตรัสรู้นั้นแล้ว ก็จะถึงซึ่งความดับทุกข์ คืออยู่เหนือความทุกข์ที่มีอยู่ในโลก เรียกว่าโลกุตระธรรม (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2514 : 28 - 29)

การสอนในพระพุทธศาสนา มุ่งประโยชน์ แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

1. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์หรือผลที่มองเห็นจะได้รับในปัจจุบันจากการปฏิบัติธรรมะ
2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์หรือผลที่จะได้รับภายหลังชาติหน้าจากการปฏิบัติธรรมะ
3. ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์หรือผลที่จะได้รับอันสูงสุดจากการปฏิบัติธรรมะ เป็นการละกิเลส ตัณหา เพื่อนิพพาน

การที่จะปฏิบัติตามธรรมวินัยให้ได้ผลสมบูรณ์ จะต้องมีความศรัทธาหรือความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง มีดังนี้

เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง

เชื่อว่าบุญบาปมีจริง

เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง

เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำเป็นของตนจริง (สมเด็จพระญาณสังวร, 2526 : 55)

การเรียกพระพุทธศาสนาในระยะแรกอีกคำ คือ พรหมจรรย์ หมายถึง การครองชีวิตที่ประเสริฐ ดังนั้นคำว่าพรหมจรรย์ เป็นชื่อเรียกในความหมายเน้นการประพฤติปฏิบัติ เป็นเรื่องระบบการครองชีวิตของพุทธศาสนิกชน ดังพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนาว่า จงแสดงธรรม จงประกาศพรหมจรรย์ (พระราชาวรมณี, 2527 : 17)

หลักศาสนาพุทธสอนฆราวาสเน้นในเรื่องการประพฤติปฏิบัติ ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังปรากฏในภาษาบาลีและแปลออกมาว่า

จงระงับไม่ทำบาปทั้งปวง

จงถึงพร้อมซึ่งกุศลคือความดีทั้งปวง

จงทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว

นี่คือคำสอนของท่านผู้รู้ทั้งหลาย (ม.ร.ว.กึกกฤษ์ ปราโมช, 2516 : 4)

นอกจากนี้มีพุทธพจน์ว่า ผู้ใดบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ ก็ทำชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอันขอลงเหยี่ยมไม้ แต่ผู้ใดปฏิบัติปฏิบัติชอบจึงชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างขอลงเหยี่ยม ทรงมุ่งสอนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติแต่ความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว (สุชีพ ปุณฺณานุกาภ, 2506 : 18)

จะเห็นว่าคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นถึงความจริงของชีวิต ที่มีอยู่ตามธรรมดาตามกฎธรรมชาติ เพื่อจะเอาความจริงที่มีอยู่ตามกฎธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการครองชีวิตใช้แก่ทุกชีได้ นำไปสู่จุดหมายเพื่อประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกันเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีเหตุผล ก่อให้เกิดอิสรภาพทางจิต อันเป็นผลในทางความบริสุทธิ์ ความสงบ และปัญญา (สังวร พรหมเสน, 2524 : 15)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคม

พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และปรับปรุงสังคม พระสงฆ์ และวัดเป็นส่วนประกอบของพระพุทธศาสนาที่เป็นรูปธรรม เป็นตัวแทนหรือเครื่องหมายของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมอยู่ตลอดเวลา พระสงฆ์มีฐานะและความเป็นอยู่ที่แตกต่างออกไปจากคฤหัสถ์ ได้รับความยกย่องจากประชาชนให้อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพ สักการะ เรียกได้ว่าเป็นอีกสังคมหนึ่ง (พระราชวรภุณี, 2527 : 22)

อย่างไรก็ตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเตือนให้สาวกของพระองค์ได้สำนึกถึงภารกิจหรือบทบาทอันพึงมีต่อประชาชนให้เป็นผู้มีความเมตตา กรุณา เกื้อกูล และอนุเคราะห์แก่มหาชน มิใช่แยกตัวเหินขาดออกไปจากประชาชน และปลีกตัวอยู่โดยลำพัง เพราะว่าจุดหมายของชีวิตพรหมจรรย์หรือชีวิตที่ประเสริฐ ถือว่าเป็นจุดหมายสำหรับทุกคน การออกบวชเป็นสมณเพศเป็นวิธีการที่จะให้เข้าถึงชีวิตที่ประเสริฐ ต้องอาศัยปัจจัยสี่จากคฤหัสถ์ พระสงฆ์จึงควรตอบแทนด้วยการชี้แนะให้คฤหัสถ์ในด้านจิตใจและสติปัญญา เป็นหน้าที่ที่เกิดจากคุณธรรม

เสียสละอุทิศตนเพื่อสังคม ดังพุทธพจน์ที่ว่า 'บรรพชิตพึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ความเป็นอยู่ของเราเนื่องด้วยผู้อื่น... วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่'

ภิกษุทั้งหลาย กฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกัน ด้วยอำนาจามิสและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อต้องการสลักโคมะ กิเลสทั้งหลายที่มีอยู่ เพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้ (พระราชาวรมณี, 2527 : 24)

นอกจากนี้ในสังคาลกสูตร (ซึ่งพระอรชกถาจารย์เรียกว่า คีทวินัย) ได้กำหนดหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันในสังคม ได้กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมณเพศกับสังคมว่า กฤหัสถ์พึงปฏิบัติต่อสมณเพศทางกาย วาจา ใจด้วยความเมตตา เต็มใจต้อนรับ และจัดหาสิ่งของถวายส่วนสมณเพศ เมื่อได้รับการบำรุงจากกฤหัสถ์ดังกล่าว พึงอนุเคราะห์ตอบแทนด้วยความเมตตาเช่นเดียวกันดังนี้

1. สอนให้ละเว้นจากความชั่ว
2. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
4. สอนสิ่งที่ยังไม่เคยได้สดับเล่าเรียน
5. ชี้แจงให้เข้าใจชัดในสิ่งที่ได้สดับเล่าเรียนแล้ว
6. แนะนำวิถีครองชีวิตให้ได้รับผลดีและความสุข (พระราชาวรมณี, 2527 : 198 - 199)

จากหลักฐานในพระไตรปิฎกที่นำมากล่าวเป็นกรอบสำหรับกำหนดหน้าที่ของพระสงฆ์ พึงจาริกไปเผยแผ่ธรรมะ และการศึกษา เพื่อประโยชน์ของชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก และเพื่อเกื้อกูลประโยชน์สุขแก่มนุษย์

ส่วนธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติมิให้ตกต่ำไปในที่ชั่ว ดังพระพุทธภาษิตว่า "ธมฺโมหเว รกชติ ธมฺมจารี" แปลว่า ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม (สมเด็จพระญาณสังวร, 2526 : 13)

พระสงฆ์เป็นสาวกหรือศิษย์ของพระพุทธเจ้า จึงปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วดำรงรักษาไว้ สอนผู้อื่นให้กระทำตามด้วย (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2527 : 29)

พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ ทั้ง 3 นี้ จึงเป็นที่นิยมชมชอบว่าเป็นอุดมรัตนะในโลกสำหรับพุทธศาสนิกชน (สมเด็จพระญาณสังวร, 2526 : 23)

การประคองพระพุทธรูปในประเทศไทย

จากหลักฐานโบราณวัตถุและโบราณสถานที่ปรากฏในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง พระพุทธรูปศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่และประคองฐานในดินแดนประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 13 ก่อนที่ชนชาติไทยจะเข้ามาครอบครอง (นิคม มุสิกคามะ, 2515 : 108)

จากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวว่า มีพระสงฆ์ในแบบพินยานหรือเถรวาทแบบลังกาวงศ์ อยู่ ณ นครศรีธรรมราช มีการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงโปรด ฯ นิมนต์ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่กรุงสุโขทัย (ศิริวัฒน์ คำวันสา, 2522 : 104) มีการกำหนดตำแหน่งการปกครองและสมณศักดิ์ เช่น สังฆราช ปู่ครู มหาเถระ สมเด็จพระมหาคำมั่งราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า สังฆราชเห็นจะเป็นตำแหน่งสังฆนายกชั้นสูงสุด ตำแหน่งปู่ครูเป็นตำแหน่งสังฆนายกรองลงมา ส่วนมหาเถระและเถระอาจจะเป็นพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอายุมาก และทรงคุณธรรม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2521 : 3)

คณะสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ คันธุระเป็นฝ่ายปริยัติ มุ่งถือเอาการศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลีและพระไตรปิฎก มีสำนักศึกษา มีวัดอยู่ใกล้บ้านเรือนของภคทัตถ์จึงได้ชื่อว่า "คณะสงฆ์คามวาสี" และอีกคณะคือ วิภัสสนาธุระ เป็นฝ่ายปฏิบัติมุ่งถือเอาการบำเพ็ญกรรมฐานภาวนา ผักหักจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสอาสวะหังปวง ชอบความสงบ อยู่ตามวัดในป่า จึงได้ชื่อว่า "คณะสงฆ์ธัญวาสี" แต่พระสงฆ์ทั้งสองคณะอยู่ในนิกายเดียวกัน (ศิริวัฒน์ คำวันสา, 2522 : 105)

บทบาทของวัดและพระสงฆ์ต่อสังคมไทยในอดีต

เมื่อพระพุทธศาสนาประดิษฐานในประเทศไทยมั่นคงแล้ว วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ทุกระยะแห่งชีวิตของสังคมไทยมาตลอดเป็นเวลายาวร้อยปี แต่ละหมู่บ้านต้องมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ต่างมีความรู้สึกที่วัดเป็นสมบัติส่วนหนึ่งของส่วนรวม และเป็นศูนย์กลางหลายอย่างและบริการต่าง ๆ ของสังคมในหมู่บ้านดังนี้

1. เป็นสถานฝึกอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน รวมทั้งให้บริการด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต
2. เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนศิลปะวิชาต่าง ๆ ของคนในหมู่บ้าน
3. เป็นศูนย์กลางรวบรวมและอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นและประจำชาติ
4. เป็นสถานพยาบาลบำบัดรักษาโรคกาย และช่วยคลายทุกข์โรคทางใจ
5. เป็นศูนย์กลางการนัดพบระหว่างผู้ปกครองกับลูกบ้าน จะมาพบปะงานราชการหรืองานที่เกี่ยวข้องกับในหมู่บ้าน
6. เป็นสถานที่พักพิง ที่ไกลเกลียดชังพิพาทปัญหาต่าง ๆ
7. เป็นสโมสรและสถานบันเทิง ที่ชาวบ้านมาชุมนุมพบปะสังสรรค์ และเป็นที่พักงานประจำปีที่เกี่ยวข้องประเพณีและศาสนา (พระราชวรานี, 2527 : 205 - 206)

พระสงฆ์ที่มีบทบาทเป็นผู้นำทั้งทางชีวิตจิตใจและปัญญาของประชาชน จึงทำให้พระสงฆ์มีหน้าที่ต่อสังคมโดยปริยายสองประการคือ ในฐานะผู้ทรงศีล ผู้บริสุทธิ์ประกอบด้วยเมตตาธรรมและกรุณาธรรมประการหนึ่ง และความผูกพันในด้านความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชนอีกประการหนึ่ง สมดังพุทธพจน์ที่ว่า

"เธอทั้งหลายถึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยไม่ประมาท เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ผู้อื่น ก็ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสอง ก็ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์ทั้งสองนั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท..." (กรมการศาสนา, 2500 :

ประกอบกับพระสงฆ์ต้องปฏิบัติกิจวัตรอันเป็นสิ่งที่เอามาจากส่วนที่เป็นพระธรรมและวินัยข้าง
มี 10 ประการดังนี้

1. ต้องออกบิณฑบาต
2. การทำความสะอาดวัด โดยการกวาดบริเวณวัด เช่น บริเวณโบสถ์ วิหาร ลาน-
พระเจดีย์ เป็นต้น
3. การปลงอาบัติ คือ บอกให้พระสงฆ์รูปอื่น ๆ ทราบถึงความผิดของตนเอง ละเมียด
ในข้อที่พระพุทธเจ้าห้ามโดยเปิดเผย และจะจัดการแก้ไขตามลักษณะของอาบัติ
4. การทำวัตรพระ และสวดมนต์ คือ การเจริญพุทธานุสสติ สังฆานุสสติ ท่องสวด
มนต์เกี่ยวกับศาสนกิจ
5. การปัจฉเวกณฑ์ และภาวนา คือ การพิจารณาในการบริโภคหรือใช้จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานเภสัชอย่างมีสติ มิให้บริโภคปัจจัยนั้น ๆ ด้วยกิเลสตัณหา ส่วนการภาวนา
คือ การเจริญกัมมัฏฐานให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ แล้วพิจารณาให้เกิดความรู้เห็น ตามความเป็น
จริง เรียกว่าวิปัสสนาภาวนา
6. อุปัฏฐากอุปชฌาย์อาจารย์ พระภิกษุที่อุปสมบทไม่ถึง 5 พรรษา ถือว่าเป็นพระนวกะ
คือ พระภิกษุผู้บวชใหม่ ต้องปฏิบัติรับใช้และดูแลพระอุปชฌาย์อาจารย์ของตน
7. บริหารสิ่งของและร่างกาย คือ บำรุงดูแลรักษาเครื่องบริวาร เช่น บาตร ไตรจีวร
ประคดเอว กล่องเข็ม มีดโกน ที่กรองน้ำ เป็นต้น ส่วนการบริหารร่างกายโดยการบำรุงสุขภาพ
ให้แข็งแรงตามสมณเพศ
8. ขวนขวายเรียนธรรมวินัย การเรียนรู้พระธรรมและวินัยด้วยการฟังการอ่านและ
การปฏิบัติ
9. เอาใจใส่ของสงฆ์และกิจสงฆ์ ของสงฆ์ในที่นี้หมายถึงวัตถุสิ่งของ สถานที่ และอื่น ๆ
ซึ่งมีผู้ถวายไว้ให้เป็นสมบัติของคณะสงฆ์ รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของพระสงฆ์ถึงปฏิบัติ จะเป็นสิ่งส-
กรรม หรือกิจของสงฆ์ที่มีขึ้นเป็นครั้งคราวก็ดี สงฆ์ต้องรับเป็นภารกิจเอาใจใส่
10. คำรงคนให้น้ำเคารพกราบไหว้ คือ พระภิกษุสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลมี
ความสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2520 : 41 - 42)

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า พระสงฆ์ประกอบด้วยคุณธรรมและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม จึงได้รับความเคารพนับถือและความศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน การที่สังคมไทยในอดีต บำรุงพระสงฆ์มาเป็นเวลานานอยู่นั้น ก็ย่อมเห็นประโยชน์คุณค่าของพระสงฆ์มีส่วนช่วยสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมไทยโดยเฉพาะในด้านการอบรมศีลธรรมและการศึกษา (พระสาสนโสภณ, 2514 : 18)

โครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

ศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย มีองค์การปกครอง มีผู้ปกครองศาสนาลดหล่นกันมาตามลำดับชั้น และมีระเบียบแบบแผนตลอดจนกฎเกณฑ์ในการบริหารโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ปกครองพระสงฆ์ด้วยกันเอง ถือเอาการปกครองฝ่ายอาณาจักรในสมัยโบราณเป็นแบบฉบับ มีตำแหน่ง ฐานะเหมือนกับข้าราชการ เพื่อประโยชน์ในการปกครอง (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2514 : 38)

จากสถิติของกรมการศาสนา พ.ศ. 2526 มีจำนวนวัด พระภิกษุ และสามเณร ทั่วประเทศดังนี้ วัด 31,187 อาราม พระภิกษุ 267,416 รูป และสามเณร 130,571 รูป (กรมการศาสนา, 2526 : 12)

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้ว่า สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ไทยออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

ส่วนกลางมีมหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูป (6 รูป) เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูป แต่ไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ พระราชาคณะที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ อยู่ในคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของมหาเถรสมาคมในการปกครองคณะสงฆ์ ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ในภวณั้ ๑ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์มี 5 คณะ คือ 1. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง 2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ 3. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก 4. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และ 5. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

1. เจ้าคณะใหญ่หนกลางปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองพระสงฆ์ภาค 1, 2, 3, 13, 14 และ 15

2. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4, 5, 6 และ 7

3. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออกปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8, 9, 10, 11 และ 12

4. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 16, 17 และ 18

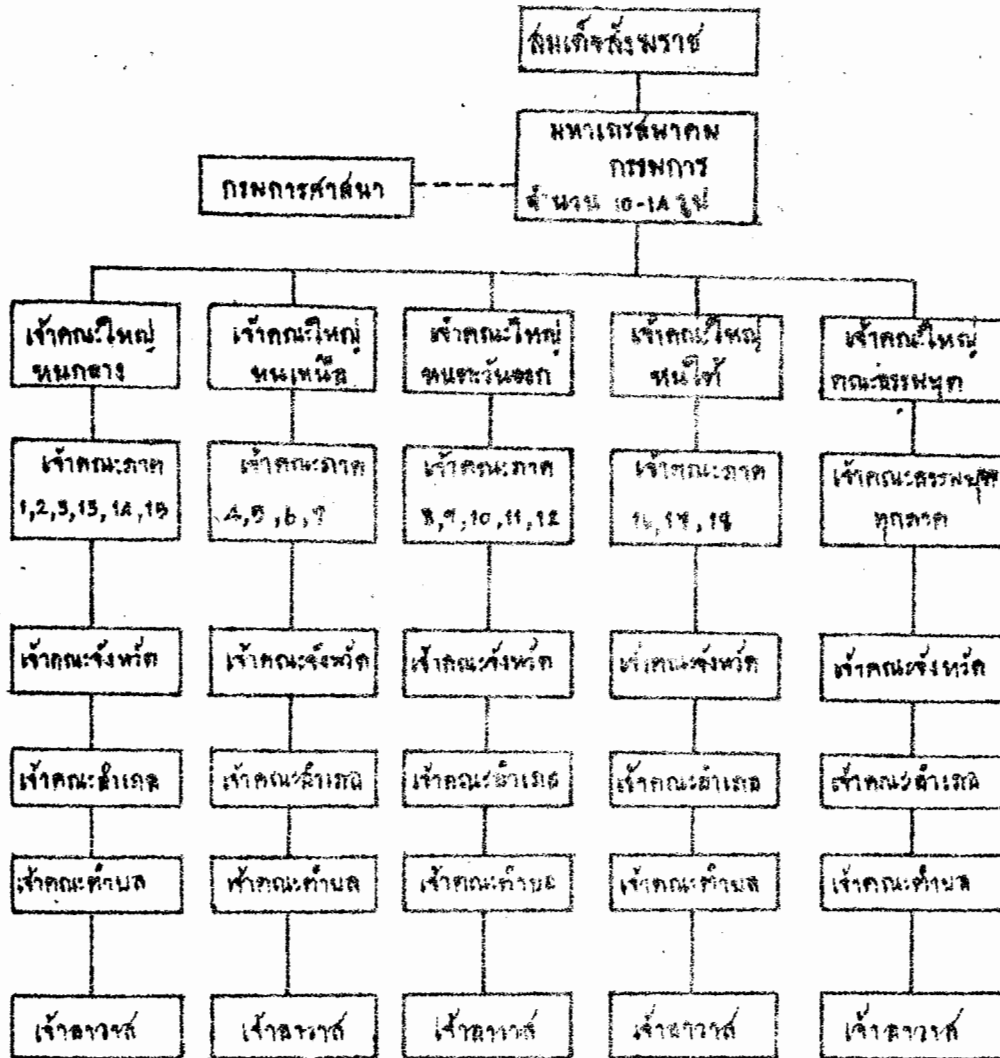
5. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ธรรมยุตภาคทุกภาค

สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่และทรงมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ปฏิบัติตามมติของมหาเถรสมาคม

การปกครองส่วนภูมิภาค

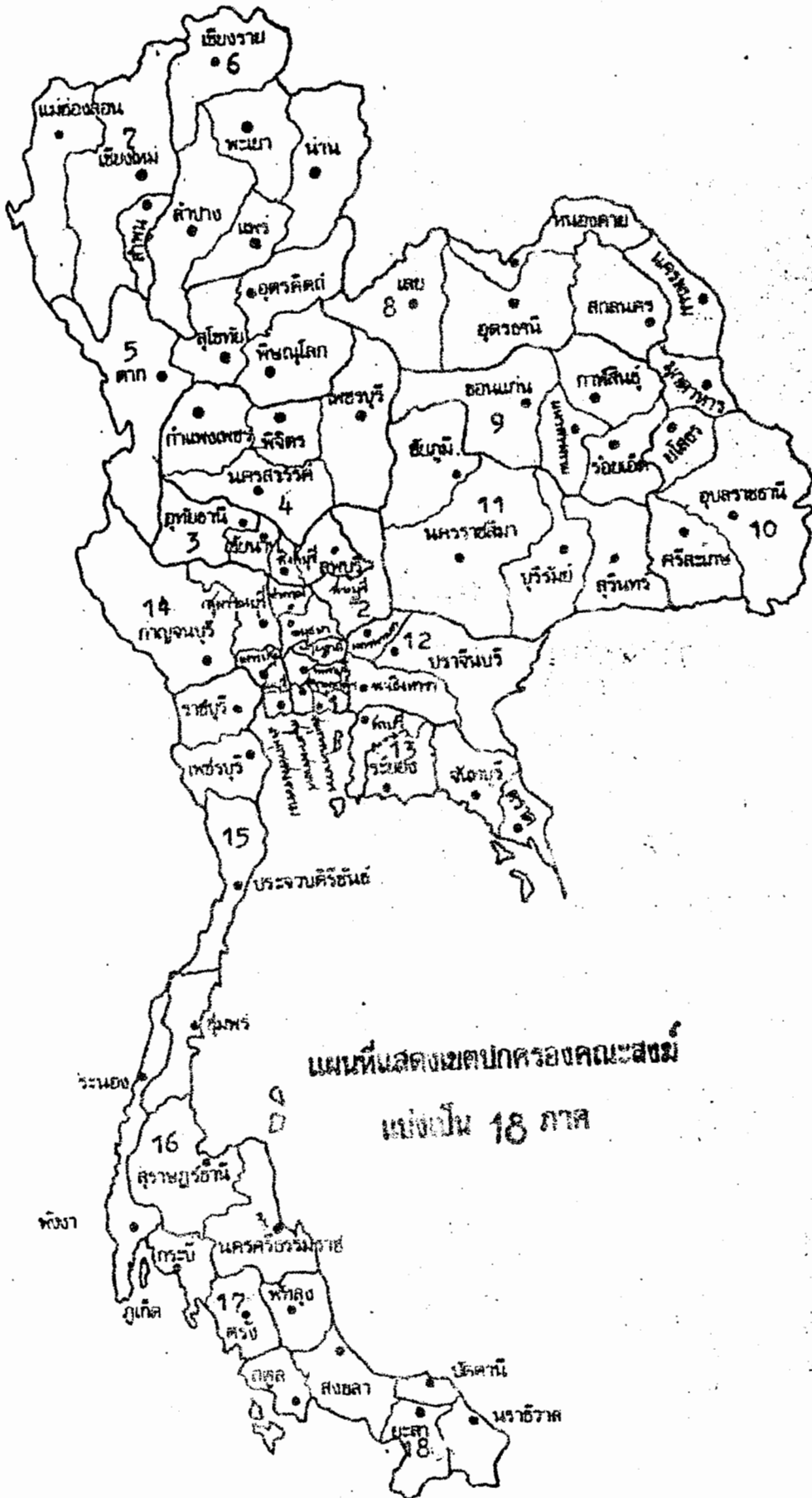
การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ

แผนภูมิ โครงสร้างการปกครองคณะรัฐมนตรี ตามพระราชบัญญัติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2505

หมายเหตุ

- ส่วนงานการบังคับบัญชา
- ส่วนงานการประสานงาน

แผนที่แสดงเขตปกครองคณะสงฆ์

แบ่งเป็น 18 ภาค

ภาคคณะสงฆ์แบ่งเป็น 18 ภาค ให้รวมเขตปกครองจังหวัดต่าง ๆ เป็นเขตปกครองตาม
กฎหมายสมาคม ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2506) เขตการปกครองคณะสงฆ์มีดังนี้

ภาค 1	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ
ภาค 2	ประกอบด้วย 3 จังหวัด	พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี
ภาค 3	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท อุทัยธานี
ภาค 4	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์
ภาค 5	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	พิษณุโลก สุโขทัย ตาก อุตรดิตถ์
ภาค 6	ประกอบด้วย 5 จังหวัด	ลำปาง พระเยา เชียงราย แพร่ น่าน
ภาค 7	ประกอบด้วย 3 จังหวัด	เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน
ภาค 8	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร
ภาค 9	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด
ภาค 10	ประกอบด้วย 5 จังหวัด	อุบลราชธานี ยโสธร ศรีสะเกษ นครพนม มุกดาหาร
ภาค 11	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์
ภาค 12	ประกอบด้วย 3 จังหวัด	ปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา
ภาค 13	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด
ภาค 14	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร
ภาค 15	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์
ภาค 16	ประกอบด้วย 4 จังหวัด	นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ชุมพร
ภาค 17	ประกอบด้วย 5 จังหวัด	ภูเก็ต ตรัง กระบี่ ระนอง พังงา
ภาค 18	ประกอบด้วย 6 จังหวัด	สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

การกำหนดพื้นที่เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล อนุโลมตามรูปแบบการปกครองของฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายราชอาณาจักร พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะผู้ปกครองแต่ละระดับ มีอำนาจปกครองคณะสงฆ์ วัด พระภิกษุ สามเณร ในเขตอำนาจรับผิดชอบของตน

เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตนดังนี้

1. คำเนิการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ หรือระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
2. ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
3. วินิจฉัยการลงนทกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
4. แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
5. ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ส่วนเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์เช่นเดียวกับเจ้าคณะภาค แต่มีอำนาจหน้าที่จำกัดเฉพาะในเขตพื้นที่ที่ตนดำรงตำแหน่งลคหลันตามลำดับชั้นการบังคับบัญชาเท่านั้น

สำหรับเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

หน้าที่

1. บำรุงรักษาวัด จักกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

อำนาจ

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอาศัยอยู่ในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาสออกไปจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัด หรือให้ทำ

ทัศนบัตรหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือภุชงค์ในวัดนั้นประพฤติก่อกรรมชั่วเจ้าอาวาส ซึ่งให้สิ่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2523 : 28 - 32)

จะเห็นว่าการแบ่งช่วงชั้นตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ไทย ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งยังคงใช้ในปัจจุบันมี 6 ชั้น ด้วยกันคือ

1. เจ้าคณะใหญ่
2. เจ้าคณะภาค
3. เจ้าคณะจังหวัด
4. เจ้าคณะอำเภอ
5. เจ้าคณะตำบล
6. เจ้าอาวาส

พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีรองเจ้าคณะและรองเจ้าอาวาส และยังมีอำนาจแต่งตั้งพระภิกษุผู้ช่วยได้อีกจำนวนหนึ่ง ตั้งแต่พระครูฐานานุกรมระดับต่าง ๆ ตามที่ตนมีอำนาจแต่งตั้ง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะและพระฐานานุกรมเหล่านี้ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระสังฆาธิการ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, มีนาคม 2524 : 73)

การสถาปนาสมณศักดิ์

การสถาปนาสมณศักดิ์พระภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สมณศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนา และอีกประเภทพระเถระชั้นสูงที่มีอำนาจแต่งตั้ง กระบวนการของประเภทแรก เจ้าคณะตั้งแต่ระดับตำบล เป็นผู้เสนอชื่อพระภิกษุที่สมควรมีสมณศักดิ์หรือสูงขึ้น ต่อเจ้าคณะในลำดับสูงขึ้นไปตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม หากมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบก็จะเสนอขอให้ มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งต่อไป

สมณศักดิ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนา มีลำดับชั้นจาสูงสุดลงมาตามลำดับ มีดังต่อไปนี้

1. สมเด็จพระสังฆราช
2. สมเด็จพระราชาคณะ (สุพรรณบัฏ)

3. พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ 1 ชั้นพรหม
4. พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร 1 ชั้นพรหม
5. พระราชาคณะชั้นธรรม
6. พระราชาคณะชั้นราช
7. พระราชาคณะชั้นสามัญ
8. พระครูสัญญาบัตร ชั้นพิเศษ
9. พระครูสัญญาบัตร ชั้นเอก
10. พระครูสัญญาบัตร ชั้นโท
11. พระครูสัญญาบัตร ชั้นตรี

ส่วนพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งสมณศักดิ์โดยพระเถระซึ่งดำรงสมณศักดิ์สูงมีอำนาจแต่งตั้ง เรียกว่าพระฐานานุกรม มีหน้าที่ช่วยเหลือในด้านกิจการงานของพระราชาคณะที่แต่งตั้งคนขึ้นมา มีตำแหน่งดังต่อไปนี้

1. พระครูปลัด
2. พระครูธรรมธร
3. พระครูวินัยธร
4. พระครูคู่สวด
5. พระครูสมุห์
6. พระครูใบฎีกา
7. พระปลัด
8. พระสมุห์
9. พระใบฎีกา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, มีนาคม 2524 : 71 - 72)

การศึกษาของพระสงฆ์

ระบบการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ซึ่งได้ดำเนินการติดต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน มี 2 สาย คือ สายปริยัติธรรมแผนกธรรม และสายปริยัติธรรมแผนกบาลี

สายปรียัติธรรมแผนกธรรม

เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุสามเณร ในการศึกษาปรียัติธรรมชั้นสูงต่อไป โดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการเล่าเรียน

หลักสูตรนักธรรม

เป็นหลักสูตรสำหรับพระภิกษุสามเณรที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว เข้าศึกษามี 3 ระดับ คือ

1. นักธรรมตรี
2. นักธรรมโท
3. นักธรรมเอก

มีการกำหนดเงื่อนไขว่า ผู้ที่จะสอบนักธรรมชั้นโท จะต้องสอบนักธรรมชั้นตรีในสนามหลวงได้ก่อน ผู้ที่จะสอบนักธรรมชั้นเอก จะต้องสอบนักธรรมชั้นโทในสนามหลวงได้ก่อน

สายปรียัติธรรมแผนกบาลี

พระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาพระปรียัติธรรมแผนกบาลี เรียนภาษาบาลี จะต้องศึกษาควบคู่กันไปกับแผนกธรรม จัดแบ่งประโยคออกมาเป็น 9 ชั้น กำหนดให้เป็น 3 ระดับ คือ เปรียญตรี เปรียญโท และเปรียญเอก โดยจัดแบ่งการศึกษาออกเป็นดังนี้

- ประโยคเปรียญธรรม 1-2-3 เป็นเปรียญตรี
 ประโยคเปรียญธรรม 4-5-6 เป็นเปรียญโท
 ประโยคเปรียญธรรม 7-8-9 เป็นเปรียญเอก

พระภิกษุสามเณรจะศึกษาแผนกบาลีได้ จะต้องศึกษาแผนกธรรมมาก่อน คือ ผู้ที่จะศึกษาบาลีระดับเปรียญตรี (ประโยค ป.ธ 1-3) ได้ จะต้องสอบหลักสูตรนักธรรมตรีได้ ผู้ที่จะศึกษาภาษาบาลีระดับเปรียญโท (ประโยค ป.ธ 4-6) ได้ จะต้องสอบหลักสูตรนักธรรมโทได้ และผู้ที่ศึกษาภาษาบาลีระดับเปรียญเอก (ประโยค ป.ธ 7-9) ได้ จะต้องสอบหลักสูตรนักธรรมเอกได้มาก่อน

อนึ่ง เนื่องจากสภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาวิชาการสมัยใหม่ตามความเหมาะสมกับกาลสมัย โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งพระภิกษุสามเณรสามารถศึกษาได้ จึงรวมเอาการศึกษาแผนกธรรม แผนกบาลี และการศึกษาสามัญนามาประยุกต์ เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกประยุกต์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาวิชาการ ทั้งฝ่ายปริยัติธรรมฝ่ายสามัญศึกษาควบคู่กันไป และกระทรวงศึกษาธิการด้วยความเห็นชอบของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 (กองแผนงานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526 : 6)

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์มีหน้าที่ควบคุมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ส่งเสริมควบคุมนโยบายการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร รวมทั้งฝ่ายสงฆ์จัดขึ้นสำหรับฆราวาส พิจารณาและวางโครงการหรือแผนงานการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกระดับ ทุกสาขาวิชาตามนโยบายของคณะสงฆ์ พิจารณาให้ความเห็นชอบการจัดทำหลักสูตร แบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับ และพิจารณาเกี่ยวกับการศึกษาตามหิมาเลศสมาคมมอบหมาย

การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรม รวมทั้งวิชาชั้นสูงสาขามนุษยศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สำหรับพระภิกษุสามเณร ได้รับการส่งเสริมถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้น มีชื่อว่ามหาธาตุวิทยาลัย ในบริเวณวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ท่าพระจันทร์ เมื่อ พ.ศ. 2432 ภายหลังมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แต่ได้เริ่มการศึกษาในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์โดยสมบูรณ์ โดยมติของพระเถระนุเถระแห่งคณะสงฆ์ไทย ประกาศ ณ วันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2490 มหาวิทยาลัยสงฆ์ จัดตั้งอีกแห่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า "มหามกุฏราชวิทยาลัย" ที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร บางลำภู เมื่อ พ.ศ. 2436 ต่อมาสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชขณะนั้น ในฐานะที่ทรงเป็นนายกกรรมการสถาบันดังกล่าว พร้อมด้วยพระเถระนุเถระ จึงได้ทรงประกาศในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ตามชื่อเดิม มีนามว่า "สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย" เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488

ความมุ่งหมายในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิชาทั้งของชาติและของต่างชาติ
3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
4. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประ-

ชาชนได้อย่างดียิ่งขึ้น

5. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบหรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

6. เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย

7. เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลของพระพุทธศาสนา

(กองศาสนศึกษา, กรมการศาสนา, 2527 : 99 - 105)

สังคม วัฒนธรรม และปัญหาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สภาพภูมิศาสตร์และประชากร

ที่ตั้งและอาณาเขต

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ภาคอีสาน" ประกอบด้วย 17 จังหวัด มีพื้นที่ประมาณ 170,227 ตารางกิโลเมตร หรือ 106.4 ล้านไร่ ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงเรียกว่า ที่ราบสูงโคราช ตั้งอยู่ตอนกลางคาบสมุทรอินโดจีน มีอาณาเขตดังนี้ (รัศนา รุจิรกุล, 2523 : 33)

ทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว มีแม่น้ำโขงคั่น

ทิศตะวันตก จดภาคกลางและภาคเหนือตอนกลาง

ทิศใต้ จดภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย

ภูมิประเทศเป็นแบบแอ่งกระทะ ทางด้านตะวันตกและด้านใต้มีพื้นที่สูง เอียงลาดไปทางตะวันออกเฉียงใต้ มีทิวภูพานพาดเป็นแนวแบ่งภาคอีสาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแอ่งแม่น้ำโขง เริ่มตั้งแต่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดอุบลราชธานี ผ่านจังหวัดยโสธร จังหวัดนครพนม จังหวัดกาฬสินธุ์ ถึงจังหวัดสกลนคร แอ่งที่ราบของภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเป็น 2 แอ่งคือ แอ่งสกลนคร และแอ่งโคราช แอ่งที่ราบโคราชมีความหนาแน่นของประชากรค่อนข้างสูงกว่าเขตอื่น

ที่ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย การระบายน้ำเร็วไม่อุ้มน้ำ ดินเค็ม ความอุดมสมบูรณ์หรือคุณภาพของดินในการเพาะปลูกต่ำ มีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม แต่มีอุณหภูมิสูงเกือบตลอดปี มีช่วงอากาศแห้งแล้งประมาณ 4-5 เดือน ปริมาณฝนตกโดยเฉลี่ยต่ำกว่าอัตราฝนเฉลี่ยทั้งประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดเขตภูมิภาคของประเทศไทย โดยพิจารณาถึงโครงสร้างและกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกเป็น 6 ภาคคือ ภาคเหนือ

ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ แบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น 2 ส่วนคือ ภาคอีสานตอนบน และภาคอีสานตอนล่าง

ภาคอีสานตอนบน มีพื้นที่รวมทั้งประมาณ 50.6 ล้านไร่ หรือร้อยละ 47.6 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม มหาสารคาม เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี และจังหวัดมุกดาหาร

ภาคอีสานตอนล่าง มีพื้นที่ประมาณ 55.8 ล้านไร่ หรือร้อยละ 52.4 ของภาคนี้ประกอบด้วยจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ยโสธร สุรินทร์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี (รัตนา รุจิกุล, 2523 : 39 - 40)

การปกครอง

การปกครองได้แบ่งท้องที่ออกเป็นจังหวัดลงมาถึงหมู่บ้าน มีจำนวนดังนี้

จำนวนจังหวัด	17
จำนวนอำเภอ	202
จำนวนกิ่งอำเภอ	36
จำนวนตำบล	2,177
จำนวนหมู่บ้าน	24,062

ที่มา : กองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง สถิติข้อมูลเขตการปกครองส่วนภูมิภาค ปี 2528

ประชากร

ส่วนประชากร ประชากรส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยในปัจจุบันอยู่นอกเขตเทศบาลประมาณร้อยละ 95 นอกนั้นอยู่ในเขตเทศบาล ศูนย์พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการรวบรวมจำนวนประชากรทั้งภาคอีสานเมื่อ พ.ศ. 2526 มีจำนวนประมาณ 17,219,300 คน

ภูมิหลังสังคมและวัฒนธรรม

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ชนชาติไทยและชนชาติลาวมีเชื้อสายเดียวกัน เมื่อครั้งอยู่อาณาจักรน่านเจ้า ในราวพุทธศตวรรษที่ 13 ได้อพยพจากประเทศจีนลงมาอยู่ในแหลมอินโดจีนเป็น 3 ทาง คือ ทางหนึ่งลงไปทิศตะวันตกเข้าเขตแดนตอนเหนือของประเทศพม่า เรียกว่าไทยใหญ่ อีกทางหนึ่งอพยพลงมาทิศเหนือของประเทศไทย เรียกว่าไทยเหนือ และอีกสายหนึ่งไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ลงมาสู่แคว้นสิบสองจุไทย ถึงดินแดนประเทศลาวในปัจจุบัน เรียกหมู่คณะของคนว่าลาว ประกอบกับภายหลังราชอาณาจักรลาว ได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากประเทศลาว ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาแยกย้ายตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ไปทั่วพื้นที่ภาคอีสานของไทยหลายครั้ง ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีผลทำให้จารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด และวัฒนธรรมของลาว จึงแพร่กระจายไปทั่วในภูมิภาคนี้ (อุคม บัวศรี, 2528 : 14 - 15)

ชนชาติไทยที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่าไทยอีสาน คำว่าอีสานเป็นคำบาลี แปลว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้ศึกษาเรื่องราวในภูมิภาคนี้ เมื่อ พ.ศ. 2505 - 2507 พบว่า ประชากรพูดภาษาท้องถิ่นหรือภาษาไทยอีสาน ชาวบ้านเรียกว่า ภาษาลาวเกือบทั่วทั้งภูมิภาค พูดภาษาของชนเผ่าอื่น เช่น ภาษาเขมร ภาษาส่วย ภาษาแสก ภาษาโซ เป็นต้น เป็นส่วนน้อย

ดังนั้น คนอีสานมีจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนสำเนียงภาษา แตกต่างบ้างตามวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ด้วยมีการแลกเปลี่ยนผสมผสานจารีตขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมกัน มีระบบความเชื่อรวมทั้งการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างเดียวกัน และอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร จึงมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยเหมือนกัน (รัตนา รุจิรกุล, 2525 : 211 - 213)

ประเพณีและวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะบ่งบอกให้ทราบถึงนิสัยของกลุ่มคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง รวมทั้งลัทธิความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปะต่าง ๆ

และการประพาศปฏิบัติในสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของสังคมใดสังคมหนึ่ง (Ralph Linton, 1945 : 30)

วัฒนธรรมที่เด่นของชาวอีสาน คือ การนับถือพระพุทธศาสนา นับว่าสิ่งสำคัญที่สุดในระบบความเชื่อของคนชนบทอีสาน ระบบค่านิยมและคุณธรรมอื่น ๆ ล้วนมาจากคำสอนในศาสนา นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในเรื่องผีปู่ตา ผีปู่ตาคือ ผีที่เป็นตัวแทนของบรรพบุรุษชาวบ้านเป็นผีประจำหมู่บ้าน และความเชื่อในเรื่องผีปอบ ปอบคือสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และอาจจะออกจากร่างคนที่สิ่งอยู่ไปทำอันตรายคนอื่นได้ โดยเจ้าตัวไม่รู้ตัว (สุเทพ สุนทรเกสัช (บรรณาธิการ), 2511 : 140 - 141)

ชาวบ้านมีความเข้าใจในพุทธศาสนาสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เรื่องกรรม บุญบาป ชาติหน้า เชื่อกันว่าชาติปัจจุบันของตนคือ ผลของกรรมที่สะสมไว้จากภพก่อน ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ชาวบ้านจะคิดถึงถึงไปในทางบุญบาปทั้งสิ้น การบำรุงห้องดินบ้านเกิดของตน การเอาพวกเอาห้อง การร่วมแรงร่วมใจช่วยกันทำงานหรือลงแขก ถือว่าเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง (สุเทพ สุนทรเกสัช (บรรณาธิการ), 2511 : 179 - 180)

กาลเวลาผ่านไป ความคิดความเชื่อและค่านิยมของคนรุ่นหลังเปลี่ยนไป ปัจจุบันนี้ความเชื่อถือเครื่องในศาสนา การทำบุญเพื่อหวังอันสงส์ในชาตินี้มีน้อยไม่เหมือนแต่ก่อน (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, (ม.ป.ป.) : 19)

เนื่องจากชนวนวัฒนธรรมนิยมประเพณี ระบบความเชื่อ ค่านิยม ภาษา และวัฒนธรรมคล้ายกับคนลาวในประเทศลาวอย่างมาก จึงถูกเรียกว่าไทยลาว ในอดีตภูมิภาคนี้เป็นที่อยู่ของชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติต่าง ๆ หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งยังสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น พวกลาวเวียง ลาวพวน ผู้ไท เขมร ลัวะ แสก และโซ่ เป็นต้น (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2511 : 6)

ประเพณีการบวชและการแต่งตั้งสมณศักดิ์ในโลกนี้ นำแบบอย่างจากประเทศลาว เช่น ผู้ชายที่เป็นเด็กบรรพชาเป็นสามเณร เรียกว่า "จ้าว" เมื่อสึกออกมาเรียกว่า "เซียง" ถ้าเป็นผู้ใหญ่อายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป อุบาสกเป็นพระภิกษุเรียกว่า "เจ้าหัว" เมื่อสึกออกมาเรียกว่า "พิศ" พระภิกษุที่ศึกษาเล่าเรียนจะได้รับการยกย่องแต่งตั้งตามคุณวุฒิเป็นชั้น ๆ จาก

ระดับคำไปสูงตามลำดับ มี "สำเร็จ" "ชวา" "กู" ส่วนตำแหน่งปกครองมี "ฝ่าย" "ด้าน" "หลักคำ" "ลูกแก้ว" และ "ยอดแก้ว" ตำแหน่ง ยอดแก้ว เป็นตำแหน่งรองสมเด็จพระสังฆราช มีเฉพาะที่เวียงจันทร์ และหลวงพระบาง เป็นต้น

ชิตสิบสอง

จารีตประเพณีการทำบุญของชาวอีสานที่ชนหน้าชนตา ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน คือ ประเพณีที่เรียกว่า ชิตสิบสอง หรือประเพณีการทำบุญสิบสองเดือน เป็นการทำบุญเพื่อสังคัม เป็นการสร้างความสามัคคี ถ้าผู้ใดไม่ร่วมกิจกรรมถือว่าเป็นคนไม่น่าคบค้าสมาคม ถูกสังคมลงโทษตั้งข้อรังเกียจอย่างมาก ชิตสิบสองมีดังต่อไปนี้

1. เดือนเจียง (เดือนธันวาคม) เรียกว่า บุญเข้ากรรม
2. เดือนยี่ เรียกว่า บุญคูณลาน (ต้นรวงข้าว)
3. เดือนสาม เรียกว่า บุญข้าวจี่
4. เดือนสี่ เรียกว่า บุญพเวส (พระเวสสันดร)
5. เดือนห้า เรียกว่า บุญสงกรานต์ หรือบุญสงน้ำ
6. เดือนหก เรียกว่า บุญมั่งไฟและบุญวิสาขบูชา
7. เดือนเจ็ด เรียกว่า บุญเข้าระ หรือบุญเข้าแหก
8. เดือนแปด เรียกว่า บุญเข้าพรรษา
9. เดือนเก้า เรียกว่า บุญข้าวประดับดิน
10. เดือนสิบ เรียกว่า บุญข้าวสาก
11. เดือนสิบเอ็ด เรียกว่า บุญออกพรรษา
12. เดือนสิบสอง เรียกว่า บุญกฐิน

(จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, ม.บ.บ. : 150 - 155)

คองสิบสี่

ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของคนอีสาน นอกจากมีประเพณีการทำบุญ 12 เดือนแล้วยังมีประเพณีการประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตทั้งส่วนบุคคล และส่วนรวม เรียกว่า "คองสิบสี่" คำว่า "คอง" เป็นภาษาอีสาน หมายถึง คลอง หรือครรลอง ซึ่งมีทั้งหมด 14 อย่าง

คองสิบสี่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทหนึ่งเป็นลักษณะของชาวบ้าน และอีกประการหนึ่งเป็นลักษณะของผู้ปกครองบ้านเมืองยึดถือปฏิบัติกัน สำหรับของชาวบ้าน เช่น ปู่คองย่า, พ่อคองแม่, ป้าคองลุง, ปู่คองหลาน, ไม้คองเขย, และลูกคองหลาน เป็นต้น ส่วนของผู้ปกครองบ้านเมือง เช่น ทรงแต่งตั้งผู้ซื้อสัตย์สุจริตเป็นอุปฮาดราชมนตรี, ทรงหมั้นประมุขอุปฮาดราชมนตรี, ทรงตั้งมั่นอยู่ในศกพิศราชมธรรม, และให้มีสมบัติเป็นหลักของบ้านเมือง เป็นต้น คองนี้มักจะปฏิบัติควบคู่ไปกับฮีตสิบสอง จึงเรียกกันติดปากว่า "ฮีตสิบสอง คองสิบสี่" (อุคม บัวศรี, 2528 : 121 - 123)

ชาวอีสานนิยมปลูกบ้านอยู่รวมใกล้ชิดกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่บ้าน เรียกว่า บ้าน ถ้าบ้านเป็นหลัง ๆ เรียกว่า เขื่อน (เรือน) ถ้าเป็นหมู่บ้านใหญ่จะแบ่งย่อยเรียกว่า คุ้ม ทุกหมู่บ้านส่วนมากจะมีวัด เมื่อมีอายุ 10 กว่าขวบ จะให้ลูกบวชเป็นเณร ถ้ามีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ก็จะให้บวชเป็นพระภิกษุ คนที่ไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุถือว่าเป็นคนคิบ หญิงสาวไม่นิยมแต่งงานด้วย

มาตรการที่ควบคุมความประพฤติของประชาชน เป็นข้อห้ามซึ่งยึดถือปฏิบัติเคร่งครัดมาตั้งแต่โบราณกาล มีผลทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำตลอดชีวิต เรียกว่า "ชะล่า" เช่น ย่างก่อนเจ้าหัว เว้าหยอกเจ้าหัว เข้าวัดเข้าเสียงตั้ง หมายถึง ห้ามเดินก่อน ห้ามหยอกล้อพระภิกษุสงฆ์ เข้าวัดห้ามส่งเสียงตั้ง เป็นต้น (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, (ม.ป.ป.) : 7 - 8)

ตำนานวรรณคดี บทกวีของชาวอีสานในอดีตมีทั้งความเสนาะไพเราะ และเป็นกุศโลบายที่สอดแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ให้ซึมซาบเข้าไปถึงจิตใจชนทุกชั้นทุกวัย มีวรรณคดีชั้นสูงอันเป็นอมตะเป็นคติเตือนใจหลายเรื่อง ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากเรื่องชาดกในพระพุทธศาสนา มีคำพูดเป็นภาษาที่ที่มีความหมายอยู่ในเชิงอุปมาอุปมัยให้ผู้ได้ยินได้ฟังคิด ประกอบด้วยถ้อยคำอันหลักแหลมลึกซึ้ง แสดงถึงอารมณ์ความเป็นกวีผู้เป็นกลอนย่อย เรียกว่า "พะผญา" (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, (ม.ป.ป.) : 55)

ตามที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้พอเป็นสังเขป แสดงให้เห็นว่า ชาวอีสานที่ เป็นผู้เข้ามามีความผูกพันในพระพุทธศาสนา พระธรรมได้แทรกซึมหล่อหลอมจิตใจให้ยึดมั่นประกอบกรรมแต่ความดี รวมทั้งความเชื่อและนับถือผีสิ่งสาธเวทคา โดยเฉพาะผีปู่ตา อย่างไรก็ตามสืบเนื่องจากความเจริญ

ของบ้านเมือง ประกอบกับสื่อมวลชนมีหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ ได้แพร่หลายเข้าไปใน หมู่บ้านทุกท้องถิ่น ปัจจุบันทั้งเด็กวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวสนใจวัฒนธรรมสมัยใหม่และของต่างชาติ มากขึ้นตามลำดับ ไม่สนใจและขาดความเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ห่าง เห็นต่อพระสงฆ์พุทธธรรม การมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมไม่เหมือนสมัยก่อน

ปัญหาทางเศรษฐกิจ

ประชากรของภาคอีสานร้อยละ 95 อาศัยอยู่ในชนบท ในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 88 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และมีอาชีพรับจ้างบ้าง จาก การสำรวจพบว่า อีสานตอนบน มีครัวเรือนมีอาชีพทำนาอย่างเกี่ยว ประมาณร้อยละ 53.4 ทำนา ทำไร่ร่วมกันประมาณร้อยละ 30.6 ทำไร่อย่างเดียวนับประมาณร้อยละ 2.7 และมี อาชีพรับจ้างประมาณร้อยละ 9.3 ส่วนอีสานตอนล่าง การทำนาอย่างเดียวนับประมาณร้อยละ 52 การทำนา ทำไร่ร่วมกันประมาณร้อยละ 27.1 ทำไร่อย่างเดียวนับประมาณร้อยละ 3.1 และมีอาชีพรับจ้างประมาณร้อยละ 16.5 (สุวรรณี สำโรงวัฒนา, 2524 : 20) การทำไร่ ทำนาต้องพึ่งน้ำฝน บางปีฝนแล้ง บางปีฝนตกมากเกินไป ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเสียหาย น้ำใช้ในการเกษตรนับว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง ดังได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า ที่ดินส่วนใหญ่ ระบายน้ำเร็วไม่อุ้มน้ำ ใช้ที่ดินเพาะปลูกพืชประเภท และคุณภาพดินสำหรับการเพาะปลูกต่ำ ทำให้ผลผลิตจากการทำนา ทำไร่ต่ำ นอกจากนี้การขนส่งยังไม่สะดวก ไม่เอื้ออำนวยในการ นำผลผลิตไปจำหน่ายในเมืองหรือผู้บริโภคโดยตรง การขายผลผลิตโดยมากจะตกอยู่ในกำมือพ่อค้า ห้องผ่านพ่อค้าคนกลางถึง 4 ชั้น คือ พ่อค้าคนกลางในตลาดท้องถิ่น ซึ่งจะเอารัดเอาเปรียบ กครราคาในการซื้อผลผลิต ต่อจากนั้นเป็นพ่อค้าคนกลางในตลาดรวมท้องถิ่น พ่อค้าคนกลางใน ตลาดปลายทาง และพ่อค้าชายปลีกตามลำดับ บังคับการผลิตที่มีจำกัด ชาดแคลนทุนเป็นส่วน มาก ต้องกู้หนี้ยืมสิน เสียดอกเบี้ยเป็นเงินหรือผลผลิตทางการเกษตรในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ดังนั้น ชาวอีสานจึงมีฐานะยากจนเป็นจำนวนมาก มีพื้นที่ยากจนหนาแน่นจำนวน 7,857 หมู่บ้าน หรือ ร้อยละ 62.4 จากจำนวนพื้นที่ยากจนทั่วประเทศ จำนวน 12,586 หมู่บ้าน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ห้า

เมื่อพิจารณาความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แยกเป็นจำนวนครัวเรือนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามฐานะรายได้ต่อเดือน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. กลุ่มยากจน รายได้ต่ำกว่า 165 บาทต่อคน
2. กลุ่มก่อนข้างยากจน รายได้ 166 - 200 บาทต่อคน
3. กลุ่มฐานะก่อนข้างดี รายได้ 221 - 330 บาทต่อคน
4. กลุ่มฐานะดี รายได้ตั้งแต่ 331 บาทขึ้นไปต่อคน

ผลการสำรวจได้แสดงให้เห็นว่าใน พ.ศ.2518-2519 มีครอบครัวฐานะยากจนถึงร้อยละ 43 ของครอบครัวทั้งหมด เมื่อรวมกลุ่มครอบครัวที่ค่อนข้างยากจนเข้าด้วยกันแล้วจะสูงกว่าร้อยละ 70 ในขณะที่มีครอบครัวฐานะก่อนข้างดีและฐานะดี มีเพียงร้อยละ 22 และร้อยละ 7 ตามลำดับ กลุ่มครอบครัวฐานะต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากจะมีความแตกต่างกันในเรื่องรายได้รายจ่ายแล้ว ยังแตกต่างกันในด้านขนาดของครอบครัว ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 แสดงลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จำแนกตามฐานะรายได้ในปี พ.ศ. 2518 - 2519

รายการ	เฉลี่ย	ครอบครัว ยากจน	ครอบครัว ค่อนข้าง ยากจน	ครอบครัว ค่อนข้าง ฐานะดี	ครอบครัว ฐานะดี
ร้อยละของครัวเรือน	100.0	43.32	27.05	22.30	7.34
รายได้ของครัวเรือนต่อ เดือน (บาท)	1,345	823	1,192	1,768	3,661
รายจ่ายของครัวเรือนต่อ เดือน (บาท)	1,485	1,162	1,432	1,762	2,680
ขนาดของครอบครัว(คน)	6.11	6.72	6.01	5.38	4.69

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525 - 2529. หน้า 339.

ปัญหาทางสังคม

สืบเนื่องจากสภาพดินฟ้าอากาศทั้งแหล่งน้ำ ไม่เอื้ออำนวยให้ทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี ทำให้เกษตรกรชนบทอีสานเกิดการว่างงานในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมากในช่วงระยะที่ว่างจากการเพาะปลูก มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน ไปทำงานทำแหล่งต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ติดต่อกันมานานทุกปี เมื่อรัฐบาลมีโครงการสร้างงานในชนบท ได้ช่วยผ่อนคลายการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานของคนชนบทอีสาน และบรรเทาความเดือดร้อน (วารสารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2523 : 19)

ด้านประชากร ในอดีตประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา มีอัตราการเพิ่มอย่างรวดเร็ว แม้ว่าระยะหลังการเพิ่มประชากรมีแนวโน้มลดลงตามลำดับก็ตาม อัตราการเพิ่มร้อยละมีดังนี้ พ.ศ. 2515 มี 3.47 พ.ศ. 2517 มี 3.18 พ.ศ. 2519 มี 2.97 พ.ศ. 2521 มี 2.55 และ พ.ศ. 2523 มี 2.54

การมีบุตรมากในขณะที่มีฐานะยากจน ทำให้ครอบครัวไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูได้ดีเท่าที่ควร พบเด็กในภาคอีสานเป็นโรคขาดสารอาหารสูงกว่าภาคอื่น ๆ มีผลกระทบไปถึงการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมาอีกหลายอย่าง เช่น การบุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อนำไปสร้างที่อยู่และขยายพื้นที่เพาะปลูก เป็นต้น ใน พ.ศ. 2523 อัตราส่วนระหว่างประชากรวัยทำงานกับกลุ่มประชากรที่เป็นภาระต่อสังคมสูงคือ มีประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี จำนวน 100 คน ต้องรับภาระเลี้ยงดูเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และคนชราที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นประชากรที่ไม่ได้เป็นหน่วยในการผลิตทางเศรษฐกิจต่อจำนวน 86 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2523 : 19)

จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ ประกอบกับโครงสร้างสังคมที่เป็นอยู่ของชาวอีสาน ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เป็นสภาวะที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนมาก อันเป็นไปในทางสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งสังคมสามารถร่วมกันคิดและระดมทรัพยากรแก้ปัญหาได้

ปัญหาทางการศึกษา

อาจพิจารณาด้านโอกาสทางการศึกษาในแง่ของพื้นที่ ระดับการศึกษาของคนจนในหมู่บ้านภาคอีสานตอนบนอยู่ในระดับต่ำ มีประชากรในหมู่บ้านที่มีการศึกษาเกินประถมศึกษาปีที่ 6 เพียงร้อยละ 1 มีประชากรยากจนในหมู่บ้านบางส่วนได้รับการศึกษา ขบรมนอกระบบโรงเรียน ด้านการเกษตร การสาธารณสุข และการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ จากรัฐ ร้อยละ 2.2 ส่วนภาคอีสานตอนล่าง มีประชากรในหมู่บ้านที่มีการศึกษาเกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประมาณร้อยละ 2 ของประชากรทั้งสิ้น ได้รับการศึกษานอกระบบโรงเรียนรับการอบรมด้านการเกษตร การสาธารณสุข และการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ จากรัฐ ร้อยละ 1.7 (สุวรรณดี สำโรงวัฒนา, 2524 : 19-20)

หลายโรงเรียนตั้งอยู่ในถิ่นห่างไกล อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร มีครูสอนน้อย บางโรงเรียนมีครูคนเดียว เมื่อโรงเรียนตั้งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารหรือห่างไกลความเจริญความสะดวก ลุคส่วนมากโดยเฉพาะที่มีวุฒิสูงถึงระดับปริญญาไม่暇จะไปอยู่สอน ต้องการจะสอนอยู่ในโรงเรียนบริเวณเขตเมือง ประกอบกับอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่ค่อยมี มีโรงเรียนหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาคารเรียนแบบชั่วคราวอยู่ในสภาพเก่าและชำรุดทรุดโทรม ผลการเรียนของเด็กก็ต่ำ ดังเห็นในเชิงคุณภาพ จากการวิจัยทดสอบเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีวิชาภาษาไทย และวิชาคณิตศาสตร์ ปรากฏว่านักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้คะแนนต่ำสุดมากกว่าภาคอื่น ๆ

จากเหตุผลดังกล่าว ประกอบกับเราไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาจากผู้นปกครองสืบเนื่องจากความยากจนด้วย เป็นผลทำให้การศึกษาในภาคนี้ไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร คนส่วนใหญ่ห้อยการศึกษา ไม่รู้วิธีที่จะปรับปรุงการผลิตให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ไม่มีความรู้เรื่องการป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บขั้นพื้นฐาน ตลอดจนขาดความรู้ในสภาพแวดล้อมที่จะสามารถช่วยตนเองได้

ปัญหาทางสุขภาพอนามัย

ประเทศโคลอมเบียมีสุขภาพสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประเทศนั้นย่อมมีกำลังการผลิตสูง เป็นการป้องกันการเสียแรงงาน การเสียเงินค่ารักษา และการสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควรด้วย ตรงกันข้ามถ้าพลเมืองมีสุขภาพไม่แข็งแรง บ่อยบ่อย ประสิทธิภาพในการทำงานก็ต่ำ เกี่ยวกับการบริการด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชนบท ยังไม่ค่อยน่าพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับระดับในตัวเมือง

นายแพทย์กวี หังสุบุตร ได้กล่าวถึงปัญหาสุขภาพในชนบทอีสานว่า การกระจายด้านการบริการสาธารณสุขยังกระจายไม่ทั่วถึง การกระจายของแพทย์ส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร รองลงมาอยู่ที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด ส่วนระดับอำเภอยังมีน้อย การกระจายแพทย์ให้ไปรับใช้ในชนบทจึงมีปัญหา คนชนบทเมื่อป่วยไม่สบาย จึงรักษาพยาบาลตามบุญตามกรรม อาศัยยากลางบ้าน บางทีก็รักษาทางไสยศาสตร์

ประชาชนในชนบทอีสานส่วนมากขาดความรู้พื้นฐานการรักษาสุขภาพและการรักษาสุขภาพอนามัยเบื้องต้น ขาดความรู้โรคโรคภัยจนถึงกว่าร้อยละ 90 โรคคิดเชื่อก่อนวัยเรียนและผู้ใหญ่เป็นกันมาก เพราะรับประทานอาหารไม่เพียงพอ ขาดสารอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ทำให้ขาดภูมิต้านทานโรค ติดเชื้อง่าย โรคที่พบมาก เช่น ท้องเดิน ไข้หวัด ไอหอบหืด ปอดบวม โรคพยาธิ บางหมู่บ้านเป็นโรคพยาธิถึงร้อยละ 100 (วารสารเศรษฐกิจและสังคม, มกราคม - กุมภาพันธ์, 2527 : 52)

อะแลน (Alan) ได้กล่าวไว้เมื่อ 20 ปีก่อนว่า โรคที่พบได้บ่อย ๆ ในประเทศที่กำลังพัฒนา ได้แก่ โรคทางเดินหายใจ โรคตา ปอดบวม โรคพยาธิ มาเลเรีย วัณโรค โรคผิวหนัง ไกกรณ บิด ไทฟอยด์ และโรคขาดสารอาหารโปรตีน โรคดังกล่าวสามารถป้องกันได้ การรู้จักการปฏิบัติสาธารณสุขที่ดี โดยการกำจัด ควบคุม และปรับปรุงสภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เป็นการตัดวงจรของโรคที่จะติดต่อมาสู่คน เป็นการป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ ให้แพร่กระจาย ซึ่งก็ต้องอาศัยการศึกษาเข้าช่วยเป็นสื่อการเรียนรู้ (Alan Holmes, 1964 : 5 - 7)

ปัญหาทางสังคมจิตวิทยาและการเมือง

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เป็นดินแดนที่ประเทศมหาอำนาจคอมมิวนิสต์ต้องการแผ่อิทธิพลทางการเมืองมาเป็นเวลานานหลายสิบปี มีความประสงค์จะยึดครองประเทศไทยเป็นเพียงแผนการส่วนย่อยส่วนหนึ่ง ในการขยายจักรวรรดินิยมของคอมมิวนิสต์ เพื่อการครองโลกต่อไป ในอดีตประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ในดินแดนอินโดจีน ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม เคยปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตย ปัจจุบันได้เปลี่ยนระบบการปกครองเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ไปแล้ว สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ได้ถูกล้มล้าง

วิธีการของคอมมิวนิสต์ในการรุกราน มีหลายวิธี ๆ หนึ่งทำการยุแหย่ให้คนในชาติแตกความสามัคคี มีการปลุกระดมมวลชน ในอดีตมีประชาชนจำนวนมากทั้งหญิงและชายที่อยู่ในท้องถิ่นชนบทหรือसान ได้ถูกชักชวนให้มีความนิยมเลื่อมใสเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ รวมกลุ่มเป็นทหารประจำถิ่นหรือทหารบ้านเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล เพราะประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ มีความยากจนมาก ข้อยกการศึกษา ความไม่รู้จึงง่ายต่อการชักจูง

จากสภาพสังคม วัฒนธรรม และปัญหาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนหนึ่งที่นำมากล่าวนี้มีความประสงค์ให้เป็นความรู้พื้นฐาน ทำให้มีความเข้าใจถึงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมในภูมิภาคนี้ดีขึ้น มีความประสงค์จะชี้ให้เห็นว่า ชาวอีสานที่อยู่ในท้องถิ่นชนบทมีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากทุกฝ่ายเป็นแบบผสมผสาน ไม่เพียงแต่ด้านวัตถุเท่านั้น ยังรวมไปถึงด้านจิตใจและปัญญาอีกด้วย เพื่อความมั่นคงของสังคมส่วนรวม

ผลการศึกษาค้นคว้า

รายงานผลการศึกษาค้นคว้า แบ่งการเสนอผลงานออกเป็น 3 ตอนดังนี้คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นของจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย ขอนแก่น นครราชสีมา และนครพนม ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านของจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย ขอนแก่น นครราชสีมา และนครพนม ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 3 บทบาทของพระสงฆ์และโครงการพัฒนาสังคาสนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นของจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย ขอนแก่น นครราชสีมา และนครพนมที่มีต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดหนองคายที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม

กลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่นของจังหวัดหนองคาย จำนวน 5 คน เป็นชายล้วนมีอายุอยู่ระหว่าง 45-63 ปี นับถือศาสนาพุทธจากการสำรวจวิถีทางการศึกษาของผู้นำดังกล่าวพบว่า มีวิถีทางการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 3 คน อนุปริญญา 1 คน และปริญญาตรี 1 คน ส่วนวิถีทางพระไม่มีด้วยกันทั้งหมด ส่วนในเรื่องของรายได้เฉลี่ยต่อปี พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีรายได้เฉลี่ยต่อปี ประมาณ 60,000 - 70,000 บาท

1.1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาของพระสงฆ์ พบว่า มีบางส่วนของผู้นำมีความคิดว่า พระไม่ได้ทำอะไรให้สังคมเท่าที่ควร เพราะว่าจะทำแต่วัตรของท่าน ไม่ได้

เข้ามาในหมู่บ้าน และท่านจะไม่ฟังความคิดของคนหมู่น้อย จนทำให้ชาวบ้านจัดตั้งวัดขึ้นใหม่ ในส่วนที่มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาของท่านมีคุณค่าและเกี่ยวข้องกับชาวบ้าน เช่น ในด้านการจัดตั้งโรงเรียนวิทยาลัยเพื่อประชาชน ร้านสหการ อบรมศีลธรรม ธนาคารโค-กระบือ ธนาคารข้าว โรงเรียนสอนตัดเย็บเสื้อผ้า

ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระนักพัฒนา ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา ผลงานและบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อผู้นำกล่าวคือ พระสงฆ์ได้ทำการจัดตั้งสหการร้านค้าช่วยเหลือชาวบ้าน และช่วยประชาชนในการจัดโครงการด้านการประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือโดยการเป็นวิทยากร ให้ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ

1.3 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นกับการร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่น กับการร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดี แต่ มีอยู่บางส่วนที่ไม่ให้ความร่วมมือ โดยผู้ที่ให้ความร่วมมือให้เหตุผลว่า ที่ร่วมมือนั้นตนมีความต้องการให้บ้านเมืองเจริญ และเห็นว่าหลักการทำงานของพระดี ตลอดจนการดำเนินงานเป็นในรูปของหมู่คณะ และนอกจากนี้มีความเห็นว่าตนเองจะได้รับประโยชน์จากผลงานไม่มากนักน้อย

ในส่วนที่ไม่ให้ความร่วมมือมีเป็นส่วนน้อย และให้เหตุผลว่า พระสงฆ์มิได้เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เคยไปนิมนต์ท่านก็ไม่มา และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ชาวบ้านบางกลุ่มมีกรณีพิพาทเรื่องที่ดินกับวัด จึงเป็นเหตุไม่ให้ความร่วมมือ

1.4 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อรูปแบบการจัดและดำเนินโครงการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินโครงการกิจกรรมของพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะใช้วิธีตั้งกรรมการดำเนินการ โดยพระเป็นผู้นำร่วมกับชาวบ้าน พร้อมเป็นที่ปรึกษาไปด้วยในตัว ในลักษณะการทำงานเป็นคณะกรรมการอยู่ก็จริง แต่ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าท่านได้เข้ามายุ่งเกี่ยวมากเกินไปจนทำให้ดูเหมือนว่าท่านดำเนินการเพียงคนเดียว ทั้ง ๆ ที่ได้พูดจาและปรึกษาคถกลงกันในที่ประชุมแล้ว

1.5 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการดำเนินงานโครงการกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับหลักการและวิธีการดำเนินงานเป็นคณะกรรมการ แต่ก็ไม่เห็นด้วย ในวิธีการบางอย่าง คือ มีความเห็นว่าพระสงฆ์ ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากเกินไป ควรทำหน้าที่อยู่ในฐานะที่รักษามากกว่าเป็นการดีที่สุดควาปล่อยให้เป็นเรื่องของชาวบ้านดำเนินการเองดีกว่า

1.6 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยเหลือ

จากการศึกษาความคิดเห็นความต้องการที่ผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยเหลือพบว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องการให้พระช่วยเหลือในการอบรมศีลธรรมจรรยาและการประกอบอาชีพควบคู่กันไปมากกว่าด้านอื่น ๆ ที่เป็นเช่นนี้ วิเคราะห์ได้ว่าคนเรานั้น ในสังคมต้องการความสงบสุขไม่เดือดร้อนในเรื่องปัจจัย 4 และในขณะที่เดียวกันก็ต้องการมีคุณธรรม ศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในสังคมสงบสุข ไม่เบียดเบียน ความต้องการด้านการศึกษา อานามัย จึงเป็นความต้องการอันดับรองลงมา

1.7 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของพระสงฆ์ควรมีมากกว่าด้านศีลธรรม

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วยว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทมากกว่าด้านศีลธรรม อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่ควร ฝ่ายที่เห็นว่าควร ให้เหตุผลว่า สังคมวุ่นวาย สิ่งที่จะช่วยได้คือ พระสงฆ์ช่วยอบรมจิตใจประชาชนและพัฒนาสังคมไปด้วย ไม่ใช่พัฒนาไปเพียงด้านเดียว ต้องพัฒนาควบคู่กันไป ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านศีลธรรมไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของชาวบ้าน และต้องการให้พระมีส่วนร่วมทำตนเป็นสมณะเพศ เป็นที่พึ่งทางใจมากกว่าที่จะเห็นพระมาพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ นอกเหนือไปจากด้านศีลธรรม

1.8 บทบาทของพระสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเพียงใด

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐหรือไม่นั้นพบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าสอดคล้องดี ให้เหตุผลว่างานที่ท่าน

เท่านั้นมีคนสนับสนุนดี โดยเฉพาะทางการและสิ่งที่ทำเห็นว่ามีประโยชน์ แต่มีบางส่วนเห็นว่าไม่สอดคล้อง โดยให้เหตุผลสำคัญคือ การทำงานทำงานเฉพาะที่ทางการมาตรวจดูเท่านั้นเป็นการตบตาทางการ เช่น ธนาคารควาย ปกติจะไม่ดำเนินการเมื่อทางการจะมาตรวจก็มีกวนำควายไปผูกไว้มาก เพื่อให้เจ้านายหรือทางการดู ซึ่งเป็นการตบตาทางการมาก นับว่าไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

1.9 ความคิดเห็นว่าการพัฒนาของพระสงฆ์จะประสบผลสำเร็จเพียงใด

จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 พวกเท่า ๆ กันคือ มีทั้งเห็นว่าสำเร็จและไม่สำเร็จอย่างละเท่า ๆ กัน พวกที่เห็นว่า สำเร็จให้เหตุผลว่า สำเร็จเพราะมีทางการให้การสนับสนุนโครงการที่ทางการสนับสนุนย่อมสำเร็จแน่นอนมากที่สุดที่เห็นว่าไม่สำเร็จให้เหตุผลว่า ชาวบ้านมีความเห็นว่างานที่พระสงฆ์ทำจะมีประโยชน์ต่อด้านชื่อเสียงของพระเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ

1.10 ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีส่วนช่วยพระในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ศีลธรรม อนามัย อาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ให้เหตุผลว่ามีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้งจะช่วยให้ในเวลาว่างเท่านั้น

1.11 บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีโครงการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน แต่จะเห็นและย้ำมากที่สุดคือด้านการประหยัด การใช้จ่าย และหมั่นออม นอกนั้นจะเน้นเป็นอันดับรองลงมาพอ ๆ กันที่เป็นเช่นนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า พระสงฆ์และผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่า การประหยัดเป็นสิ่งที่ดีสมควรทำเป็นอันดับแรก คิวประหยัดได้แล้ว สามารถมีเงินเก็บก็จะม่อำนาจในการซื้อและจะทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงได้

2. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 คน เป็นชาย 4 คน หญิง 1 คน อายุอยู่ระหว่าง 40-55 ปี นับถือศาสนาพุทธ ในจำนวนผู้นำท้องถิ่นทั้ง 5 คน พบว่า วุฒิมัธยมศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ถ้าพิจารณาในด้านรายได้ เฉลี่ยของผู้นำท้องถิ่นพบว่า มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30,000 - 40,000 บาทต่อปี

2.1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาของพระสงฆ์ พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาด้านวัสดุและสิ่งก่อสร้างเป็นอย่างมาก สร้างหอกระจายข่าว เวที เอนกประสงค์ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตลอดจนซุ้มประตู เป็นต้น ส่วนบทบาทที่เกี่ยวข้องด้านจิตใจของประชาชนพบว่า ท่านได้ให้การอบรมด้านจิตใจของชาวบ้านด้วยการอบรมและเทศนาเป็นประจำ ในด้านสุขภาพอนามัยท่านได้ตั้งกองทุนยา เวชภัณฑ์ขึ้นในหมู่บ้านไว้บริการชาวบ้านที่เจ็บป่วย ในด้านการอาชีพพบว่า ท่านได้นำวิธีการปั้นโอ่งน้ำมาสอนให้ชาวบ้านทำด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้ทำเป็นอาชีพต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านมีบทบาทมากในด้านการพัฒนาสิ่งก่อสร้าง ถาวรวัตถุ แต่ถ้าพิจารณาเป็นด้าน ๆ ไปพบว่า ท่านมีบทบาทในการการศึกษา การอาชีพ การอนามัย และด้านศีลธรรมจรรยาของประชาชน โดยด้านที่ท่านเน้นมากเป็นพิเศษ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการสร้างหอกระจายข่าวให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล

2.2 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระนักพัฒนา ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระนักพัฒนาในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาพบว่า ท่านได้มีบทบาทดังต่อไปนี้

2.2.1 การเผยแพร่ศีลธรรม

การพัฒนาจิตใจและสร้างควมสามัคคี มีการเทศน์ในวันพระที่วัด การออกไปบอมนชาวบ้านในเวลากลางคืน แต่ละคุ้มจนครบ มีทั้งหมด 10 คุ้ม สลับกันไปเรื่อย ๆ กระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัวในการพัฒนา

2.2.2 การศึกษา

จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร่วมกับชาวบ้าน สร้างสถานที่และอาคารเรียน ซื้อเครื่องพิมพ์ดีด สร้างกำแพงให้โรงเรียนประจำหมู่บ้าน โดยมีได้ใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน ติดต่อหาครูในท้องถิ่นมาสอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองทราบและให้ส่งลูกหลานมาเรียน

2.2.3 การส่งเสริมสุขภาพอนามัย

ดำเนินการจัดตั้งอาหารเสริมแก่เด็กเล็กสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง

- รณรงค์ความสะอาด โดยให้ชาวบ้านรับผิดชอบพื้นที่ของตน ตลอดจนส่งเสริมการปลูกพืชเป็นรั้วกันได้ ทำหลุมน้ำคร่ำประจำบ้าน เพื่อเอาน้ำนั้นไปใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก

- จัดตั้งกลุ่มบันไดงู เพื่อเก็บน้ำฝน

2.2.4 การประกอบอาชีพ

ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นเพื่อร่วมมือประกอบอาชีพ

- กลุ่มทอผ้า โดยการรณรงค์แม่บ้านให้จัดตั้งเป็นกลุ่ม ดำเนินการเลี้ยงไหม ทอผ้าทั้งผ้าไหม และผ้าฝ้าย เมื่อทอผ้าเสร็จก็นำมารวมออกขาย

- กลุ่มออมทรัพย์ เป็นกลุ่มแรกที่เกิดขึ้นและนับว่ามีความสำคัญที่สุด โดยการรวมหุ้น ๆ ละ 100 บาท ซึ่งทางวัดก็เข้าร่วมหุ้นด้วยเป็นการชักจูงชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรม

- ธนาคารข้าว โดยเป็นผู้ดำเนินการติดต่อกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และให้ใช้วัดเป็นสถานที่ทำการ

การสร้างสาธารณประโยชน์

ติดตั้งไฟฟ้า สร้างกำแพงวัด แต่ก่อนวัดโพธิ์ศรีไม่มีกำแพง ท่านจึงได้เก็บสะสมเงินในการจัดงาน กฐิน ผ้าป่า และว่าจ้างช่างมาสร้างกำแพงรอบบริเวณวัดเป็นเวลา 5 ปีเต็ม

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า ในช่วงระยะ 5 ปีที่ผ่านมาได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมาโดยตลอด และจะเห็นได้ว่ามีลักษณะต่อเนื่องและครบทุกด้าน ส่วนการเน้นก็แล้วแต่ว่าจะเน้นด้านใดเป็นหลักในแต่ละปีหรือแล้วแต่ความเหมาะสมของช่วงเวลาที่ผ่านมา

2.3 บทบาทผู้นำท้องถิ่นกับการร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการร่วมมือทำกิจกรรมด้านการพัฒนาของพระสงฆ์พบว่า ผู้นำท้องถิ่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่ง โดยให้เหตุผลที่ร่วมมือเพราะว่า มีความศรัทธาในตัวของพระสงฆ์เห็นว่ากิจกรรมมีประโยชน์ เช่น การออมทรัพย์ ร้านค้าสาธิต-ไม่เอากำไร และอยากให้หมู่บ้านเจริญอยู่ดีกินดี และอยากให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน และเมื่อพระสงฆ์มาเริ่มต้นก็เห็นว่าเป็นสิ่งดีจึงให้ความร่วมมือ

เมื่อได้ร่วมมือแล้ว ผู้นำคิดว่ามีประโยชน์ที่สำคัญคือ จะทำให้ลูกหลานรู้จักรับตัวเองให้ดีขึ้น รู้จักทำงานไม่หยิ่งโหยงหรือเป็นไร้จุคหมายไปวัน ๆ เหมือนแต่ก่อน แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีผู้นำอยู่จำนวนมาอยู่ที่ตอบว่า การให้ความร่วมมือนั้นพวกเขาให้ความร่วมมือเต็มที่เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ผลที่ได้รับนั้น จนบัดนี้ยังไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่คิดไว้

สรุปได้ว่า จากข้อมูลข้างต้น ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่ายินดีและเต็มใจให้ความร่วมมือ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งมีประโยชน์ต่อชาวบ้าน แต่ผลที่ได้รับนั้นส่วนใหญ่จะตอบว่ายังไม่ได้รับผลประโยชน์แต่อย่างใด

2.4 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อรูปแบบการจัดและดำเนินโครงการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการดำเนินงานส่วนใหญ่พระสงฆ์จะใช้วิธีตั้งคณะกรรมการ

หรือทำในนามของหมู่คณะ แต่โดยทั่วไปแล้วผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่าพระสงฆ์เข้าไปยุ่งในกิจการมากเกินไป โดยมีลักษณะเหมือนตั้งเป็นคณะกรรมการก็จริง แต่บทบาทพระสงฆ์ มีมากจนเหมือนท่านทำด้วย เพียงรูปเดียวไม่ได้ร่วมมือหรือทำในนามของคณะกรรมการเท่าที่ควร

2.5 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับรูปแบบการดำเนินงาน กิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยกับการแต่งตั้งกรรมการ ทำงานในรูปทีมหรือหมู่คณะ แต่ในอีกส่วนหนึ่งพบว่า พระสงฆ์ไม่ควรเข้ายุ่งกับกิจการมากเกินไปควรอยู่ในลักษณะเป็นที่ปรึกษามากกว่า กิจกรรมการดำเนินการ ควรฟังจากคณะกรรมการและผู้ที่ปฏิบัติควรเป็นชาวบ้านดีกว่าการที่ท่านจะไปดำเนินงานเอง ที่ทำอยู่เหมือนกับเป็นกรรมการแต่การปฏิบัติพระสงฆ์เป็นผู้ทำตามความคิดของท่านมากกว่า

2.6 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยเหลือ

จากการศึกษาความคิดเห็นด้านนี้พบว่า สิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากพระสงฆ์เป็นอันดับแรกคือ ด้านศีลธรรม แม้การสอนควรให้เป็นแบบวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องการให้พระสงฆ์สอนแบบมงาย ส่วนด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพเป็นความต้องการรองลงมา ส่วนด้านสาธารณสุขนั้น มีความเห็นว่า พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวควรปล่อยให้เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่อนามัยสาธารณสุขมากกว่า

ข้อมูลส่วนนี้จะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมุ่งหวังให้พระดำเนินกิจกรรมตามบทบาทด้านศีลธรรมของท่าน ด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องของพระสงฆ์ ไม่ควรยุ่งเกี่ยว ทั้งนี้ อาจจะเป็นด้วยผู้นำท้องถิ่นมองว่า ปัจจุบันระบบราชการมีความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้ดีกว่าพระสงฆ์ เพราะมีการศึกษาในขั้นนั้น ๆ มา โดยตรงมากกว่าพระสงฆ์

2.7 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของพระสงฆ์ควรมีเฉพาะด้านศีลธรรมเท่านั้น

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าบทบาทของพระสงฆ์เฉพาะด้านศีลธรรมเท่านั้น และไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะมีบทบาทด้านอื่น ๆ

ด้วย โดยให้เหตุผลพอสรุปได้ว่า อยากรให้พระสงฆ์มีความสำรวม ทำคนให้เป็นสมณเพศที่แท้จริง เป็นที่พึ่งชาวบ้านได้ในทางธรรมะและทางใจ ในการจัดกิจกรรมพระสงฆ์น่าจะมีบทบาทเฉพาะ เป็นที่ปรึกษา ไม่ควรไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมมากเกินไป สรุปก็คือ ไม่ควรเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การปฏิบัติควรเป็นเรื่องของชาวบ้านมากกว่าพระสงฆ์

2.8 บทบาทของพระสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเพียงใด

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ผ่านมาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐดี แต่ในด้านการดำเนินงานกิจกรรมหรือการปฏิบัติพระสงฆ์ควรมีบทบาทเพียงเป็นที่ปรึกษาที่ดีที่สุด เท่าที่ผ่านมาพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทมากเกินไป ความจริงพระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

2.9 ความคิดเห็นว่าการพัฒนาของพระสงฆ์จะประสบความสำเร็จเพียงใด

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในทัศนะผู้นำท้องถิ่นแล้วไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยให้เหตุผลว่าเท่าที่ผ่านมาประชาชนไม่เอาด้วย เพราะการทำงานเป็นคณะก็จริงแต่พอปฏิบัติจริง ๆ แล้วพระสงฆ์จะเข้าไปก้าวก่ายมากเกินไป และอีกความคิดหนึ่งของประชาชนต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาทด้านศีลธรรมเป็นที่พึ่งทางใจมากกว่ามาปฏิบัติด้านอื่น ๆ และการปฏิบัติของพระสงฆ์จะมีลักษณะก้าวก่ายด้วย ไม่ได้รับการยอมรับและร่วมมือเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร นับเป็นเหตุสำคัญให้งานล้มเหลวมาโดยตลอด โดยผู้นำมีความคิดว่าปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จนั้นจะต้องประกอบด้วย

1. ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
2. ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน
3. ทุนทรัพย์

2.10 การมีส่วนร่วมสนับสนุนพระสงฆ์

พบว่า ยังไม่มีการร่วมมือกับพระสงฆ์มากนักทั้งนี้เพราะเห็นว่าพระสงฆ์ยุ่งและก้าวก่ายมากเกินไปควรจะเป็นบทบาทของประชาชนมากกว่า เท่าที่ผ่านมาประชาชนยังไม่ศรัทธาพระสงฆ์เท่าควร

2.11 บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

พบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่งที่พระจะมีบทบาทเผยแพร่ค่านิยม 5 ประการ เพราะเป็นสิ่งที่สังคมสอดคล้องกับบทบาทที่ชาวบ้านและผู้นำต้องการแต่ข้อที่้องการให้นั้นมาก ได้แก่ การประหยัด และการประกอบอาชีพ

3. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมาที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมาที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน เป็นเพศชายล้วน มีอายุอยู่ระหว่าง 37-59 ปี นับถือศาสนาพุทธ ในจำนวน 5 คนดังกล่าวมีวุฒิการศึกษาจบประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 คน จบมัธยมศึกษา 1 คน และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 1 คน เมื่อศึกษาถึงวุฒิทางพระพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางพระและมีเพียงคนเดียวที่ได้นักธรรมตรี ถ้าพิจารณาในด้านรายได้เฉลี่ยแล้วพบว่า มีรายได้เฉลี่ยต่อปีอยู่ระหว่าง 30,000-40,000 บาท

3.1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความคิดต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์มากที่สุดคือ การพัฒนาส่งเสริมเรื่อง ธนาคารโค-กระบือ ธนาคารข้าว งานศูนย์พัฒนาเด็กวัยก่อนเรียน สมุนไพร โครงการต่อต้านอบายมุข ทุกรูปแบบ และที่มีบทบาทรองลงไป ได้แก่ การอนุเคราะห์เด็กยากจน ปฏิบัติกิจทางศาสนา บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นและสอดคล้องกับบทบาทของพระสงฆ์ มักจะเป็นด้านที่สนับสนุนอาชีพความเป็นอยู่คือ เรื่องปากท้องเป็นหลัก รองลงมาจะเป็นด้านการศึกษา และสาธารณสุข ตามลำดับ โดยจะเห็นได้จากช่วยรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร และด้านที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ ด้านส่งเสริมศีลธรรม ซึ่งความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านเป็นอันดับสุดท้าย ; จะขอสรุปรายละเอียดของประการ ในโครงการที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทพัฒนาโดยสังเขปดังนี้คือ

3.1.1 ธนาการโค-กระบือ

เริ่มต้นจากการรับบริจาคโค-กระบือ จากผู้มีจิตศรัทธาต่าง ๆ (ส่วนใหญ่เป็นคนจากภาคกลาง กรุงเทพฯ) นำมาบริจาคให้ เมื่อได้โค-กระบือมาแล้วก็นำมาแจกจ่ายให้ชาวบ้านยืมไปทำนา โดยจะเลือกให้ผู้ที่มีความยากจนและซื่อสัตย์จริง ๆ ซึ่งมีเงื่อนไขว่าชาวบ้านที่ยืมโคหรือกระบือไป จะต้องเลี้ยงดูเอาใส่ให้ดี ถ้าหากสัตว์ตายไปด้วยลักษณะใดก็ตามที่เกิดจากการทรามารสสัตว์หรือขาดการดูแลเอาใจใส่มาก ๆ ชาวบ้านผู้นั้นจะต้องชดใช้สัตว์คืน

ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับคือ สัตว์ที่ยืมไปนั้น ถ้าออกลูกมาตัวแรกจะเป็นของทางวัด ตัวที่สองจะเป็นของผู้เลี้ยง ตัวที่สามเป็นของวัด ตัวที่สี่ เป็นของผู้เลี้ยงสลับเป็นอย่างนี้เรื่อย ๆ (สัตว์ที่เป็นของวัดและของผู้เลี้ยงนี้ ชาวบ้านจะต้องเลี้ยงไปเรื่อย ๆ จนกว่าโตพอที่จะใช้งานได้ ถ้ามีคนมายืมทางวัดก็จะให้ยืมไป)

อัตราค่ายืมโคหนึ่งตัวต่อข้าว 15 ถังต่อปี (โคจะให้มากหรือน้อยกว่านั้นก็ได้อีก แล้วแต่ปีไหนอุดมสมบูรณ์ ปีไหนฝนแล้ง) ปัจจุบันมีโค - กระบือจำนวนร้อยกว่าตัว

นอกจากนี้ถ้าชาวบ้านคนใดมีความเดือดร้อนและต้องการเงินด่วนเป็นจำนวนมาก ก็สามารถที่จะขายโค-กระบือที่เป็นของตนเองให้กับทางวัดได้ ด้วยราคาที่เป็นธรรมเมื่อชาวบ้านขายสัตว์ตนเองให้กับทางวัดแล้ว ชาวบ้านก็ยังคงเลี้ยงสัตว์ตัวนั้นอยู่ โดยเป็นลักษณะยืมสัตว์จากทางวัด กสิกาหรือซื้อคกลงเหมือนเดิม

ในการยืมโค-กระบือนี้ ผู้เดือดร้อนสามารถยืมได้ทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงแต่หมู่บ้าน

3.1.2 ธนาการข้าว

ตอนแรกเริ่มจัดตั้ง โดยการชี้แจงชักชวนให้ชาวบ้าน นำข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยวมาฝากรวมกันไว้ที่ธนาการข้าวที่วัด โดยไม่บังคับว่าใครจะให้มากน้อยเท่าไร แต่ส่วนใหญ่ถ้าใครได้ข้าวมากก็ให้มาก ใครได้ข้าวน้อยก็ให้น้อยเป็นธรรมดา โดยตกลงกับชาวบ้านว่า ถ้าปีไหนฝนแล้งหรือใครมีข้าวไม่พอกินก็ให้มายืมจากธนาการข้าวไปกินได้ การยืม ๆ ไปแต่พอกินจะ

ยืมคราวละมาก ๆ ไม่ได้ การกินข้าวจะคืนเมื่อหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวในปีต่อไป โดยให้ดอกเบี้ย เป็นข้าว เช่น ถ้ายืมไป 10 ถัง ก็อาจจะใช้คืน 13-15 ถัง เป็นต้น แต่ถ้าปีใดฝนแล้งไม่- สามารถที่จะคืนข้าวได้ก็อาจจะเลื่อนการคืนข้าวได้ในปีต่อไป โดยอัตราที่มีลักษณะเหมือนเดิม คือ ถ้ายืมไป 10 ถังก็ต้องคืน 13-15 ถังเท่าเดิม (การยืม ยืมได้ครั้งละไม่เกินคนละ 10 ถัง)

การดำเนินกิจการธนาคารข้าวในปัจจุบันมีความมั่นคงพอสมควร ผลประโยชน์ที่ได้รับมาจากทั้งธนาคารข้าวและธนาคารโค-กระบือ แต่ส่วนใหญ่จากการได้ค่าเช่าให้เช่าโค-กระบือ

ชาวบ้านทั่วไปที่เดือดร้อนสามารถมายืมข้าวได้ ไม่เฉพาะเจาะจงแต่คนในหมู่บ้าน ถ้าเป็นคนมีหลักฐานเชื่อถือได้

3.1.3 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

การก่อสร้างอาคารสถานที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ด้านการเงินจากมูลนิธิเอกชน เมื่อจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแล้ว ชักชวนชาวบ้านให้เห็นความสำคัญ และประโยชน์ คือ เมื่อส่งบุตรหลานไปฝากให้ช่วยดูแลในเวลากลางวัน ผู้ปกครองไม่ต้องเป็น- ภาระเลี้ยงดู ประกอบอาชีพให้เต็มที่ ส่วนเด็กได้รับการอบรมสั่งสอน โดยเสียค่าใช้จ่ายให้กับศูนย์ฯ วันละ หนึ่งบาท เงินดังกล่าวจะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายของศูนย์ฯ

ครูหรือพี่เลี้ยงเด็กส่วนใหญ่เป็นหญิงได้จากชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยทางวัดจะ คัดเลือกเอาผู้ที่มีความเหมาะสมหลาย ๆ ด้าน แล้วส่งไปฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจทางด้าน เด็กที่กรุงเทพฯ ค่าตอบแทนสำหรับครูพี่เลี้ยง เป็นเงินต่อเดือน ๆ ละ 500 บาท และเป็นปีให้ ข้าวปีละ 70 ถัง (มีพี่เลี้ยง 2 คน) เงินเดือนของพี่เลี้ยงได้จากมูลนิธิการกุศลภายนอก

ทางศูนย์ฯ ได้ติดต่อกับทางโรงเรียนประถมศึกษาในหมู่บ้าน โดยขอร้องให้ ชาวบ้านส่งบุตรหลานไปเข้าศูนย์เด็ก ๆ ก่อน จึงจะนำมาเข้าโรงเรียนประถมศึกษา

กิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอกจากมีการสอนตามปกติแล้ว ยังมีการจัด กิจกรรมที่สัมพันธ์กับชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในบุตรหลานของตน เช่นกิจกรรมของเด็ก

ในเทศกาลหรืองานวันสำคัญต่าง ๆ

ผู้ทำอาหารประจำศูนย์เด็ก ๆ ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้านจากชาวบ้าน จัดแบ่งเวรหน้าที่กันมาประจำที่ศูนย์ฯ ในแต่ละวันแล้วผลัดเปลี่ยนกันไปเรื่อย ๆ

3.1.4 ช่วยเหลือคนยากจน โดยให้ไปทำงานในวัด หรือหางานอื่นให้ทำ เพื่อให้ได้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือข้าว เป็นการสงเคราะห์

3.1.5 ชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญหรืองานประเพณีต่าง ๆ โดยให้เข้าวัดฟังธรรม

3.2 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นกับการร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาข้อมูลเรื่องความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นกับพระสงฆ์ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นให้ความร่วมมือดี ทั้งนี้เพราะผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่าบทบาทและกิจกรรมของพระสงฆ์ทำให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดี ซึ่งไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เชื้อมันและศรัทธาในวิถีทำงานของท่าน ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และมีการทำงานเป็นกรรมการ มีการประชุมปรึกษาก่อนทำงาน

และเมื่อศึกษาว่าจะได้รับประโยชน์จากการร่วมมืออย่างไรรู้พบว่า ผู้นำท้องถิ่นเห็นประโยชน์มากที่สุด ในเรื่องที่ถูกของตนจะมีที่เรียน ศูนย์เด็กเล็กและจะทำให้ผู้ใหญ่มีเวลาว่าง ประกอบอาชีพได้สะดวก และนอกจากนี้การที่มีโครงการอบรมฝึกและปลูกฝังไม่ให้เป็นคนเกียจคร้าน ชยันท์มาหากิน มีจิตใจเสียเพื่อ มีความรับผิดชอบ และมองเห็นการพัฒนา มีประโยชน์ต่อส่วนรวมของชาวบ้านมากขึ้น จึงให้ความร่วมมือในการพัฒนาเป็นอย่างดี

3.3 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อรูปแบบการจัดและดำเนินโครงการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษารูปแบบการทำงานของพระสงฆ์ พบว่า รูปแบบที่พระสงฆ์ดำเนินงานคือ ในช่วงแรก ๆ ท่านจะเป็นผู้ที่เริ่มต้นคิดหาวิธีเริ่มทำโครงการนั้นเองก่อนตามลำพัง พอโครงการนั้นประสบความสำเร็จแล้ว ต่อมาจึงนำประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วม และจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ และมีที่ปรึกษา ร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่าย

3.4 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับรูปแบบการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์จัดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้มีความเห็นว่า โครงการต่าง ๆ ทำให้หมู่บ้านเจริญ การทำงานจะมีการปรึกษาร่วมมือกันหลายฝ่าย การตัดสินใจร่วมมือกันตัดสินใจ และทำงานต่าง ๆ เพื่อส่วนรวมมิใช่ส่วนตัว

ในส่วนที่ไม่เห็นด้วย จะเป็นไปในรูปที่ว่าแบบการทำงานคณะกรรมการบางครั้งทำงานได้ไม่เต็มที่ และบางครั้งทำงานไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ดังนั้น การแก้ไขที่จะต้องทำคือ แจกแจงรายละเอียดบทบาทของกรรมการแต่ละคนให้เด่นชัด และทำงานให้มากกว่านี้

3.5 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการความช่วยเหลือจากพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องการความช่วยเหลือด้านการอบรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก โดยให้เหตุผลว่า จิตใจของประชาชนเสื่อมลงทุกวัน มองเห็นว่าศีลธรรมเท่านั้นที่จะช่วยได้ และเห็นว่าพระสงฆ์ควรจะสามารถมีบทบาทด้านนี้อย่างมาก ส่วนความต้องการรองลงมา ได้แก่ ด้านการศึกษา และสุขภาพอนามัย และประการสุดท้ายเป็นความต้องการพัฒนาด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพทำมาหากิน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นอาจวิเคราะห์ได้ว่า การประกอบอาชีพไม่เป็นปัญหามากนัก ชาวบ้านอยู่สุขสบายดีพอสมควร แต่มีความเห็นว่าศีลธรรมจรรยาควรที่จะมีการพัฒนาเป็นอันดับแรก ซึ่งถ้าพระสงฆ์สามารถสนองความต้องการได้จะทำให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ สะดวกไปด้วยในตัว

3.6 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของพระสงฆ์ควรมีมากกว่าด้านกิจกรรมเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์จะมีบทบาทมากกว่าสอนศีลธรรมอย่างเดียว โดยให้เหตุผลไว้ว่า พระจะเป็นผู้นำดีกว่าบุคคลประเภทอื่น ๆ เพราะพระน่าเชื่อถือกว่า และการพัฒนาสังคม พระไม่ยึดต่อระเบียบประเพณีสงฆ์แต่อยู่ในวินัย และใน

ขณะเดียวกันก็ได้เสนอแนะว่า การพัฒนาสังคมนั้นควรที่จะพัฒนาควบคู่ไปกับ **จริยธรรม** ต้องการให้พระเข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน มีโฮ้พัฒนาเฉพาะวัดเท่านั้น และสิ่งที่ต้องการมากคือ พัฒนาด้าน **ศีลธรรม** ควบคู่กับสังคม

3.7 บทบาทที่ผ่านมาจากพระสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเพียงใด

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ว่าสอดคล้องกับนโยบายของรัฐทุกคน โดยให้เหตุผลว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น ธนาคารข้าว ศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งรัฐบาลก็กำลังทำอยู่ และพระจะทำในส่วนที่บริการไม่ถึง และสิ่งที่พระสงฆ์ทำเป็นสิ่งที่ดีและไม่ผิดกฎหมาย

3.8 ความเห็นว่าการพัฒนาของพระสงฆ์จะประสบความสำเร็จเพียงใด

พบว่าผู้นำมีความเห็นว่าประสบความสำเร็จอย่างแน่นอนเป็นส่วนใหญ่ โดยให้เหตุผลว่าเคยทำมาแล้วได้ผล ท่านเป็นผู้กล้าทำและทำจริง และประชาชนให้ความร่วมมือ ส่วนที่คิดว่าไม่สำเร็จให้เหตุผลว่า โครงการต่าง ๆ จะไม่สำเร็จร้อยเปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้เพราะนิสัยของชาวบ้านยังชอบสนุกไม่คิดอะไรมาก ตัวอย่างเช่น โครงการค้ำอบายมุกที่ล้มเหลวถึงแม้จะมีวิธีการเข้าถึงอย่างไรก็ตาม ทั้งนี้นิสัยของชาวบ้านได้คิดเป็นนิสัยแล้ว

3.9 ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นให้การสนับสนุนกิจกรรมของพระสงฆ์ในด้านการศึกษากิจกรรม อนามัย และส่งเสริมอาชีพ ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเท่า ๆ กัน ทั้งนี้ ใ้ทำให้เหตุผลที่สำคัญว่าชาวบ้านก็มีงานของตนเองอยู่ และอยากให้พระได้มีโอกาสทำงานพัฒนาจะเข้าร่วมมือได้ในระดับปานกลาง

3.10 บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีโครงการเผยแพร่และที่ท่านได้เน้นเป็นพิเศษ ได้แก่ เรื่องการพึ่งตนเอง ชยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็น เพราะที่ท่านต้องการให้ประชาชนรู้จักทำมาหากิน พึ่งตนเองด้วยตนเอง

ไม่ต้องรอให้ผู้อื่นช่วย. ถ้าถ้านิยมพื้นฐานข้อนี้เกิดขึ้น การพัฒนาในด้านต่าง ๆ จะเป็นไปได้ในลักษณะที่ง่ายต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง และผู้นำท้องถิ่นทุกคนให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ถ่านิยมพื้นฐานทั้ง 5 ประการด้วยดี

4. ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครพนมที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่นของจังหวัดนครพนม จำนวน 5 คน เป็นเพศชายล้วน มีอายุอยู่ระหว่าง 34-59 ปี นับถือศาสนาพุทธ ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่น พบว่า มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรี 1 คน นอกนั้นมีวุฒิการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของวุฒิทางพระพบว่า มีวุฒิทางพระระดับนักธรรมโท 1 คน นอกนั้น ไม่มีวุฒิทาง พระ ถ้าพิจารณาในแง่ของอายุได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม พบว่า มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ประมาณ 30,000-40,000 บาท

4.1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นจังหวัดนครพนมต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อการพัฒนาท้องถิ่นของพระพนมเจดียนุรักษ์ ซึ่งเป็นพระนักพัฒนาของจังหวัดนครพนมแล้วพบว่า ผลงานของพระพนมเจดียนุรักษ์ที่ปรากฏออกมา จะเน้นด้านอาชีพของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การจัดตั้งโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ให้แก่ชาวบ้าน, จัดตั้งธนาคารข้าว แนะนำปลูกพืชสวนครัว จัดตั้งโรงเรียนสอนตัดเย็บเสื้อผ้า จัดตั้งโรงเรียนเสริมช่วย ส่วนบทบาทที่ห้ามการลงมาคือ ด้านการศึกษา ผลงานที่ปรากฏออกมาคือ สร้างอาคารเรียนประถมศึกษา สร้างศูนย์เด็กเล็ก จัดตั้งที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังอุทิศตนในการสอนนักเรียนในระดับประถมศึกษาประจำสุตัสปคาศ์ และเป็นผู้จัดตั้งศูนย์สภาตำบล

ในด้านบทบาทด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ท่านได้มีผลงานปรากฏแก่สายตาดังนี้ พัฒนาคความสะอาดบริเวณสถานที่ ถนนบริเวณหมู่บ้าน ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนาบ้านสาธารณสุข โดยการสร้างสถานีอนามัยให้แก่หมู่บ้าน รวมทั้งการแนะนำให้ชาวบ้านใช้ส้วมใช้น้ำดื่มที่สะอาด และส่งเสริมโครงการสำหรับเด็กแรกเกิด 1-5 ปี

บทบาทในด้านสุดท้าย ได้แก่ ด้านจริยธรรมและศีลธรรมพบว่า ท่านได้เป็นผู้จัดตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การอบรมชาวบ้าน ตลอดจนโครงการรณรงค์ต่อต้านอบายมุขชั้นด้วย

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระหมมเจดียนุรักษ์ ได้มีบทบาทในฐานะพระนักพัฒนา ในสายตาหรือทัศนะของผู้นำท้องถิ่นครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา จริยธรรมและศีลธรรม สุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพ และข้อที่พบประการสำคัญคือ **กิจกรรมจากผลงานที่พบจะเน้นด้านการประกอบอาชีพของชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่** เื่ออาจจะเนื่องมาจากเหตุที่ว่า ประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ยากจน อาชีพส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว ถ้าปีใดลมฟ้าอากาศดีก็ไม่มีผล แต่ถ้าปีใดลมฟ้าอากาศไม่อำนวยจะเกิดสภาพยากจนทันที ดังนั้น งานพัฒนาด้านอาชีพ จึงมีความสำคัญมาก จะเห็นได้ว่าเป็นอันดับแรก ผลงานอันดับรองลงมาเป็นเรื่องของการศึกษา ส่วนใหญ่ผลงานที่ออกมาเป็นการสร้างโรงเรียน และที่สำคัญคือ การสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งทัศนะของผู้ทำแล้วเห็นว่ามีประโยชน์มาก เพราะเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ที่จะต้องเป็นภาระในการเลี้ยงดูบุตรหลานที่ยังเล็กอยู่ในขณะเดียวกันต้องไปทำไร่นา ดังนั้น การที่ท่านได้สร้างศูนย์พัฒนาเด็กอ่อนขึ้นมา จึงเท่ากับเป็นการแบ่งเบาภาระของชาวบ้านเป็นอย่างมาก และประการสุดท้าย ได้แก่ การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลงานที่ออกมายังมีอยู่น้อยมาก ในด้านเหล่านี้ ทั้งนี้อาจจะเห็นเพราะด้านศีลธรรมและสุขภาพอนามัยนั้นคนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญ คงเห็นความสำคัญในด้านอาชีพที่จะเป็น เรื่องของปากท้องความอยู่รอดของชีวิต และเรื่องของการศึกษาที่จะต้องกินรน เพื่อพัฒนาตนเองให้ออกจากระบบที่เป็นอยู่ จึงเป็นสาเหตุให้การพัฒนาด้านอาชีพ และด้านการศึกษาเป็นพิเศษกว่าด้านจริยธรรม ศีลธรรม และสุขภาพอนามัย

4.2 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระนักพัฒนาในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมของพระนักพัฒนา ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาพบว่า ด้านการศึกษา ได้มีการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดย

ใช้เงินส่วนกลางสมทบกับทุนรัฐบาล ซึ่งรับเด็กอายุ 4-6 ปี ซึ่งใช้พี่เลี้ยงสอน 4 คน เป็นอาสาสมัครของหมู่บ้าน ซึ่งรับเด็กจาก 3 หมู่บ้าน โดยที่เด็กไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน

ด้านการพัฒนาหมู่บ้านและอาชีพ พบว่า ท่านได้มีการพัฒนาท้องถิ่น การทำรั้วบ้าน ความสะอาดในบริเวณ การณรงค์ให้ชาวบ้านนิยมการใช้ส้วม คั้นน้ำที่สะอาด การกำจัดสิ่งปฏิกูล

ด้านศีลธรรมและจริยธรรม ได้มีโครงการเผยแพร่ศีลธรรมทางเครื่องกระจายเสียง เดือนละ 2 ครั้ง บางครั้งก็มีการนำเทพของพระอื่น ๆ มาเปิดให้ชาวบ้านฟัง เป็นการอบรมด้านจิตใจ ศีลธรรมจรรยาให้แก่ชาวบ้าน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าในความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นกับบทบาทการพัฒนาของพระ พบว่า มีการพัฒนาครบในทุกด้านและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของการพัฒนา

4.3 บทบาทของผู้นำท้องถิ่นกับการร่วมมือสนับสนุนในกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการร่วมมือทำกิจกรรมด้านการพัฒนาของพระสงฆ์ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์เป็นอย่างดียิ่ง ทั้งนี้ผู้นำท้องถิ่นได้ให้เหตุผลในการร่วมมือว่าตนเองเป็นผู้นำท้องถิ่น เมื่อพระสงฆ์มีโครงการพัฒนาจึงต้องให้ความร่วมมือ เพราะโครงการพัฒนาของพระสงฆ์ท่านเป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำให้ได้รับประโยชน์มาก เพราะเด็กจะได้ร่างกายแข็งแรง และเปิดโอกาสแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ทำให้มีเวลาทำมาหากิน และนอกจากนี้ผู้นำบางท่านมีความศรัทธาเป็นการส่วนตัว เมื่อท่านขอร้องให้ไปช่วยก็ไปช่วยด้วยความเต็มใจ

ด้วยจากการให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่นแล้ว จะได้รับประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น ได้รับความสะอาดสวยงาม เรื่องไฟฟ้า น้ำประปา และได้ส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน โดยไม่ต้องส่งไปเรียนไกล นอกจากนี้ด้านจิตใจก็เป็นการได้ประโยชน์จากการบวชเรียน อบรมสั่งสอนของพระทำให้เป็นคนมีจิตใจสงบมีศีลธรรมจรรยาดี

4.4 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อรูปแบบการจัดและดำเนินโครงการพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อรูปแบบโครงการพัฒนา ในการดำเนินงานพัฒนา พบว่า พระสงฆ์จะใช้วิธีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นเป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า พระสงฆ์สามารถที่จะ เป็นผู้ประสานระหว่างรัฐบาลกับประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะสภาพสังคมไทยยังยอมรับพระสงฆ์อยู่ นอกจากนี้รูปแบบการให้คำปรึกษาแนะนำก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่พระสงฆ์นิยมใช้ ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ที่ได้ว่า ลักษณะโดยธรรมชาติของพระสงฆ์กับชาวบ้านเปรียบเทียบเสมือนที่ปรึกษาให้ข้อคิดเห็น เพราะชาวบ้านจะถือพระเป็นผู้มีความรู้ เมื่อให้คำแนะนำอะไร ชาวบ้านจะมีแนวโน้มที่เชื่อถือสูง เห็นด้วย รูปแบบที่พระสงฆ์ใช้รองลงมาคือ จัดในรูปกรรมการ และเป็นผู้สนับสนุนให้ทุนทรัพย์หรือความรู้ ส่วนรูปแบบที่พระสงฆ์ใช้ในการดำเนินการน้อยมากคือ พระสงฆ์เป็นผู้นำเองหรือดำเนินงานโดยลำพัง

4.5 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบต่าง ๆ ที่พระสงฆ์จัดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะมีความเห็นว่า โครงการพัฒนาของพระสงฆ์มีประโยชน์ต่อส่วนรวม สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังทำให้ได้ประโยชน์ในด้านทำให้พลเมืองมีคุณภาพ ทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีความเห็นผลงานว่าท่านทำจริงและมีคุณภาพ

4.6 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการ ให้พระสงฆ์ช่วยเหลือ

จากการศึกษาความต้องการของผู้นำท้องถิ่นที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ พบว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องการความช่วยเหลือด้านศีลธรรมจริยธรรมมากเป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านอาชีพ และการศึกษา และอันดับสุดท้ายเป็นความต้องการด้านอนามัยที่เป็นเช่นนี้ อาจวิเคราะห์ได้ว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านศีลธรรม จริยธรรม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เพราะสภาพปัจจุบันของสังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ดังนั้นจึงมองเห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือด้านเหล่านี้ได้ ส่วนด้าน

อาชีพและการศึกษา เป็นความต้องการอันคับรองลงมา ทั้งนี้อาชีพและการศึกษา ผู้นำท้องถิ่น เห็นว่ามีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องปากท้องและคุณภาพของชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็มีความ เป็นว่าบทบาทด้านนี้ หน่วยงานของรัฐสามารถเข้ามามีบทบาทอยู่แล้ว แต่ถึงอย่างไรก็มีความ เห็นด้วย ถ้าพระสงฆ์จะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือชาวบ้านในด้านอาชีพและการศึกษาด้วย ส่วน การอนามัยนั้นมีความต้องการประการสุดท้าย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะประชาชนในภาคตะวันออกเฉียง เห็นอมีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ ดังนั้นด้านอนามัยจึง เป็นความสำคัญเป็น อันตบสุดท้าย

4.7 ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นต่อบทบาทของพระสงฆ์ควรมีมากกว่าด้านศีลธรรมเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านอื่น ๆ มากกว่าที่จะมีบทบาทในการสั่งสอนศีลธรรมจรรยาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่า พระเป็นผู้ที่ชาวบ้าน เคารพนับถือยกย่อง ดังนั้นการที่พระเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทด้านอื่น ๆ จะเป็นประโยชน์อย่าง ยิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยเหลือรัฐบาลอีกทางหนึ่งด้วย เพราะบทบาทด้านการพัฒนาบ้าน เมืองควรเป็นบทบาทของทุก ๆ คน การร่วมมือกันในทุก ๆ ส่วนจึงมีความสำคัญมากในการทำ ให้บ้านเมืองเจริญ แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้นำท้องถิ่นก็ยังมีความคิดเห็นว่า บทบาทด้านศีลธรรมของ พระสงฆ์จะต้อง เป็นบทบาทหลักที่สำคัญ บทบาทอื่นควรจะเป็นบทบาทรองลงไป

4.8 บทบาทที่ผ่านมาของพระสงฆ์สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเพียงใด

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นถึงความสอดคล้องบทบาทของพระสงฆ์ กับนโยบายรัฐ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่ามี ความสอดคล้องกันดี โดยให้เหตุผลว่าการพัฒนาควร ช่วยกันดำเนินงานร่วมมือกันจึงจะสำเร็จ ขณะเดียวกันควรมียุคนโยบายของรัฐเป็นหลัก การ จัดทำโครงการพัฒนาควรเป็นไปตามความต้องการของชาวบ้าน และควรให้สอดคล้องเป็นไป ตามนโยบายของ 4 กระทรวงหลัก

4.9 ความคิดเห็นการพัฒนาของพระสงฆ์จะประสบความสำเร็จเพียงใด

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นพบว่า บทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์จะ ประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน โดยให้เหตุผลถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จว่า เพราะท่านเป็น

คนทำจริงพูดจริง ความเลื่อมใสของประชาชน ความร่วมมือของชาวบ้านและเอกชน พระสงฆ์ มีการประสานงานที่ดี ไม่ถือตัว เป็นต้น

4.10 ผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนช่วยเหลือพระสงฆ์มากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาพบว่ากรมมีส่วนช่วยในการศึกษาเผยแพร่ที่ธรรมจริยธรรม สุขภาพอนามัยและการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ยังไม่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือเท่าที่ควร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชาวบ้านและผู้นำต่าง ๆ ยังไม่มีความรู้และความเข้าใจการพัฒนาเท่าที่ควร แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีความเห็นด้วยและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

4.11 บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

จากการศึกษาพบว่าการเผยแพร่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ พระสงฆ์เน้นในเรื่องการประหยัด และปฏิบัติคัมภีร์ธรรมของศาสนาและการพึ่งตนเองมากที่สุด นอกนั้นท่านจะเน้นรองลงมา ในส่วนวิธีการเผยแพร่นั้นพบว่าผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ โดยใช้วิธีการเช่น ช่วยอบรมนักเรียน เป็นผู้ช่วยบรรยาย ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ เป็นต้น

ตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านของจังหวัดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ได้แก่

ขอนแก่น หนองคาย นครราชสีมา และนครพนม ที่มีบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ความคิดเห็นของชาวบ้านหนองโซ้ย ตำบลท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ที่มีบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นชาวบ้านหนองโซ้ย ตำบลท่าพระ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน เพศชาย 14 คน เพศหญิง 16 คน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ กลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิง มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 22 - 44 ระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา 4 จำนวน 25 คน จบมัธยมศึกษา 1 คน ไม่ได้เรียนหนังสือ 2 คน และจบระดับปริญญาตรี จำนวน 2 คน เมื่อศึกษารายได้พบว่าจะมีรายได้ต่อปีตั้งแต่ 5,000 - 6,000 บาท

1.1 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสายตาของชาวบ้านนั้น ท่านได้มีกิจกรรมในด้านต่าง ๆ มาก มีทั้งกิจกรรมด้านการศึกษา อนามัย อาชีพ และอบรมศีลธรรม และด้านที่ชาวบ้านให้ความสนใจมากที่สุด ได้แก่ โครงการศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน การจัดตั้งกองทุนยา พัฒนาดอนหนทาง พัฒนาความสะอาด จัดทำหอกระจายข่าว ธนาคารข้าว และสหกรณ์ออมทรัพย์ จะเห็นได้ว่าโครงการต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ได้จัดทำขึ้นในหมู่บ้านนี้มีทั้งสิ้น 19 โครงการ ครอบคลุมบทบาทด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น แต่ชาวบ้านจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ ได้แก่ โครงการศูนย์เด็กเล็ก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเป็นโครงการที่ชาวบ้านแบ่งเบาภาระของชาวบ้าน และชาวบ้านมองเป็นประโยชน์ ทำให้มีเวลาทำมาหากินได้คล่องขึ้นก็ได้

1.2 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในช่วงระยะ 5 ปีที่ผ่านมา

จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนามีประโยชน์บ้างพอสมควร แต่ไม่มากเท่าที่ควร งานโครงการที่เด่น ๆ ได้แก่ โครงการสหกรณ์ของหมู่บ้าน และการเป็นวิทยากรอบรมด้านศีลธรรมของพระสงฆ์

1.3 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในโครงการพัฒนา

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ทุกคน และเหตุผลที่ชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือประเด็นสำคัญ คือ โครงการที่คิดว่าจะทำให้หมู่บ้านเจริญและโครงการพัฒนาสามารถสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านได้ และนอกจากนี้ยังมีเหตุผลเสริมอื่น ๆ อีก เช่น โครงการบางโครงการทำให้ประชาชนมีจิตใจดีและสอนให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง สึกนินัยให้รู้จักรักษาความสะอาด เป็นต้น จากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่าโครงการของพระสงฆ์ ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

1.4 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์

จากการศึกษาชาวบ้านเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์พบว่า ส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์ควรอยู่ในรูปแบบของการเป็นที่ปรึกษาแนะนำ และเป็นผู้ให้ความรู้หรือทุนทรัพย์สนับสนุนเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นเห็นว่าควรตั้งคณะกรรมการเป็นผู้นำ

โครงการเป็นอันดับรองลงมา ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการโดยลำพังนั้นมีจำนวนน้อยที่สุด

สรุปก็คือว่า ความคิดเห็นของชาวบ้านมีความคิดเห็นและต้องการให้พระสงฆ์จัดรูปแบบโครงการโดยพระสงฆ์เป็นเพียงที่ปรึกษาและสนับสนุน ตลอดจนเป็นผู้ให้คำแนะนำเท่านั้นที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ชาวบ้านมีความคิดว่าพระสงฆ์ควรอยู่ในสถานภาพที่รักษาศีล ดังนั้น การดำเนินงานโครงการจะมาเป็นผู้ปฏิบัติคงไม่เหมาะสม สถานภาพที่เหมาะสมก็คือการเป็นที่ปรึกษาและแนะนำจะเหมาะสมที่สุด

1.5 การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าวชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไร

การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าวชาวบ้านมีความเห็นด้วยในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำเพราะเป็นการให้คำปรึกษา เพื่อจะลดปัญหาและทำให้งานที่ออกมาได้ผลดีและที่สำคัญจะก่อให้เกิดความเข้าใจกัน พร้อมทั้งความเหมาะสมในสถานภาพของพระสงฆ์ด้วย

1.6 ความคิดเห็นของชาวบ้านที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยด้านใดมาก

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความต้องการให้พระสงฆ์ช่วยเหลือในด้านอบรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เพราะให้เหตุผลว่า เมื่อคนมีจิตใจที่ดีแล้วย่อมเป็นคนดีได้ นั่นก็คือต้องอาศัยพระสงฆ์ให้ช่วยในการอบรมจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ ส่วนความต้องการอันดับที่สองได้แก่ด้านอาชีพ คือทุกคนมีความต้องการกินคืออยู่ดี ทั้งนี้เพราะด้านอาชีพเกี่ยวข้องกับปากท้องโดยตรงของชาวบ้าน ถ้าเมื่อใดพระสงฆ์ที่เขามีความเคารพนับถือมาช่วยเหลือให้คำแนะนำจะเป็นสิ่งที่ดีมาก แต่ทั้งนี้ชาวบ้านก็ยังเห็นว่าบทบาทที่พระสงฆ์เหมาะคือที่ปรึกษาชี้แนะเท่านั้น - อันดับความต้องการสุดท้าย ได้แก่ด้านการศึกษาและสาธารณสุข

2. ความคิดเห็นของชาวบ้าน โนนธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นชาวบ้าน โนนธาตุ อำเภอเมือง หนองคาย จำนวน 30 คน แบ่งเป็น เพศชาย 19 คน เพศหญิง 11 คน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ อายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 20 - 50 ปี เมื่อศึกษาถึงวุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา

ตอนต้นเท่านั้น ในจำนวน 30 คนนั้น มีผู้ที่มีความรู้ทางธรรมอยู่ 1 คน ในด้านรายได้ของชาวบ้านพบว่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30,000 - 40,000 บาทต่อปี

2.1 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านพบว่า ชาวบ้านมีความเห็นว่าโครงการที่ทำในด้านธนาคารข้าว สหกรณ์ร้านค้า โรงสี และการตั้งโรงเรียนสอนเย็บเสื้อผ้า เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่สุด นอกนั้นเป็นความสนใจรองลงมา เช่น ธนาคารโค-กระบือ อบรมด้านศีลธรรม กลุ่มยุวพุทธ แจกทุนนักเรียน สอนที่กระตุก เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวเราอาจวิเคราะห์ได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในความคิดเห็นของชาวบ้านนั้นเห็นว่าโครงการที่ทำขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่เป็นโครงการด้านอาชีพที่เกี่ยวกับปากท้องของประชาชนเป็นหลัก แต่ทั้งนี้ก็มีได้ขาดบทบาทด้านอื่นเพียงแต่ว่าท่านมาเน้นบทบาทด้านปากท้องอาชีพของประชาบ้านเป็นประการสำคัญ

2.2 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาพระสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้านต่อไปนี้ คือ

- 2.2.1 ตั้งร้านสหกรณ์ร้านค้า โดยท่านเป็นฝ่ายดำเนินการขายหุ้นให้ชาวบ้าน หุ้นละ 50 บาท ผู้ถือหุ้นมีหลายคน หลายหมู่บ้าน เมื่อสิ้นปีมีเงินปันผล
- 2.2.2 อบรมเผยแพร่ศีลธรรม มีการบวชชีพราหมณ์ในฤดูร้อน
- 2.2.3 ตั้งโรงสี โดยพระเป็นฝ่ายดำเนินการขอทุนจากมูลนิธิเอกชน รวมทั้งเงินที่ขายหุ้นโรงสีให้ชาวบ้าน
- 2.2.4 ตั้งธนาคาร พระเป็นฝ่ายดำเนินการจัดตั้งธนาคารข้าว โดยให้ชาวบ้านเอาข้าวไปฝากรวมกันในระยะเริ่มต้น แล้วถ้าชาวบ้านเดือดร้อนก็ยืมไปกินก่อน เมื่อท่านเอาข้าวก็นำมาใช้พร้อมกับดอกที่เป็นข้าว อัตราดอกเบี้ยถ้ายืมไป 10 ถัง ต้องใช้คืน 12 ถัง
- 2.2.5 จัดตั้งสถานศึกษาอาชีพ ตัดเย็บเสื้อผ้า

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าผลงานที่ผ่านมาของท่านในช่วง 5 ปีนั้น เมื่อรวบรวมแล้ว เห็นหนักอยู่ที่อาชีพ และรองลงมาเป็นด้านศิลปกรรม ส่วนด้านการศึกษาและสาธารณสุขมีค่อนข้างน้อย

2.3 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมมือกับพระสงฆ์ในโครงการพัฒนา

จากการศึกษาความร่วมมือของชาวบ้านกับพระสงฆ์พบว่า ความคิดเห็นของชาวบ้าน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือ กลุ่มหนึ่งให้ความร่วมมือด้วยดีด้วยเหตุผลต่าง ๆ อีกกลุ่มหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ เหตุผลสำคัญของกลุ่มที่ให้ความร่วมมือด้วยเหตุว่าเป็นพระภิกษุ เพราะเป็นชาวพุทธด้วยกันและเป็นการทำบุญด้วย ต้องการเรียนตัดเสื้อผ้า ต้องการจิตใจสงบ และมีบางคนให้เหตุผลว่าให้ความร่วมมือเพราะมีเงินปันผล นอกจากนี้ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าผลของการร่วมมือทำให้เป็นสุข ได้ประโยชน์ด้านอาชีพกับครอบครัว และซื้อสินค้าได้ในราคาถูก สำหรับกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือให้เหตุผลที่สำคัญสรุปได้ว่า ไม่มีเวลาและเวลาว่างนุกูล พระไม่ชอบเปิดเพลงเพราะเอาแต่งาน ไม่สนุกจึงไม่ยอมไปช่วย และบางเสียงไม่ไปร่วมด้วยว่าไม่นับถือพระสงฆ์องค์นี้ เพราะมีความลำเอียงในการส่งคนไปเรียนตัดผ้าในกรุงเทพฯ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าประชาชนแบ่งเป็น 2 กลุ่มในการให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ จะเห็นได้ว่ากลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือนั้นเหตุผลที่พบมากคือ ว่าง หรือ ว่างจะแฝงไปด้วยความสนุกสนาน การที่พระนักพัฒนาไม่มุ่งถึงความสนุกสนาน จึงไม่มาร่วมมือ ถ้าจะวิเคราะห์เราจะพบว่าลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะแฝงไว้ซึ่งความสนุกสนาน เมื่อไม่เป็นไปตามมุ่งหวังของตนจึงผิดหวังและไม่ให้ความร่วมมือในที่สุด

2.4 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์

จากการศึกษาข้อมูลการจัดรูปแบบการดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์พบว่า ชาวบ้านไม่ตอบแบบสอบถามและไม่ให้ข้อมูลเท่าที่ควร แต่จากข้อมูลแนวโน้มนที่พบมีความเห็นว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาทำอยู่ก็ควรที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำ ยอมรับในการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำ โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ทำงานร่วมกับพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีชาวบ้านส่วนหนึ่งยอมรับบทบาทของ พระสงฆ์ในการเป็นผู้นำการพัฒนา ถึงแม้ว่าพระสงฆ์เป็นผู้ทรงศีลก็ตาม เห็นว่าเป็นกิจกรรม ที่ตนได้รับประโยชน์ ประกอบกับกิจกรรมบางโครงการมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการ

2.5 การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าวชาวบ้านมีความคิดอย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็น ด้วยและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย กลุ่มแรกให้เหตุผลสรุปได้ว่า มีการดำเนินงานเป็นคณะกรรมการ ส่วนอีกกลุ่มให้เหตุผลว่า การดำเนินงาน พระเป็นผู้ควบคุม ชี้นำตัดสินใจเองเป็นส่วนใหญ่

จากข้อมูลทั้ง 2 ฝ่ายข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีข้อมูลและเหตุผลที่ขัดแย้ง กัน กลุ่มที่เห็นด้วยบอกว่า ทุกคนมีส่วนร่วมและออกเสียง เช่น กิจการสหกรณ์ สำหรับกลุ่มที่ไม่ เห็นด้วยเนื่องจากปฏิปทาของท่านไม่ค่อยได้รับค ความศรัทธาจากชาวบ้านส่วนหนึ่ง จึงให้เหตุผลว่า กิจกรรมเกือบทุกอย่าง พระคิดเอง ทำเอง ไม่ฟังเสียงของชาวบ้าน ฉะนั้นความคิดเห็นของ ชาวบ้านจึงขัดแย้งกัน

2.6 ความคิดเห็นของชาวบ้านที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยด้านใดบ้าง

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือมาก ได้แก่ด้านศีลธรรม ด้านการประกอบอาชีพเป็นอันดับแรก ด้านการศึกษา และสุขภาพอนามัย เป็นอันดับรองลงมา ตามลำดับ

จากข้อมูลเราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ด้านศีลธรรมเป็นเรื่องจิตใจ ทำให้คน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้านการประกอบอาชีพเป็นเรื่องของปากท้อง เป็นสิ่งจำเป็นในการ ดำรงชีพของท้องถิ่นนี้ ส่วนด้านการศึกษา และสุขภาพอนามัย ชาวบ้านมีความสนใจก็จริง แต่เห็นว่าเป็นเรื่องความจำเป็นน้อยกว่าจึงมีความต้องการรองลงมา

3. ความคิดเห็นของชาวบ้านหลักศิลาใต้ อำเภอธาดุพนม จังหวัดนครพนม ที่มีต่อ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นชาวบ้านหลักศิลาใต้ อำเภอธาดุพนม จังหวัดนครพนม จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย 16 คน เพศหญิง 14 คน ทั้งหมดนับถือพุทธ- ศาสนา มีรายได้ประมาณ 9,000-10,000.- บาท ต่อปี กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ระหว่าง 23-70 ปี เพื่อศึกษาถึงวุฒิการศึกษาพบว่า จบมัธยมศึกษาหนึ่งจน จบการศึกษาระดับประถม ศึกษา 27 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอนุปริญาอย่างละหนึ่งคน

3.1 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมนั้นมีเป็นจำนวนมาก แต่ที่เห็นหรือมีบทบาทมาก ได้แก่ โครงการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตั้งโรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน โรงเรียนฝึกฝนอาชีพ และโครงการพัฒนาถนนในหมู่บ้าน । โครงการที่เน้นรองลงมาในทัศนะของชาวบ้าน ได้แก่ การจัดตั้งไฟฟ้า-น้ำประปา ชุคสระ จัดตั้งธนาคารข้าว อบรมศีลธรรม ทางด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ในทัศนะของชาวบ้านก็คือ พระสงฆ์จะมีบทบาทครอบคลุมทุกบทบาทและที่เห็นมากจะเป็นบทบาทด้านการศึกษาและอาชีพ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าอาชีพเป็นเรื่องของปากท้องและการศึกษาเป็นเรื่องที่จะทำให้การทำงาน และการดำรงชีวิตดีขึ้นในโอกาสข้างหน้า

3.2 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมาพระสงฆ์ได้มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม โดยมีโครงการที่สำคัญ ๆ หลายโครงการ เช่น ด้านอาชีพ ได้มีการขอความร่วมมือกับทางราชการ จัดตั้งโรงเรียนสอนตัดเย็บเสื้อผ้า และเสริมสวยสตรีขึ้น ด้านการศึกษาได้จัดตั้งโรงเรียนประจำหมู่บ้าน โดยเป็นตรงกลางขอบริจาคจากชาวบ้านตามจิตศรัทธาและขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ในการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการ ชุคสระ ให้ชาวบ้าน ตั้งธนาคารข้าว เพื่อให้กู้ยืมเมื่อยามไม่มีกิน ด้านสาธารณสุขมูลฐาน การปรับปรุงถนน ติดตั้งไฟฟ้า น้ำประปา และทำการอบรมศีลธรรมโดยจัดให้มีการเทศน์ในวันพระ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมมีมาก เรียกได้ว่าครอบคลุมความต้องการของประชาชนเป็นอย่างมาก

3.3 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในโครงการพัฒนา

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์เป็นอย่างดี โดยให้เหตุผลที่ร่วมมือได้รับประโยชน์ เพราะเห็นว่าโครงการของพระสงฆ์สามารถสร้าง-

ความสามัคคีในหมู่บ้านได้ และเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์ต่อชาวบ้าน ต้องการให้หมู่บ้านเจริญและนอกจากนี้เหตุผลประการสำคัญคือ โครงการเป็นประโยชน์ต่อลูกหลานของตน ทำให้มีจิตใจแจ่มใส การคมนาคมสะดวกขึ้น จากการมีโครงการในหมู่บ้านเกี่ยวกับพัฒนาถนน เป็นต้น ในส่วนของชาวบ้านมีจำนวนหนึ่งค่อนข้างน้อยมาก ไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนา โดยให้เหตุผลสำคัญ ดังนี้คือ มีอายุแก่แล้ว ไม่สามารถจะช่วยเหลือเต็มที่จึงไม่ช่วยและการทำงานพระสงฆ์ท่านจ้างคนงานเองและมีพระเณรในวัดเข้าช่วยทำมากอยู่แล้ว

3.4 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์

จากการศึกษาความคิดเห็นของชาวบ้านในรูปแบบการดำเนินงานโครงการ พบว่าชาวบ้านคิดว่ารูปแบบที่ดำเนินงานเด่น ๆ พระสงฆ์ควรจะมีบทบาทดังนี้คือ การทำงานควรมีการทำงานเป็นคณะกรรมการ และมีลักษณะให้คำปรึกษา แต่มีบางส่วนให้ความคิดเห็นว่า พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำโครงการเองเลย ในจำนวนเท่า ๆ กัน และที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ การดำเนินงานโดยลำพังตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเราสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่อย่างละเท่า ๆ กันคือ กลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทเป็นผู้นำเลย และอีกกลุ่มคงคิดเห็นว่าควรเป็นกรรมการ แล้วพระสงฆ์มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเท่านั้น

3.5 การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าวชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไร

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านเห็นด้วยกับโครงการพัฒนาของพระสงฆ์ทั้งหมด โดยให้เหตุผลสำคัญคือ เห็นว่าเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ช่วยเหลือคนยากจน เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง ทำถูกต้องแล้ว และการทำงานของท่านปรึกษาร่วมกับชาวบ้านเสมอ ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ตลอดเวลา

3.6 ความคิดเห็นของชาวบ้านที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยด้านใดบ้าง

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความต้องการให้พระสงฆ์ช่วยเหลือในด้านอบรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นด้านอาชีพ การศึกษา และอันดับสุดท้ายคือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ด้านศีลธรรม

- (1) ต้องการให้คนเข้าใจธรรมะ มีศีลธรรม
- (2) เป็นงานหลักของศาสนาอยู่แล้ว
- (3) เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาจิตใจและหมู่บ้าน
- (4) ทำให้จิตใจสงบายมี ความสามัคคี
- (5) ต้องการให้ผู้คนอยู่ในศีลกินในธรรม
- (6) บ้านเมืองเดี๋ยวนี้ขาดคุณธรรมอยู่มาก
- (7) อยากให้คนเรามีศีลธรรม

ด้านอาชีพ

- (1) เนื่องจากมีรายได้ต่ำ
- (2) ความเป็นอยู่ดีหรือไม่ดีเป็นพื้นฐานของด้านอื่น ๆ
- (3) เพิ่มรายได้ของครอบครัว
- (4) ต้องการให้ลูกหลานได้มีอาชีพ

ด้านการศึกษา

- (1) ต้องการให้ลูกหลานได้มีความรู้มีการศึกษา
- (2) การศึกษาทำให้คนมีคุณภาพ
- (3) ทำให้เด็ก ผู้ใหญ่มีความรู้

ด้านสุขภาพอนามัย

- (1) เรื่องการรักษาสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญ ถ้ามีสุขภาพดีก็จะมี สุขภาพ
- (2) โรคภัยไข้เจ็บยังมีมาก
- (3) ต้องการให้ชาวบ้านสะอาดเรียบร้อย มีความอยู่ดีกินดี

จากข้อมูลเราวิเคราะห์ได้ว่า ชาวบ้านต้องการให้พระสงฆ์มีบทบาท ด้านอบรม ศีลธรรม ธรรมชาติและประเพณีปฏิบัติของพระสงฆ์มีความชำนาญและเชี่ยวชาญอยู่แล้ว จึงมีความมุ่งหวังเช่นนั้น และคิดว่าการศึกษาเรามีศีลธรรมจะทำให้สังคมดีเอง ดังจะเห็นได้จาก เหตุผลที่เห็นว่าเห็นด้วยกับการพัฒนา เพราะจะทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีกัน ด้านรองลงมาเป็น ด้านอาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องปากท้องที่จำเป็นพอ ๆ กับด้านศีลธรรม ต้องการกินคืออยู่ที่ไม่เดือดร้อน ซึ่งระดับความเห็นเท่า ๆ กับด้านศีลธรรม

4. ความคิดเห็นของชาวบ้านกิมมะอู อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชนบท

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นชาวบ้านกิมมะอู อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน เพศชาย 18 คน เพศหญิง 12 คน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ อายุอยู่ระหว่าง 30-50 ปี การศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีความรู้ทางธรรม โดยเป็นนักธรรมตรี 3 คน นักธรรมโท 3 คน และนักธรรมเอก 1 คน มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 15,000-20,000 บาทต่อปี

4.1 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาข้อมูล โครงการที่ชาวบ้านคิดว่ามีประโยชน์ของพระสงฆ์พบว่า โครงการต่าง ๆ ของพระสงฆ์มีมาก แต่ที่อยู่ในระดับที่ชาวบ้านสนใจมาก ได้แก่ โครงการ ธนาคาร โค กระบือ ธนาคารข้าว ศูนย์เด็กเล็ก การรักษาโรกภัยไข้เจ็บด้วยสมุนไพร การอบรม ศีลธรรม เป็นต้น โครงการนอกจากนี้ยังมีอีกมากที่พระสงฆ์จัดดำเนินการแต่ไม่อยู่ในความสนใจของประชาชนเลย

จากข้อมูลเราวิเคราะห์ได้ว่าบทบาทที่อยู่ในความสนใจของชาวบ้านมักจะเป็น เรื่องของด้านปากท้อง การอาชีพ และศีลธรรมเป็นประการสำคัญ

4.2 ความคิดเห็นของชาวบ้านต่อบทบาทในการพัฒนาของพระสงฆ์ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา
จากการศึกษาในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมใน
ด้านต่อไปนี้

4.2.1 ธนาคารโค-กระบือ รับบริจาคโค-กระบือ จากผู้มีจิตศรัทธา แล้วให้ชาวบ้านที่ยากจนเช่าเลี้ยงใช้งาน ค่าเช่าให้ใช้เป็นข้าวในหลังฤดูเก็บเกี่ยว ประมาณตัวละ 15 ถัง-ต่อปี ลูกกระบือที่ออกมาตัวแรกให้เป็นของวัด ตัวที่ 2 จึงจะเป็นของผู้เลี้ยงตัวที่ 3 เป็นของวัดตัวที่ 4 เป็นของผู้เลี้ยงสลับกันไปเรื่อย ๆ

ถ้าชาวบ้านเดือดร้อนต้องการเงินก็อาจจะนำโค-กระบือของตัวเองไปขายให้ทางวัดก็ได้ ในขณะที่โค-กระบือตัวนั้นชาวบ้านนั้นยังคงเลี้ยงอยู่

ข้าวที่ได้จากการเช่าโค-กระบือนั้นจะนำไปเก็บรวมกันไว้ที่ธนาการข้าว

อัตราค่าเช่ากำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการของธนาการ

4.2.2 ธนาการข้าว แรกจัดตั้งให้ข้าวเปลือกจากการบริจาคของชาวบ้าน โดยหลวงพ่อบรรณนาชักชวนถึงผลดีที่จะได้รับ หลังฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านก็จะเอาข้าวเปลือกของตนเองมารวมไว้ที่วัด ซึ่งมีไม้บังคับใครได้ข้าวมากก็เอามาก ใครได้น้อยก็เอมาน้อยเป็นธรรมดา

ปัจจุบันข้าวเปลือกส่วนใหญ่ที่เข้าธนาการเป็นปกติคือ ข้าวเปลือกจากค่าเช่าโค-กระบือของชาวบ้าน ธนาการข้าวจะแยกเป็น 2 ห้องคือ ห้องหนึ่งข้าวเหนียว อีกห้องหนึ่งเป็นข้าวเจ้า ชาวบ้านคนใดที่เดือดร้อนก็มายืมข้าวจากธนาการไปบริโภคได้ โดยจะต้องนำมาคืนในตอนหลังฤดูเก็บเกี่ยว ไม้บังคับว่าจะให้คอกเปีย แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่ยืมไปแล้วเวลาให้คืนมักให้มากกว่าที่ยืมไป เช่น ยืมไป 8 ถังคืน 10 ถัง หรือยืม 10 ถัง คืน 13 ถัง เป็นต้น

4.2.3 ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน ได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้าน ประชาชน พ่อค้า มูลนิธิ ในเรื่องค่าวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้าง รับเด็กอายุตั้งแต่ 3-5 ปีขึ้นไป โดยผู้ปกครองต้องจ่ายเป็นเงินสนับสนุนศูนย์ฯ วันละ 1 บาทหรือเดือนละ 30 บาท เด็กจะนำอาหารไปช่วยก็ได้ แต่ทางศูนย์มีอาหารเลี้ยงอีก ซึ่งจะเป็นอาหารเสริม อาหารส่วนใหญ่ใช้ผลผลิต

ที่วัดมีให้มากที่สุด เช่น ข้าวจากธนาคารข้าว ถั่วเหลือง พืชผักต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตของวัด ผู้ที่ทำอาหารคือ กลุ่มแม่บ้าน จะต้องผลัดเปลี่ยนเวรกันออกมาเป็นคุ่ม ๆ

พี่เลี้ยงเด็กได้จากชาวบ้านเป็นหญิงสาว โดยนำไปฝึกอบรมให้เข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กก่อนจึงกลับมาเป็นพี่เลี้ยงเด็ก ได้รับค่าตอบแทนข้าว 60-70 ถังต่อปี หรือบางครั้งก็เป็นเงิน 500-600 บาท

4.2.4 การละเว้นอบายมุขทุกอย่าง โดยรณรงค์ต่อต้าน เมื่อก่อนหลวงพ่อกออกไปต่อต้านด้วยตนเองในหมู่บ้านเสมอ แต่ทุกวันนี้เป็นการอบรมสั่งสอนชาวบ้านที่เข้าไปในบริเวณวัด ต้องงดอบายมุขทุกอย่าง บางครั้งใช้วิธีตีเตือนหรือขอปิดบาท

4.2.5 การอบรมศีลธรรม มีการเชิญชวนให้ชาวบ้าน ไปเข้าวัดฟังธรรมทุกเช้า-เย็นเสมอ แต่จะได้ผลดีมากในตอนเย็น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีการให้บวชชีพรามณ์ทุกฤดูร้อน

4.2.6 การช่วยเหลือในด้านสุขภาพ ชาวบ้านที่เป็นโรคร้ายใช้เจ็บเล็ก ๆ น้อยก็ทำการรักษาด้วยยาสมุนไพรที่มีอยู่ในวัด บางครั้งก็รักษาโรคร้ายแรงให้หายได้ เช่น โรคหัวใจ โรคความดันเลือด นอกจากนี้ถ้าเป็นโรคร้ายที่ร้ายแรงก็พาไปหาหมอที่โรงพยาบาล

ให้ชาวบ้านที่ยากจนมาขอยืมเงินโดยไม่มีดอกเบี้ย กำหนดใช้เป็นเวลา ผู้ที่มาขอยืมจะต้องตั้งสัจจะ อดายมุขทุกอย่าง

4.3 ความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในโครงการพัฒนา

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ในโครงการพัฒนา โดยให้เหตุผลที่สำคัญสรุปได้คือ มีความศรัทธาท่านนับถือท่านมาก และโครงการต่าง ๆ มีประโยชน์และสร้างพัฒนาบ้านเมืองให้ดีขึ้น และเห็นว่าท่านเป็นคนจริง กล่าวทำและทำจริง ๆ ไม่ใช่ดีแต่พูดแต่ไม่ทำ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าการทำงานร่วมกันของชาวบ้านก่อให้เกิดความรัก สมัคคีกันดีด้วย นับว่ามีประโยชน์มาก เป็นต้น ในส่วนที่ไม่ให้ความร่วมมือที่จำนวนน้อยมาก โดยให้เหตุผลสำคัญคือ บ้านอยู่ไกลหรือไม่ได้เชื้อคร้อนอะไร และเพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับพระสงฆ์ ในการพัฒนาเป็นอย่างดี โดยจะเริ่มจากความศรัทธาต่อบุคคลก่อนแล้วจะมองถึงประโยชน์ที่ได้รับว่าเป็นเพียงใด ถ้าเห็นว่าดีก็เข้าร่วมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังคิดว่าประโยชน์ที่ได้รับคือ ความสามัคคีและการมีจิตใจที่เป็นสันติสุข

4.4 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบในการดำเนินงานในทัศนะของชาวบ้านที่มีต่อพระสงฆ์ นั้น ส่วนใหญ่แล้วต้องการให้พระสงฆ์ทำงานเป็นคณะกรรมการให้มากที่สุด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำโครงการพัฒนา กล่าวสรุปก็คือ ต้องการให้เป็นคณะกรรมการโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำนั่นเอง แต่ก็มีบางกลุ่มมีความคิดเห็นว่าการทำงานของพระสงฆ์ที่ผ่านมา ทำงานโดยลำพังกันเองหรือบางครั้งมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น แต่เป็นการดำเนินการของพระสงฆ์โดยตรง ไม่ได้เกิดจากคณะกรรมการหรือชาวบ้านรู้เห็น

4.5 การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าวชาวบ้านมีความคิดเห็นอย่างไร

การดำเนินงานดังกล่าวในความคิดเห็นของชาวบ้านแล้วพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย มีเพียงส่วนน้อยคือ 2 คนเท่านั้น ที่ไม่เห็นด้วย ในส่วนที่เห็นด้วยนั้นให้เหตุผลที่สำคัญสรุปได้คือ การทำงานเกิดจากความศรัทธาต่อพระสงฆ์และงานทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์และเกิดความสามัคคีรักใคร่กันดี หลีกเลี่ยงการทำงาน ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในคณะกรรมการ ซึ่งเป็นแนวประชาธิปไตย

4.6 ความคิดเห็นของชาวบ้านที่ต้องการให้พระสงฆ์ช่วยพัฒนาด้านใดบ้าง

จากการศึกษาพบว่า ความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นอันดับแรกคือ การส่งเสริมด้านอาชีพ รองลงมาคือ ด้านศีลธรรมและอันดับสุดท้ายคือ ด้านการศึกษาและอนามัย

จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชาวบ้านมีความเดือดร้อนในเรื่องความเป็นอยู่ด้านอาชีพจึงมีความสำคัญ ดังนั้น โครงการที่เข้าไปช่วยควรเป็นโครงการ ส่งเสริมหรือพัฒนา

อาชีพจะเหมาะสมที่สุด และชาวบ้านเป็นชาวพุทธได้มองเห็นการเผยแพร่ศีลธรรมที่จะมีผลให้บ้านเมืองสงบสุข ศีลธรรมจึงเป็นอันดับรองลงมา ส่วนเรื่องด้านการศึกษา นั้น รัฐได้จัดให้อย่างพอเพียง ไม่เคียดแค้นเช่นเดียวกับอนามัยที่มีหน่วยงานเคลื่อนที่ ไปช่วยเหลือ ประกอบกับชาวบ้านมีความเคยชิน ความต้องการด้านนี้จึงอยู่สุดท้าย

ตอนที่ 3 บทบาทของพระสงฆ์และโครงการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อมูลพื้นฐาน

พระบัญญัติ อนุตตโร

ชื่อ พระบัญญัติ อนุตตโร ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดป่าธรรมคา ตำบลหนองหว้า อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เกิด พ.ศ. 2479 มีอายุพรรษา 28 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จบการศึกษาทางสงฆ์ชั้นนักธรรมโท หังวัดได้มีพระสงฆ์ 3 รูป สามเณร 4 รูป เหตุที่อุปสมบทครั้งแรกเพราะอายุครบ พ่อ-แม่ให้บวชตามประเพณี เมื่อบวชเรียนไปนาน ๆ เกิดความศรัทธาและมองเห็นว่าสามารถทำประโยชน์ต่อชุมชนได้ ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่นี้ มีความเห็นอกเห็นใจ ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน อนึ่ง เคยอยู่กับท่านพุทธทาสภิกขุ สวนโมกขพลารามไชยา เป็นเวลา 5 ปี

โครงการพัฒนาสังคมของท่าน

1. ชื่อโครงการ โครงการเลี้ยงโคนม
2. ทุน โคน 93 ตัว
3. แหล่งที่ให้ สถานที่วิทยุ 10 บางชื่อ และประชาชน
4. เริ่มเมื่อ 14 เมษายน 2523 สิ้นสุดเมื่อ 2526 เช่นโครงการต่อเนื่อง
5. ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
6. วัตถุประสงค์ เพื่อบำรุงสุขภาพเด็กตามชนบท
7. กิจกรรมและวิธีการ ให้เด็กไปทำงานในสถานเลี้ยงโคนม มีชาวบ้านร่วมด้วย
8. ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง ?
พื้นฐานทางด้านจิตใจทั้งชาวบ้านและวัดร่วมกัน

9. ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
- 1) ระบบเรื่องการเมืองเข้ามาแทรก แก้ไข ทำใจให้สงบสำรวจตัวเอง
 - 2) ชาวบ้านตอนแรกก็ไม่เข้าใจในการทำงาน
10. ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
- 1) สุขภาพเด็กดีขึ้น
 - 2) ชาวบ้านส่วนใหญ่พอใจ

1. ชื่อโครงการ ทำการเกษตรเพื่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและหมู่บ้าน
2. งบประมาณ -
3. แหล่งที่ให้ ใช้ที่ดินวัดเปิดให้ชาวบ้านทำ
4. เริ่มเมื่อ 1 เมษายน 2523 สิ้นสุดเมื่อ ยังดำเนินการอยู่ไปเรื่อย ๆ
5. ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
6. วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคน โดยใช้หลักของศาสนาในการครองชีพ "กินเพื่ออยู่"
7. กิจกรรมและวิธีการ จ้างวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านทราบ ชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ
8. ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
การกระทำของตัวเอง โดยความตั้งใจจริง
9. ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
1) การจ้กซื้อที่ดินให้วัด โดยการพูดคุยกับเจ้าของที่ดินจนสำเร็จ
2) ทุน ในการสร้างแหล่งน้ำทำการเกษตร
10. ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
1) ชาวบ้านได้อยู่ได้กิน มีความเป็นอยู่ดีขึ้น
2) บางครั้งได้ขยาย

1. ชื่อโครงการ จัดตั้งธนาคารโค-กระบือ เพื่ออนุรักษ์สัตว์
2. งบประมาณ 3 แสนกว่าบาท
3. แหล่งที่ให้ สถานีวิทยุ 01. บางชื่อ ประชาชน
4. เริ่มเมื่อ 1 เมษายน 2523 สิ้นสุดเมื่อ -
5. ระยะเวลา
6. วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่ออนุรักษ์สัตว์ไว้ ให้เกษตรกรเข้าไปทำนา
 - 2) ความกตัญญูระหว่างคน-สัตว์ให้มีคุณธรรม
7. กิจกรรมและวิธีการ ชื่อลูกโค-กระบือไว้ก่อน ให้เกษตรกรเข้าไปทำนาในอัตรา 15 ตัวต่อปี
ลูกออกมาตัวแรกเป็นของวัด ตัวต่อไปเป็นของเกษตรกร
8. ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จอะไรบ้าง
ความร่วมมือของชาวบ้าน
9. ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - 1) ตัวเองจะล้มเลิกไม่ได้ ต้องใช้ชีวิตแก้ไขด้วยความสุขุม
10. ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 - 1) ชาวบ้านมีโค-กระบือ ใช้งาน โดยเช่าในราคาถูก มีโอกาสเป็นเจ้าของโค กระบือ
 - 2) ชาวบ้าน (พ่อบ้าน) จะต้องงคเว็นอธิบายมุข

1. ชื่อโครงการ หมู่บ้านปลอดคอบายมุข
2. งบประมาณ 6-7 ล้านบาท
3. แหล่งที่ให้ ประเทศญี่ปุ่น
4. เริ่มเมื่อ 2526 สิ้นสุดเมื่อ จนท้อใจ
5. ระยะเวลา ยังกำหนดแน่นอนไม่ได้
6. วัตถุประสงค์ ให้มีชีวิตในการปฏิบัติธรรมในการครองชีพและการค้าขาย ตามอุดมการณ์ผลิตสินค้าเพื่อคุณธรรม
7. กิจกรรมและวิธีการ เริ่มซื้อที่ดินจากชาวบ้านให้เป็นที่ของวัด ให้ได้ประมาณ 1000 ไร่ แล้วจัดตั้งหมู่บ้านปลอดคอบายมุข ชาวบ้านไม่มีสิทธิขายที่ดิน แต่ให้มาทำกิน มีการวางกฎเกณฑ์ทำการตกลงกันก่อนค้าทำสินค้าให้ย้ายออก
8. ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
ชาวบ้านเข้าใจและยอมขายที่ดินให้ด้วยความเต็มใจ และความเสียสละเพื่อส่วนรวม
9. ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
1) ชาวบ้านยังไม่ยอมขายที่ดินให้ บางรายเป็นหนี้ธนาคาร
2) บางคนก็กล่าวหาว่าได้เงินจากเวียตนาม กล่าวหาว่าเป็นพระแดง
10. ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
1) มีชาวบ้านบางส่วนเห็นด้วย เนื่องจากโครงการกำลังดำเนินงาน ต้องใช้เวลาติดตามผล

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านคิมมะอู

ประวัติของหมู่บ้านคิมมะอู สวนหม่อน กำแพงทองหว้า อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อ พ.ศ. 2487 นายยาม นามวิเศษ และญาติจำนวน 10 ครอบครัวได้อพยพมาจากบ้านกำพี้ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน เพราะที่กินบริเวณนี้อุดมสมบูรณ์เป็นป่าทึบ และมีสัตว์ป่าชุกชุม

ต่อมาเมื่อมีพรานชื่อ "อู" คนไทยอีสานเรียกว่า "บักอู" มาล่าสัตว์ป่าอยู่เสมอ ต่อมา นายอู เกิดท้องร่วงและเสียชีวิต ชาวบ้านจึงเรียกชื่อบ้านนี้ว่า "คิมบักอู" คำว่าคิมแปลว่า "ป่า" ต่อมาคำว่าบักไม่เพราะจึงเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นบ้าน "คิมมะอู"

ปัจจุบันบ้านคิมมะอูแบ่งการปกครองเป็น 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 3 เป็นบ้านคิมมะอู และหมู่ที่ 18 เป็นบ้านสวนหม่อน ส่วนจำนวนครอบครัวมีทั้งหมด 223 ครอบครัว มีประชากรทั้งสิ้น 1,340 คน เป็นชาย 648 คน เป็นหญิง 692 คน

ประชาชนทั้ง 2 หมู่บ้าน มีอาชีพหลัก ทำนา ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ การปลูกปอ มันสำปะหลัง อ้อย เลี้ยงไหม ปลูกแตงโม

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านคิมมะอู-สวนหม่อน เป็นหมู่บ้าน อยู่เขตพื้นที่ของ ค.หนองหว้า อ.บัวใหญ่ จ.นครราชสีมา ระยะทางห่างจากนครราชสีมาถึงบ้านคิมมะอู-สวนหม่อน 100 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอบัวใหญ่ 31 กิโลเมตร อยู่ทางขวามือของถนนตัดใหม่ทางจากนครราชสีมาไปจังหวัดขอนแก่น ระยะทางจากถนนใหญ่ที่นครราชสีมา-ขอนแก่น เข้าไปสู่หมู่บ้านประมาณ 700 เมตร

หมู่บ้านคิมมะอู-สวนหม่อน เป็นหมู่บ้านที่อยู่เขตแดนระหว่างจังหวัดนครราชสีมากับจังหวัดขอนแก่น ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านห่างประมาณ 3 กิโลเมตรเป็นหมู่บ้านโคกศรี ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านห่างประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นบ้านหนองจาน ทางทิศเหนือของหมู่บ้านระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นบ้านโนนจิว ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านห่างกัน

ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นบ้านหนองผือ

เขตพื้นที่ของบ้านคิมมะอุ-ส่วนหม่อน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ราบ ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ทำสวน เป็นหลัก ช่วงการทำนาจะอยู่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนธันวาคม ในปีหนึ่งจะทำนาเพียงครั้งเดียว

ในด้านของภูมิอากาศก็เหมือนกับภูมิอากาศของภาคอีสานทั่ว ๆ ไป

เศรษฐกิจ

สมัยก่อนไม่มีการซื้อ-ขาย แต่มีการแลกเปลี่ยนส่วนกันกัน ไม่เหมือนเช่นในปัจจุบัน ซึ่งการครองชีพหวัคสัน ผู้ปกครองนิยมส่งลูกไปโรงเรียนกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องชวามชวายหาเงินส่งให้ลูกเรียน โอกาสที่ลูกจะช่วยเหลือพ่อแม่ทำมาหากินก็มีน้อยลง

อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำนา ซึ่งเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้หมู่บ้านมากคือ

- ปลูก ในปี 2524-2526 ปลูกมากถึง 80% ของครัวเรือน
- แดงไหม
- มันสำปะหลัง มีการปลูกมากในระยะหลังทำให้กินเสื่อมคุณภาพ ซึ่งปลูกอะไรก็

ไม่ให้ได้ผล

มีผลทำให้มีการย้ายแรงงานไปทำงานต่างแดน ปี 2525-2526 ชาวบ้านในหมู่บ้านไปทำงานต่างประเทศ ประมาณ 70-80 คน

นอกจากนี้ คนเริ่มไปทำงานกรุงเทพฯ โดยเฉพาะกลุ่มสาวในตอนแรกก็ไปทำงานในห้างห้าง ซึ่งส่วนใหญ่ไปทำงานตามโรงงาน ปัจจุบันก็มีชาวบ้านที่ทำงานในกรุงเทพฯ หรือในเมืองใหญ่ ๆ มาก

- การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทำเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทุกวันนี้ทำกันมากถึง 80% มีทั้งการขายเป็นไหมดิบและทอเป็นผ้าไหมขาย

ถ้าเป็นโสร่งก็ฝืนละ 500-550 บาท

ผ้าไหมมัดหมี่ราคาฝืนละ 400-500 บาท

การปกครอง

เดิมบ้านคิมมะอูอยู่ในหมู่ที่ 3 เป็นหมู่เดียว ต่อมากำนันคนก่อนมีความประสงค์จะให้มิตำบลใหม่เพิ่มขึ้น ด้วยเห็นว่าบ้านคิมมะอูเป็นหมู่บ้านใหญ่ จึงแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือบ้านคิมมะอู และอีกหมู่บ้านหนึ่งคือ บ้านสวนหม่อนอยู่ในหมู่ที่ 18 แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถตั้งเป็นตำบลใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม การปกครองทั้งสองหมู่บ้านไม่มีปัญหาอะไร เพราะชาวบ้านสืบเชื้อสายมาจากแหล่งเดียวกัน ทำให้มีความสัมพันธ์เข้าใจดีต่อกัน

ภายหลังจากการแบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้านแล้ว หมู่ที่ 18 มีการตั้งผู้ใหญ่บ้าน คนใหม่ ส่วนหมู่ที่ 3 มีผู้ใหญ่บ้านคนเดิมและได้เรียกกำนันของตำบลอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย ตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านคิมมะอูจนถึงปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด จำนวน 7 คน มีทั้งหมด 18 หมู่

การจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีกรรมการ จำนวน 9 คน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ตั้งฝ่ายต่าง ๆ ขึ้น ได้แก่ ฝ่ายกิจการพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายกิจการปกครอง ฝ่ายกิจการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ฝ่ายกิจการคลัง ฝ่ายกิจการสาธารณสุข ฝ่ายกิจการศึกษาและวัฒนธรรม และฝ่ายสวัสดิการและสังคม ช่วยเหลือคณะกรรมการ หมู่บ้านในการศึกษาปัญหาของหมู่บ้านตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ในปี พ.ศ. 2528 เป็นมติไปทางราชการให้ทางคณะกรรมการของหมู่บ้าน เสนอโครงการที่จะพัฒนาหมู่บ้านว่า ต้องเสนอไว้ก่อนปีที่จะทำก่อนพัฒนาจริง ๆ หนึ่งปี ถ้าหากว่าหมู่บ้านไหนที่เดือดร้อนหรือขาดแคลนจริง ๆ ก็จะนำโครงการดังกล่าวไปพิจารณา ในสภาพตำบลต่อไป ในอดีตเอา 18 หมู่บ้านหารยอดเงินทั้งหมดที่ได้รับ

การศึกษา

ปัจจุบันบ้านคิมมะอู บ้านสวนหม่อนมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถม

โรงเรียนสอนเด็กเล็กก่อนวัยเรียนได้ตั้งขึ้นที่วัดป่าธรรมคา โดยมีพระบัญญัติ อนุตฺตโร กับชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างขึ้น เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2522 เพื่อเป็นสถานที่เรียนสำหรับเด็กเล็กอายุระหว่าง 3-6 ปี

โรงเรียนประถมตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีระดับการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 ถึงชั้น ป.6 มีครูสอนทั้งหมด 6 คน มีนักเรียนทั้งหมด 180 คน

ทางด้านศาสนา

ประชาชนที่อยู่บ้านกิมมะดูและบ้านสวนหม่อนจะนับถือศาสนาพุทธตั้งแต่บรรพบุรุษ จนกระทั่งถึงคนรุ่นปัจจุบัน ในทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ จะมีวัดอยู่ 2 วัดคือ วัดเก่าและวัดใหม่ วัดเก่าชาวบ้านเรียกว่าวัดบ้าน เป็นวัดที่ตั้งขึ้นมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน ส่วนวัดใหม่ชาวบ้านเรียกว่าวัดป่า ตั้งอยู่ริมถนนมิตรภาพ

วัดบ้านจะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีพระที่เป็นเจ้าอาวาส ทั้งสิ้น 13 องค์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้มาอยู่ที่บ้านกิมมะดูแล้วเป็นเวลา 12 ปี บ้านเดิมของท่านอยู่ที่บ้านหนอง-แรงใต้กพระ ปัจจุบันท่านเป็นพระที่มีตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบล มีพระเณรอยู่ที่วัดปัจจุบันนี้ทั้งหมด 7 องค์ เป็นเณร 2 รูป เณร 5 องค์ วัดบ้านเรียกชื่ออย่างเป็นทางการคือ วัดสว่างศรี-มงคล บ้านกิมมะดู เป็นพระมหานิกาย

วัดป่าอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน วัดนี้ได้ตั้งขึ้นมาเมื่อปี พ.ศ.2513 โดยมีพระบัญญัติ อนุตฺตโร เป็นผู้ตั้งวัดขึ้น ปัจจุบันอาจารย์บัญญัติ อนุตฺตโร ยังคงดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส มีพระ 2 รูป และเณร 4 องค์ ตามปกติจะมีพระเณรมาอยู่วัดป่าแยะเป็นประจำ แต่อยู่ไม่นาน วัดป่าถ้าเรียกชื่อเป็นทางการก็คือ วัดป่าธรรมคา นิกายมหานิกาย

ชาวบ้านเวลาให้มีงานทางพิธีศาสนา ก็จะนิมนต์พระทั้ง 2 วัด มาทำพิธีกรรม. เมกติชาวบ้านนั้นไปวัดฟังธรรมเสมอ ในตอนเย็นทั้งสองวัดจะมีการสวดมนต์ไหว้พระเย็น ก็จะมีกลุ่มหมู่สงฆ์หรือผู้เฒ่าผู้แก่ออกไปทำวัตรเย็นกัน

ชาวบ้านถ้าจะนำอาหารไปถวายพระวัดป่าธรรมคา จะห้อมนำเฉพาะอาหารเจเท่านั้นไปถวายท่าน และในเวลาเช้าพระภิกษุวัดป่าธรรมคา ก็จะฉันอาหารเพียงครั้งเดียวคือเฉพาะตอนเช้า

ขนบธรรมเนียมประเพณี

การแต่งงาน จะมีผู้ชายไปขอผู้หญิง โดยต้องเสียค่าสินสอด 1 ชั่ง หรือ 2 ชั่งแล้วแต่ฐานะ (สมัยก่อน) เมื่อแต่งงานกันแล้วเขาก็จะนำเชือกปอ มามัดคอกให้แน่น เพื่อจะได้เป็นการแสดงว่า คนที่แต่งงานกันจะได้อยู่ด้วยกันตลอดไป

ผู้ชายที่ไปแต่งงานชาวบ้านเรียกว่า "เขย" เขยจะเข้าไปในห้องเบิงไม้ได้ เบิง หมายถึงห้อง ๆ หนึ่งที่อยู่บนเรือน คนที่เป็นเขยจะเข้าไปไม่ได้ ถ้ามีธุระต้องการเข้าไปในห้องเบิงจริง ๆ ห้องเรียกให้ภรรยาเข้าไปเอามาให้แทน ถ้าหากว่าไม่เชื่อมีการล่วงเกิน ก็จะถูกไหมหรือเรียกว่าปรับเบิง เจริญความดี ๆ ได้ ๆ ได้ ๆ ประเพณีเก่าแก่ก่อนเขยขึ้นเมือง เป็น ประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญประจำเดือน ๆ ๆ

- บุญข้าวกั๋
- บุญทหาชาติ
- บุญสงกรานต์
- บุญมั่งไฟ
- บุญเข้าพรรษา
- บุญข้าวประดับดิน
- บุญข้าวสาก
- บุญออกพรรษา

- บุญทอดกฐิน ถ้าหากปีไหนฝนไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านไม่อุคมสมบุญ ก็จะทำบุญทอดกฐิน หรือบุญทอดกฐินแทน การทำบุญกฐิน

ความเชื่อของชาวบ้าน

ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง ลาดดาอากาศ เช่น ปันยงไม้เข้า มีคางไม้เข้าอย่างนี้เป็นต้น

มีความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีปอบ เมื่อใครโดนผีปอบเข้าจะแสดงอาการเป็นผีที่เข้าจริง ๆ เวลาที่ผีปอบเข้า ก็จะมีหมอมผี ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า หมอมผี เป็นคนธรรมดา หรือจะเป็นพระกั๋มี จะช่วยไล่ผีปอบให้ออกจากคนที่ถูกผีเข้า นอกจากนั้นมีความเชื่อเรื่องผีตาแฮก และผีปู่ตา

ข้อมูลพื้นฐาน

พระอธิการพวน ฐริปัญโญ

พระพวน ฐริปัญโญ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดราษฎร์สามัคคี ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ตำแหน่งพิเศษ เป็นผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เกิด พ.ศ. 2480 มีอายุพรรษา 27 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จบการศึกษาทางสงฆ์ชั้นนักธรรมเอก ผ่านการอบรมหน่วยพัฒนาการทางจิต เป็นระยะเวลา 6 เดือน ณ จิตตภาวันวิทยาลัย จังหวัดชลบุรี

ภูมิลำเนาเดิมของท่าน เกิดที่หมู่บ้านหนองแสง ตำบลหนองบัวลาย อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เริ่มอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. 2501 ได้มาอยู่ประจำวัดราษฎร์สามัคคี เมื่อ พ.ศ. 2514 จนถึงปัจจุบัน เหตุที่อุปสมบทเพราะเป็นไปตามประเพณีไทย เมื่อบวชเรียนไปมาก ๆ เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก

แรงบันดาลใจให้สนใจพระพุทธศาสนาอย่างมาก จากชาตบุคลลการที่เป็นพระสงฆ์ จะดูแล้วก็ได้ประสบพบเห็นซึ่งได้รับมอบจากเจ้าคณะจังหวัด ให้นำสิ่งของไปแจกแก่พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตน้ำท่วม ที่องที่อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย เมื่อ พ.ศ. 2509 จึงส่งเสริมการบรรพชาเป็นสามเณร และจากเหตุการณ์ที่ประเทศลาวเปลี่ยนการปกครองเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ยิ่งเป็นแรงกระตุ้นที่จะทำกิจกรรมเพื่อสังคม มีความคิดว่า ประชาชนลาวหย่อนระเบียบวินัย อบายมุขครอบงำ และพระสงฆ์มีบทบาทน้อยในการพัฒนาสังคม ฉะนั้นจึงวางแผนส่งเสริมให้ประชาชนมีความใกล้ชิดวัดและพระสงฆ์ ท่านได้รับรางวัลยกย่องเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อ พ.ศ. 2525 จากกรมการศาสนา

โครงการพัฒนาสังคมของท่าน

- (1) ชื่อโครงการ ประชุมสัมมนาพระวิทยากรประจำอำเภอแบบเข้ม
- (2) งบประมาณ 30,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ จากคอกผลมูลนิธิเผยแพร่พระพุทธศาสนาวัชรธรรม์สามัคคี จากการบริจาค
- (4) เริ่มเมื่อ 2527 สิ้นสุดเมื่อ 2527
- (5) ระยะเวลา ปีละ 2 ครั้งๆละ 3 วัน 7
- (6) วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อให้พระวิทยากรได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
 - 2) เพื่อปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ที่ลธรรมแก่สังคมของพระวิทยากรให้ทันสมัยอยู่เสมอ
 - 3) เพื่อส่งเสริมและแก้ไขให้การคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาใน จ.หนองคายให้เจริญมากขึ้น
- (7) กิจกรรมและวิธีการ
 - 1) ส่งโครงการให้กรมศาสนารับทราบ เพื่อขอการสนับสนุนการเงิน/วิทยากร
 - 2) ส่งโครงการให้เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอใน จ.หนองคาย เพื่อนิมนต์พระวิทยากรเข้าประชุมสัมมนา
 - 3) ติดต่อสถานที่ประชุม ติดต่อแหล่งวิทยากร/วัสดุอุปกรณ์
 - 4) ประชุมสัมมนา
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 - 1) เจ้าคณะจังหวัด
 2. ให้การสนับสนุนส่งเสริม
 3. สถานที่อำนวยความสะดวก
 4. อุปถัมภ์จากฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาส เห็นประโยชน์ของส่วนรวมที่จะได้รับ
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - 1) ปัญหาเรื่องความไม่ร่วมมือจากพระ วิธีแก้ไขต้องได้รับการสนับสนุนจากพระผู้ใหญ่ เช่น เจ้าคณะจังหวัดช่วยเหลือหาคิให้พระในที่ปกครองเข้าใจ
 - 2) ปัญหา หากความร่วมมือจากวิทยากรไม่ได้
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?

ประชาชนได้รับประโยชน์จากวิทยากร

 - 1) ได้รับการอบรมที่ลธรรม และความรู้ทั่วไป
 - 2) ได้พัฒนาสิ่งแวดล้อม
 - 3) ได้ฝึกอบรมวิชาชีพ

- (1) ชื่อโครงการ เผยแพร่ศีลธรรมทางอากาศ
- (2) งบประมาณ กำหนดแน่นอนไม่ได้
- (3) แหล่งที่ให้ จากมูลนิธิเผยแพร่พระพุทธศาสนาวัชรญาณรุ่นฯ, จากกรมศาสนา
- (4) เริ่มเมื่อ 2519 สิ้นสุดเมื่อ ไม่มีกำหนด ออกอากาศตลอดไป
- (5) ระยะเวลา 08.15 - 08.30 น. ทุกวัน (เร็นเสาร์-อาทิตย์)
- (6) วัตถุประสงค์
 - 1) เพื่อลดข้อขัดแย้งทางศาสนา
 - 2) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับประชาชน
 - 3) เพื่ออนุเคราะห์ผู้มีจิตศรัทธาใคร่ต่อการศึกษาศีลธรรม ศาสนา ได้ศึกษาธรรมะโดยวิธีง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน
- (7) กิจกรรมและวิธีการ บันทึกเทปธรรมะส่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.หนองคาย
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 1. สถานีวิทยุร่วมเมื่อ การทำจริงรักษารายการสถานีวิทยุมาตลอด
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?

อยู่ที่การวัดส่งเทปเก่า พระวิทยากรไม่ให้ความร่วมมือ สาเหตุจากความไม่เข้าใจต่อกัน
วิธีแก้คือใช้ความอดทน ว่าเรื่องที่ปัญหาเข้าสภาสงฆ์ที่จังหวัดหนองคายเกี่ยวกับการ
การขาดวิทยากร
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1. ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยในจังหวัดหนองคาย ได้ศึกษาธรรมโดยวิธีง่ายทุกวัน
 2. กระตุ้นสังคมให้มีแนวโน้มสนใจต่อศีลธรรมดีขึ้น
 3. ผู้ฟังไม่ต้องเสียเวลามาก

- (1) ชื่อโครงการ **อบรมธรรมะวันอาทิตย์**
- (2) งบประมาณ **กำหนดไม่ได้**
- (3) แหล่งที่ได้ **จากกรมการบริจาค**
- (4) เริ่มเมื่อ **2523** สิ้นสุดเมื่อ **2528**
- (5) ระยะเวลา **5 ปี**
- (6) วัตถุประสงค์
 1. เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาหยุดเรียนประจำสัปดาห์ที่ศึกษาอบรมธรรมะจากพระสงฆ์
 2. เพื่อปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรมแก่เยาวชนที่สนใจ
- (7) กิจกรรมและวิธีการ **ประกาศให้เยาวชนรู้ที่เป็นนักเรียนและไม่ไปสมัครเข้าเรียน จัดเป็นห้องเรียนทั้งบรรยาย ผูกอบรม าสอบวิชาเสริมนอกจากสอนศีลธรรม จัดให้มีการเล่นกีฬาระหว่างกลุ่ม แทรกการสอนธรรมะ จัดให้มีการอธิฐานสัจจะ ออมทรัพย์ ประจำเดือน**
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 1. ลูกศิษย์ของท่านให้การร่วมมือ
 2. เยาวชนสนใจ
 3. คุณศุภเจตนาและความตั้งใจจริงของท่าน
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 1. ครูผู้สอนมีอายุ **ยังไม่มีความรู้เพียงพอ และมีจำกัด**
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1. เยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อ ศาสนา มีความรู้ทางศาสนาคีขึ้น
 2. และสามารถนำหลักธรรมะไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันได้ดี ช่วยให้มีบรรยากาศของเยาวชนสนใจต่อธรรมะมากขึ้น

- (1) ชื่อโครงการ **อบรมไวยาวัจกร**
- (2) งบประมาณ 2,700 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ จากประชาชน และหน่วยงานของราชการที่เกี่ยวข้อง
- (4) เริ่มเมื่อ 2527 สิ้นสุด 2528
- (5) ระยะเวลา 19 - 30 มิถุนายน 2528
- (6) วัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้ผู้เข้ารับอบรมทราบบทบาท หน้าที่ของคนที่มัตวัด และเป็นพลังช่วยพระผู้ดำเนินงานเผยแพรศาสนาแกสังคม 2) เพื่อให้ผู้อบรมเข้าใจในการปรับปรุงฟื้นฟูพิธีกรรมทางศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน 3) เพื่อให้ผู้อบรมได้รับทราบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนากับราชการ
- (7) กิจกรรมและวิธีการ 1) ส่งโครงการให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ 2) เจ้าคณะอำเภอแต่ละอำเภอมีหนังสือเชิญวิทยากร กรรมการวัด และนักบวชที่ลาสิกขาไปเข้าวัดอบรม 3) นายอำเภอแต่ละอำเภอเชิญอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เข้ารับการอบรม 4) จังหวัดจัดหาวิทยากรมาบรรยาย 5) จัดทำเอกสารประกอบการบรรยาย 6) ประเมินผลการอบรม 7) พระวิทยากรอำเภอแต่ละอำเภอเป็นผู้ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการจัดหาสถานที่อบรม
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
อยู่กับพระวิทยากร เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะร่วมมือกันเป็นอย่างดี
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
1. การดำเนินงานของไวยาวัจกรยังไม่เป็นระบบ
2. ต่างคนต่างทำไม่ร่วมมือกันในด้านศาสนพิธี
วิธีแก้ไข จะต้องนำเรื่องเข้าสู่ สภาสงฆ์ พิจารณาคำเนินการแก้ไข
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
1) ผู้เข้ารับการอบรมทราบปัญหาของทางศาสนา และสามารถเป็นกำลังพระสงฆ์ในการเผยแพรศาสนาที่ธรรมแก่สังคมได้เป็นอย่างดี
2) ผู้เข้ารับการอบรมสามารถเป็นตัวแทนชาวบ้านในทางปรับปรุงและฟื้นฟูพิธีกรรมทางศาสนาไปในทางพัฒนามากขึ้น

- (1) ชื่อโครงการ อบรมคุณธรรมสัมพันธ์แก่ข้าราชการ
- (2) งบประมาณ 3,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้เป็นโครงการร่วมมือระหว่างวงสงฆ์กับส่วนราชการ
- (4) เริ่มเมื่อ 1 - 30 พค. 2528 สิ้นสุดในปีเดียวกัน
- (5) ระยะเวลา 1 เดือน
- (6) วัตถุประสงค์
 1. เพื่อกระตุ้นคุณธรรมของข้าราชการให้มีคุณภาพ
 2. เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำทางศาสนาแก่ข้าราชการ
- (7) กิจกรรมและวิธีการ จัดประชุมฟังการบรรยาย
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 1. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
 2. เจ้าหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอ
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 1. สถานที่ทำการอบรมไม่สะดวก
 2. จัดดำเนินการแต่ละครั้งห่างเกินไปไม่ต่อเนื่อง
 วิธีแก้ไข คือ ปรึกษาหารือเจ้าหน้าที่โครงการทำเป็นโครงการต่อเนื่อง
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1. หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด-อำเภอในจังหวัดหนองคายได้รับฟังธรรมะพัฒนาจิตใจไปในแนวเดียวกัน
 2. เจ้าหน้าที่ของราชการมีภาวะผู้นำทางศาสนาเพิ่มขึ้น

- (1) ชื่อโครงการ สหการวิทยาลัยประชาชน (ดำเนินการตามแบบสหกรณ์ร้านค้า)
- (2) งบประมาณ ค่าสถานที่ 200,000 บาท เป็นของวัด ชื่อสินค้า 70,000 บาท ของทุนประชาชนที่ถือหุ้น
- (3) แหล่งที่ให้ ทุนจากสมาชิกหุ้นละ 50 บาท, จากการจัดกิจกรรมหาทุน, ยืมธนาคาร
- (4) เริ่มเมื่อ 2524 สิ้นสุดเมื่อ เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (5) ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
- (6) วัตถุประสงค์ 1) เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาประชาชนให้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น 2) เพื่อเพาะนิสัยให้ประชาชนรู้จักการประหยัดและออม เข้าใจในระบบ เศรษฐกิจที่สามารถกระจายทุนไปยังการผลิต 2) ให้เป็นกระบวนการ สร้างกลุ่มเพื่อความสามัคคีและรู้จักรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม 4) เพื่อเป็นภาคปฏิบัติ ของแขนงวิชาสหกรณ์ที่มีการส่งเสริมและจัดกันทั่วไป 5) เพื่อเป็นแนวทางในการจัด สหกรณ์ที่เต็มรูปแบบต่อไป
- (7) กิจกรรมและวิธีการ 1) เชิญคณะกรรมการวิทยาลัยประชาชนประชุมชี้แจง
2) จัดอบรมสมาชิกให้เข้าใจโครงการและความรู้ในวิชาการที่เกี่ยวข้อง
3) ดำเนินการในรูปสหกรณ์ร้านค้าโดยยึดระเบียบกฎของสหกรณ์ร้านค้าให้มากที่สุด
4) เปิดรับสมาชิกและรวบรวมทุนจากนักเรียน นักศึกษา ประชาชนทุกสายอาชีพ
5) ส่งเสริมประชาชนทั่วไปให้ใช้บริการของกิจกรรมสหกรณ์โดยทั่วถึงกัน
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
1) เจ้าหน้าที่และสมาชิกเห็นประโยชน์ 2) มีความเข้าใจหลักการสหกรณ์
- (9) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
1) หากคนเสียสละมากเพราะเป็นเรื่องของการกุศลไม่มีรายได้พิเศษ จึงต้องหากรรมวิธี ให้เจ้าหน้าที่ได้รับค่าจ้างเงินเดือน ให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบทางเสียหายที่จะเกิดขึ้นตามกฎหมาย
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
1) ประชาชนร่วมถือหุ้น และได้ผลตอบแทนเป็นเงินปันผล
2) สมาชิกที่เข้าใจในหลักการของสหกรณ์จะเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดตั้งสหกรณ์สมบูรณ์ แบบต่อไป
3) เป็นแนวแก้ปัญหาเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้กับประชาชนที่เป็นสมาชิก

- (1) ชื่อโครงการ ส่งเสริมอาชีพช่างแขนงต่าง ๆ
- (2) งบประมาณ 80,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ มูลนิธิอาเซีย
- (4) เริ่มเมื่อ 2523 สิ้นสุดเมื่อ 2528
- (5) ระยะเวลา 5 ปี
- (6) วัตถุประสงค์
 1. เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีโอกาสเข้ารับฝึกอบรมอาชีพช่าง เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพจริง
 2. เพื่อพัฒนาแรงงานบุคคลไปสู่ความเป็นแรงงานช่างฝีมือ
 3. เพื่อพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปกับการส่งเสริมอาชีพ
- (7) กิจกรรมและวิธีการ ฝึกอบรมช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ห่อผ้าด้วยที่กระตุก ช่างซ่อมแก้เครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างซ่อมสร้างวิทยุโทรทัศน์ ชักชวนคนหนุ่มสาวเข้าเรียน
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 1. ครูกับนักเรียนมีความสนใจ ได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? ไม่มีปัญหา
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1. ประชาชนได้รับการฝึกอบรม ผ่าน 274 คน สามารถนำความรู้จากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพส่วนตัว สมัครทำงานตามบริษัทห้างร้าน ไปสมัครทำงานกับหน่วยราชการ
 2. ช่วยให้ประชาชนว่างงานน้อยลง
 3. ได้อบรมศีลธรรม สัมพันธ์กับการทำงานของประชาชน

1. ชื่อโครงการ จัดตั้งธนาคารข้าว
2. งบประมาณ 55,000 บาท
3. แหล่งที่ให้ องค์การกุศล ผู้มีจิตศรัทธา และทุนจากสมาชิก
4. เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2524 สิ้นสุดเมื่อ เสร็จโครงการต่อเนื่อง
5. ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
6. วัตถุประสงค์ 1) ช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนขาดแคลนข้าวบริโภค ให้กู้ยืม
 คิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ (เป็นข้าว) 2) เป็นการช่วยเหลือซื้อ ขายผลิตผลทางการ-
 เกษตร 3) เสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง
 4) เสริมสร้างอุดมการณ์แห่งความรักชาติ และรักท้องถิ่น
7. กิจกรรมและวิธีการ 1) ระดมทุนจากสมาชิก นำข้าวมาฝากหุ้่นละ 12 กิโลกรัม
 2) สมาชิกและผู้ขาดแคลนข้าวมีสิทธิกู้ยืมข้าวนำไปบริโภคในอัตราดอกเบี้ยต่ำ
 3) ดอกผลอันเกิดจากการดำเนินงาน จะนำไปเข้ากองทุนของธนาคารข้าว เพื่อให้
 กิจการมีความมั่นคงยิ่งขึ้น
8. ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 1) ทั้งเจ้าหน้าที่ของทางราชการโดยเฉพาะพัฒนากร และสมาชิกให้ความร่วมมือ
9. ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีแก้ไขอย่างไร
 1) คนที่เข้ามารับดำเนินการโดยเฉพาะที่เป็นกรรมการ มีความคิดว่าเป็นธุรกิจที่เป็น
 ทางการกุศล ไม่มีผลตอบแทน จึงไม่ค่อยสนใจดำเนินการ ท่านจึงต้องเข้ามาบริหาร
 งานเอง
10. ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1) สมาชิกผู้ถือหุ้น ได้รับผลประโยชน์เป็นข้าว
 2) เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ที่ไม่มีข้าวบริโภค
 3) ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี มีระเบียบวินัย เคารพกติกา และรับ-
 ผิดชอบร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ดีเอื้อเป็นการส่งเสริมสอนธรรมะ

- (1) ชื่อโครงการ จัดตั้งโรงสีข้าว
- (2) งบประมาณ 483,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ จากมูลนิธิเอเชียประจำประเทศไทย และสมาชิก
- (4) เริ่มเมื่อ 2527 สิ้นสุดเมื่อ ไปมีกำหนด
- (5) ระยะเวลา เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (6) วัตถุประสงค์ 1) เพื่อเป็นอุปกรณ์พัฒนาคุณธรรมของประชาชนให้มีคุณภาพเอื้ออำนวยต่อความมั่นคงพื้นฐาน ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข 2) เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ช่วยผู้บริโภค ได้แก่สมาชิกเป็นผู้ใช้ กำไรเป็นของสมาชิก 3) เพื่อเป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาประชาชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล
- (7) กิจกรรมและวิธีการ 1) จัดทำโครงการ 2) เสนอโครงการต่อเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย เพื่อพิจารณาอนุมัติดำเนินการ 3) ตั้งกรรมการดำเนินงาน 4) ดำเนินงานตามโครงการ 5) รายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบเป็นระยะ ๆ
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 - 1) คณะกรรมการดำเนินงาน
 - 2) มูลนิธิเอเชีย
- (9) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - 1) ข้าวผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย มีปัญหาในการจำหน่าย และที่สำคัญมีชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริง จึงไม่พอใจพฤติกรรมของท่าน
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 1. แปรผลผลิตส่งไปจำหน่ายยังร้านสหภาพ จำหน่ายเพื่อมวลชน
 2. บริการสมาชิก/ประชาชนทั่วไป
 3. เกื้อกูลโครงการจัดตั้งธนาคารข้าวและฉางข้าวตามหมู่บ้านต่าง ๆ
 4. เกื้อกูลโครงการจัดตั้งร้านจำหน่ายสินค้า เพื่อเพื่อมวลชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ
 5. รับซื้อผลผลิตของสมาชิก/ประชาชนทั่วไป

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านโนนธาตุ

ประวัติของหมู่บ้านโนนธาตุ ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ชาวบ้านได้มารวมตัวชุมนุมตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านเมื่อประมาณ 40 ปีผ่านมา

เดิมบ้านโนนธาตุขึ้นตรงต่อตำบลโพธิ์ชัย ต่อมาเมื่อปี 2524 ได้แยกตัวออกมาขึ้นตรงต่อตำบลหนองกอมเกาะ ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อการปกครอง ที่เรียกว่าบ้านโนนธาตุก็เพราะว่า ที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่บนเนินสูง ซึ่งชาวอีสานเรียกลักษณะเช่นนี้ว่า "โนน" และมีธาตุเก่าโบราณตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า "ธาตุแม่ขาว" เป็นที่นับถือของชาวบ้านมาก จึงตั้งชื่อว่า "บ้านโนนธาตุ" ตามลักษณะที่ตั้งและสิ่งที่มีชาวบ้านนับถือ (ปัจจุบัน บริเวณธาตุแม่ขาวได้ถูกรื้อทิ้ง แล้วตั้งเป็นสหกรณ์จังหวัดหนองคาย)

ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านโนนธาตุตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองหนองคาย ห่างจากตัวเมือง 5 กิโลเมตร (อยู่บนถนนมิตรภาพ) มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,324 ไร่ อาณาเขตทิศต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดบ้านนาทา ต.หนองกอมเกาะ

ทิศใต้ จดบ้านหนองเค็ง ต.หนองกอมเกาะ และส่วนหนึ่งของ ต.คำบกหวาน

ทิศตะวันออก จดบ้านโนนสังข์ ต.โพธิ์ชัย

ทิศตะวันตก จดบ้านนาเหล่าทอง ต.หนองกอมเกาะ

การปกครอง

แต่เดิมบ้านโนนธาตุอยู่ในเขตการปกครองของ ต.โพธิ์ชัย เมื่อปี 2524 จึงได้แยกออกมาขึ้นต่อ ต.หนองกอมเกาะ ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านดังนี้

1. นายมา นามบุญย์ (คนแรก)
2. นายจันทนา คำฤาชา (2524-ปัจจุบัน)

ประชากร

มีครอบครัว 97 ครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งหมด 626 คน (ในปี พ.ศ. 2528)

ชาย 337 คน

หญิง 289 คน

ศาสนา

ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ วัตถุประสงค์หนึ่งชื่อ วัดราษฎร์สามัคคี แม้ว่าชาวบ้านนับถือพุทธศาสนาก็ตาม แต่ไม่ค่อยได้ไปทำบุญที่วัดเป็นค่าที่ควร ชาวบ้านมีความเชื่อถือไสยศาสตร์ และฝึกการศึกษา

บ้านโนนธาตุมีโรงเรียนระดับประถมศึกษาหนึ่งแห่ง ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2496 ซึ่งแต่ก่อนได้อาศัยศาลาวัดบ้านนาทาเป็นที่เรียน ภายหลังกายพจน์ ไกรลาศ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้น โดยได้จัดจองที่ดินสาธารณะ (ติดกับวัดราษฎร์สามัคคีปัจจุบัน) จำนวน 47 ไร่ 1 งาน 52 ตารางวา ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศใต้ตามถนนมิตรภาพ ประมาณ 500 เมตร ซึ่งได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลสมัยนั้น 100,000 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคารเรียน

สถิติจำนวน นักเรียน ปี 2528

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
ป.1-6	249	227	476

จำนวนครู 20 คน

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักคือ การทำนาอาชีพจกมีรายได้ไม่มั่นคงพอประทาน ผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี ที่น่าจะอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

อาชีพรองลงไปคือ การรับจ้าง และค้าขาย ซึ่งจะไปรับจ้างและค้าขายในตัวเมือง

ข้อมูลพื้นฐาน

พระอธิการสัมฤทธิ์ สุภโร

พระอธิการสัมฤทธิ์ สุภโร ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรี และรองเจ้าคณะตำบล ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เกิด พ.ศ. 2487 มีอายุพรรษา 18 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จบการศึกษาทางสงฆ์ชั้นนักธรรมเอก สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนภูมิภาค เมื่อ พ.ศ. 2525 และเป็นพระภิกษุวิฑูรยากรหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

ภูมิลำเนาเดิมของท่าน เกิดที่หมู่บ้านยานาง ตำบลเพ็ญใหญ่ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เริ่มอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. 2510 ได้มาอยู่ประจำวัดโพธิ์ศรี เมื่อ พ.ศ. 2513 ตลอดมา เหตุที่อุปสมบทเพราะมีความสนใจใฝ่หาความรู้ในพระพุทธศาสนา ประกอบกับบิดาต้องการให้บุตรชายทุกคนได้บวชตามบรรพบุรุษ คือ บู่และตาบวชเป็นพระภิกษุ นานกว่า 10 ปี และบิดาบวชเป็นพระภิกษุเป็นเวลา 5 ปี ดังนั้นจึงได้บวชเป็นพระภิกษุสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้

สิ่งบันดาลใจให้เข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องในการพัฒนา คือ เห็นว่าประชาชนในชนบทต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ในฐานะพระสงฆ์เป็นที่เคารพของชาวบ้าน ถ้าพระสงฆ์เป็นแกนนำในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิตใจและวัตถุ ย่อมทำได้ง่าย เพราะชาวบ้านจะให้ความร่วมมือ จึงมีความคิดที่จะพัฒนาคนและท้องถิ่น ประกอบกับภายหลังต่อมารัฐบาลได้กำหนดเจตนารมณ์ของการพัฒนาชนบทแนวใหม่ คือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นในการเป็นผู้วิเคราะห์ปัญหา และเลือกโครงการของรัฐที่ตนต้องการสำหรับแก้ปัญหาในหมู่บ้านของตน แทนที่เป็นผู้รับความช่วยเหลือแต่ฝ่ายเดียว โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดตั้งแต่ระดับตำบล เท่าที่สังเกตได้พบเห็นว่าชาวบ้านส่วนมาก ยังไม่ทราบงานหลักของ 4 กระทรวงดังกล่าวที่จะมีบทบาทต่อการพัฒนาชนบท

วิธีการดำเนินงาน

เพื่อให้เข้าใจปัญหาและรู้แนวแก้ไขภายในหมู่บ้าน เริ่มแรกท่านเดินทางไปศึกษาหมู่บ้านที่เข้าประกวดและได้รับรางวัลชนะเลิศว่า มีวิธีการการพัฒนาอย่างไร ไม่ศึกษาเฉพาะผลที่ปรากฏออกมาเท่านั้น แต่ยังศึกษารายละเอียด สภาพสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ตลอดจนสัมภาษณ์บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ที่ได้มีส่วนร่วมพัฒนา เพื่อที่จะได้ทราบหลักการและวิธีการที่กระจ่างชัด เช่น ทำอย่างไรคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปราศจากปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่า ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ผู้บริหารระดับหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องตั้งใจพัฒนาอย่างแรงกล้า ชาวบ้านต้องผนึกกำลังร่วมมือแสดงออกศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อความอยู่รอด และจะต้องระดมทุนออมทรัพย์เป็นพื้นฐานดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หลังจากได้ศึกษาแล้ววางแผนปฏิบัติงาน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเด็กเล็ก กลุ่มเด็กโตหรือกลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีแม่บ้านและกลุ่มสูงอายุ เป็นต้น
- 2) ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าใจนโยบายของ 4 กระทรวง ชักชวนกลุ่มต่าง ๆ มาฟังคำชี้แจงในตอนกลางคืนที่วัด
- 3) ปฏิบัติงานประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เผยแพร่ธรรมะแทรกไปในกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมไทยตามโอกาสจะอำนวย

รูปแบบการทำงานของท่าน มีทั้งผู้ริเริ่มดำเนินการเอง ให้ความสนับสนุน ให้กำลังใจเป็นที่ปรึกษา และบางครั้งร่วมมือกับชาวบ้านและข้าราชการ 4 กระทรวง ซึ่งได้ดำเนินการโครงการต่าง ๆ ไปแล้ว และกำลังจะทำต่อไปมีดังนี้

กระทรวงมหาดไทย

ดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครองและสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

โครงการที่ดำเนินไปแล้ว

1. ด้านการจัดตั้งกลุ่ม
 - 1.1 จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิก 169 คน
เงินตั้งจะยงสน 49,182 บาท
 - 1.2 จัดตั้งยู่ยงวาง มีข้าว 550 ถัง
 - 1.3 จัดตั้งธนาคารข้าว มีข้าว 215 ถัง
 - 1.4 จัดตั้งศูนย์สหกรณ์การตลาด เงินทุน 12,300 บาท
 - 1.5 จัดตั้งคณะกรรมการเขาวงกตระดมหมู่บ้าน
จำนวน 9 คน สมาชิก 105 คน
 - 1.6 จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดมหมู่บ้าน (กบสผ.) จำนวน 9 คน
สมาชิก 243 คน
 - 1.7 จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 8 คน
 - 1.8 จัดตั้งกรรมการผู้เฒ่า 9 คู่
 - 1.9 จัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรีทอผ้าทำผ้า ห่อถั่ว ทำอาหาร เย็บ
ปักผ้า ร้อย จัดสวน
 - 1.10 จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ป้องกันหมู่บ้าน โดยการอบรมตามโครงการลูกเสือ
ชาวบ้าน กอปร.

โครงการที่จะดำเนินการต่อไป

1. ฝึกอบรมคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต จำนวน 16 คน
2. ฝึกอบรมคณะกรรมการให้เฒ่าเด็ก จำนวน 9 คน
3. เติบโตความรู้แก่ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 2 คน
4. ฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาสตรี
5. ฝึกอบรมคณะกรรมการศูนย์สหกรณ์การตลาด จำนวน 7 คน

6. จัดงานนิทรรศการหัตถมาสู่ชุมชนระดับตำบล
 7. นำผู้นำท้องถิ่นไปให้การศึกษา
2. ด้านการพัฒนา
- 2.1 สร้างศาลาเอนกประสงค์ ๓ เป็นเงิน 65,000 บาท
 - 2.2 จัดทำป้ายชี้เขตการเลือกตั้ง เป็นเงิน 12,500 บาท
 - 2.3 สร้างศาลาที่พักผู้โดยสาร เป็นเงิน 65,000 บาท
 - 2.4 ติดตั้งหลกกระสวยข้าว เป็นเงิน 12,000 บาท
 - 2.5 สร้างศูนย์พัฒนาเด็ก เป็นเงิน 46,000 บาท
 - 2.6 สร้างซุ้มประตู 2 บัญ เป็นเงิน 50,000 บาท
 - 2.7 สร้างกำแพง ๕๖๖รอบวัดโกร์ศรี 680,000 บาท

โครงการที่กำลังดำเนินงาน

1. โครงการขุดบ่อน้ำเพื่อการเกษตร โดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.)

กระทรวงเกษตร

คำเนินการโดยสำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่นและสำนักงานการเกษตรอำเภอเมือง
ขอนแก่น คำเนินการดังนี้

โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว

1. ส่งอิทธิพลและแนะนำการปลูกพืชผักสวนครัวแก่เยาวชน
2. ส่งอิทธิพลและแนะนำการศึกษา ต่อถึง ตามกิ่ง ตำบลไม้แก่เขาอาสน
3. แนะนำการทำไร่ทิวทัศน์
4. แนะนำการทำปุ๋ยหมัก

5. สาธิตการเพาะเห็ดนางฟ้า
6. โครงการปลูกพืชผักสวนครัวแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกร

โครงการที่กำลังดำเนินการ

1. สาธิตและแนะนำการปลูกพืชหมุนเวียน บริเวณหนองโป่ง
2. แนะนำการปลูกพืชตระกูลถั่ว
3. โครงการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรบ้าน สมาชิก 55 ครอบครัว

โครงการที่จะดำเนินการต่อไป

1. อบรมคณะกรรมการผู้เลี้ยงไก่
2. สาธิตการอาหารทางฤดูกาล แก่กลุ่มสมาชิกด้านการประกอบอาหาร
3. สาธิตการประดิษฐ์ของใช้จากเศษวัสดุ

กระทรวงสาธารณสุข

ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองขอนแก่น
ได้ดำเนินการดังนี้

โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว

1. งานด้านสาธารณสุขมูลฐาน
 - 1.1 อบรม สสส จำนวน 8 คน
 - 1.2 อบรม อสม. จำนวน 1 คน
 - 1.3 อบรมช่างสุขภัณฑ์ จำนวน 1 คน
 - 1.4 จัดตั้งกองทุนยารและเวชภัณฑ์ประจำหมู่บ้าน จำนวนผู้ถือหุ้น 232 หุ้น
รวมเงินทุน 2,320. บาท
2. งานด้านอนามัยทางโภชนาการ
 - 2.1 ชั่งน้ำหนักเด็กอายุ 0 - 5 ขวบ จำนวน 91 คน
 - 2.2 ชั่งน้ำหนักเด็กปกติ จำนวน 34 คน

3. งานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค
 - 3.1 ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ โสทรน บาดทะยัก โปลิโอ จำนวน 11 คน
 - 3.2 ฉีดวัคซีนป้องกันโรควัณโรค จำนวน 11 คน
 - 3.3 ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักแก่หญิงมีครรภ์ 11 คน
 - 3.4 ฉีดวัคซีนป้องกันโรคหัดเด็กอายุ 9 - 12 เดือน 9 คน
4. งานอนามัยแม่และเด็กและการวางแผนครอบครัว
 - 4.1 หญิงมีครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ 11 คน
 - 4.2 เยี่ยมมารดาและทารก ก่อน/หลังคลอดอย่างสม่ำเสมอ
 - 4.3 การวางแผนครอบครัว
 - กิษยาเมื่อกุมภำเนศ 5 คน
 - ใส่ห่วง 7 คน
 - ทำหมันหญิง 62 คน
5. งานด้านสุขาภิบาล
 - 5.1 มีเงินทุนหมุนเวียน จำนวน 3,500 บาท
 - 5.2 สร้างส้วมรวมน้ำ 265 ที่
ครบทุกหลังคาเรือน
 - 5.3 สร้าง/จัดหาโถ่งน้ำขนาดใหญ่ จำนวน 265 ที่
 - 5.4 สร้างที่เก็บขยะประจำครอบครัวทุกครอบครัว

โครงการที่จะดำเนินการต่อไป

1. จัดเป็นหมู่บ้านพึ่งตนเอง
2. ถักเส้นกมมัตวอย่าง
3. จัดทำอาหารเสริมในรูปอาหารสำเร็จรูป เช่น นมถั่วเหลือง ข้าวต้มจากอาหารเสริม ข้าวตุ๋น ธาตุใส่ถั่วเหลือง ฯลฯ
4. รณรงค์การทำหมันชาย/หญิง

กระทรวงศึกษาธิการ

ดำเนินการโดย จ.นท. จากสำนักงานศึกษาธิการ อ.เมือง ขอนแก่น
ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จ.ขอนแก่น และคณะครูโรงเรียนบ้านท่านเอง
ดำเนินการดังนี้

โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว

1. จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ศีลธรรม จำนวน 5๕ คน
2. จัดสอนจริยธรรมแก่เยาวชน
3. ราษฎรที่ไม่รู้หนังสือในปัจจุบันไม่มีผู้ไม่รู้หนังสือ
4. สร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

โครงการที่กำลังดำเนินการ

1. จัดหาหนังสือเข้าที่อ่านหนังสือ

โครงการที่จะดำเนินการต่อไป

1. จัดตั้งกลุ่มผู้สนใจศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน
2. จัดตั้งห้องสมุดตัวอย่างในหมู่บ้าน บริการให้สมาชิกยืมไปอ่านได้

ผลงานดีเด่น (ไม่ใช้งบประมาณทางราชการ) โดยความร่วมมือระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับชาวบ้าน

1. จัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล โดยใช้บ้านหนองโพนเป็นที่ทำการศูนย์
2. สร้างศาลาเอนกประสงค์เป็นเงิน 65,000 บาท
3. ติดตั้งไฟฟ้าตามสี่แยกต่าง ๆ ในหมู่บ้าน รวม 47 จุด เป็นเงิน 12,500 บาท
4. สร้างอาคารศูนย์พัฒนาเด็ก พร้อมห้องน้ำ เป็นเงิน 80,000 บาท
5. ติดตั้งหลอดกระจายแสงเพื่อถ่ายเทความร้อน เป็นเงิน 12,000 บาท

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหนองโซ้ย

ประวัติบ้านหนองโซ้ย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เดิมชาวบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ข้างยาง บ้านคอมบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
เท่าที่สืบประวัติได้ความว่าผู้มาตั้งถิ่นฐานแรกเริ่ม ชื่อ แม่เช่าจำปา มาจากบ้านยาง ในอดีต
บ้านหนองโซ้ยเป็นป่า มีหนองใหญ่หนึ่งแห่ง มีพื้นที่ประมาณ 400 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ
หมู่บ้านเป็นหนองสาธารณะ เป็นร่องลึก มีวัชพืชปกคลุมหนาแน่น สัตว์ต่าง ๆ ลงไปกินน้ำแล้วขึ้น
ไม่ได้จนน้ำตาย มีซากสัตว์ทับถม ประกอบกับมีพรานล่าสัตว์นำกระดูกมาทิ้งไว้ด้วยเป็นจำนวนมาก
จึงเรียกหนองนี้ว่า หนองโซ้ย คำพื้นเมืองเรียกโคนซา หรือตะโพกของสัตว์ว่าโซ้ย

หมู่บ้านหนองโซ้ย เป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ของตำบลท่าพระ มีอายุประมาณ 190 ปี

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดขอนแก่นไปทางทิศใต้ประมาณ 18 กิโลเมตร มีเนื้อ
ที่ทั้งหมดประมาณ 4,320 ไร่

มีอาณาเขตติดต่อกับนี้

ทิศเหนือ	จด บ้านคอนบม
ทิศใต้	จด บ้านหนองแวง
ทิศตะวันออก	จด บ้านคอนหิน
ทิศตะวันตก	จด บ้านสวนหม่อน

ประชากร

จากการสำรวจเมื่อต้นปี พ.ศ. 2528 มีครัวเรือนจำนวน 265 ครัวเรือน

จำนวนประชากร	เป็นชาย	680 คน
	หญิง	658 คน
	รวม	1,338 คน

ศาสนา

ประชาชนทุกคนนับถือศาสนาพุทธ มีวัดหนึ่งชื่อ วัดโพธิ์ศรี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2423 ขณะนี้มี พระภิกษุ 4 รูป สามเณร 5 รูป ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันพระ ทุกเพศ ทุกวัยมารวมทำบุญเป็นประจำ ผู้เข้ามาฟังเทศน์ทุกวันในช่วงเวลาเช้าพรรษา นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีความเชื่อถือเรื่องผีต่าง ๆ

การศึกษา

มีโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 1 โรงเรียน

จำนวนนักเรียน

	ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
ประถมศึกษาปีที่	1 - 6	102	64	166

มีครูทั้งหมดจำนวน 9 คน

จำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษาแล้ว เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปี 2527 คิดเป็นร้อยละ 83 %

จำนวนผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ

ปริญญาโท 1 คน

ปริญญาตรี 13 คน

อนุปริญญา 38 คน

ประกาศนียบัตรอาชีวศึกษา และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 12 คน

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลัก ได้แก่ การทำนอ ดินที่ในการทำนา จำนวน 2,282 ไร่

อาชีพรอง ได้แก่ การค้าใช้ กับสำปะหลัง ข้าวโพด และพืชผักสวนครัว

พื้นที่ 2,038 ไร่

ข้อมูลพื้นฐาน

พระพนมเจดียนุรักษ์ ฉายา อินฺทุโต เกิดเมื่อ พ.ศ. 2458 มีอายุ พรรษา 51 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จบการศึกษาทางสงฆ์ชั้นนักธรรมเอก เหตุผลในการอุปสมบทครั้งแรก บิดามารดาให้บวชตามประเพณีไทย ได้เริ่มบวชเป็นสามเณร ก่อน เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2474 ขณะที่มีอายุ 14 ปี ที่วัดพระธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม ต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุติดต่อกัน

สมณศักดิ์ที่ได้รับ

พ.ศ. 2496 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตรที่พระครู พัทธกิจเจดียนุกิจ

พ.ศ. 2507 ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นชั้นพิเศษ

พ.ศ. 2514 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาที่พระพนมเจดียนุรักษ์ (จุม อินฺทุตฺตเถระ)

หน้าที่การปกครองในปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดมรุกษาราม ตำบลพระกลาง-ทุ่ง อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ตั้งแต่ พ.ศ. 2499 สืบมาถึงปัจจุบัน และเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดอีกตำแหน่ง หนึ่ง

เหตุผลที่ยังครองสมณเพศจนถึงปัจจุบันด้วยความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนาอย่างมาก เมื่อบวชแล้วก็เห็นว่า ควรปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม จึงได้ทุ่มเทชีวิตสร้าง สรรค์ประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนา และบ้านเมือง

ผลงานที่ทำประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การจัดตั้งโรงเรียนพระ-ปริยัติธรรม สร้างศาลาการเปรียญ สร้างโบสถ์ สร้างกุฏิ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบ นักธรรมสนามหลวง เป็นผู้ช่วยอำนวยการปฏิสังขรณ์มณฑลของวัดพระธาตุพนม ฯลฯ

ส่วนผลงานที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม โดยที่ชาวบ้านมีความศรัทธาเลื่อมใส ในปฏิบัติของพระคุณท่านอย่างยิ่ง ความศรัทธาเลื่อมใสนี้เกิดจากผลงานต่าง ๆ ที่ท่านได้ ทำประโยชน์โดยตรงต่อชาวบ้าน ประกอบกับมีตำแหน่งหน้าที่เป็นถึงรองเจ้าคณะจังหวัด และมีคุณสมบัติเฉพาะของท่าน คือ มีธรรมมาก มีระเบียบเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย

มีเมตตาธรรมสูง ปฏิบัติงานด้วยความสุขุม รอบคอบ การตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่าง
มีเหตุผล ด้วยความศรัทธาปฏิบัติของชาวบ้าน ก่อให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ
ร่วมใจในการทำงานร่วมกับท่าน โครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมามีประสพผลสำเร็จ เช่น
การจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นประธานการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน
ในเขตอำเภอธาตุพนม จัดอบรมเกี่ยวกับโภชนาการ ให้เข้าใจปรุงอาหารที่ประหยัดแต่
มีประโยชน์คุณค่าต่อสุขภาพ ร่วมมือกับกรมการศาสนาและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ชักชวนให้
ชุกหลอกกลองบึง ทำถนนข้ามบึง เชื่อมหมู่บ้านกับถนนทางหลวง ติดตั้งไฟฟ้า น้ำประปาเข้า
หมู่บ้าน โดยขอความร่วมมือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนม ให้ช่วยเหลือติดต่อ
จัดสร้างสถานีอนามัยชั้น 2 ประจำตำบล เป็นต้น

รูปแบบการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงานของท่าน มีเป้าหมายหลักมุ่งเผยแพร่ธรรมะ ส่งเสริม
การศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมประจำชาติและท้องถิ่น ส่งเสริมการประกอบ
อาชีพและสุขภาพอนามัย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมุ่งปรับปรุงความเป็นอยู่ของชาวบ้านในตำบล
พระกลางทุ่ง เริ่มจากหมู่บ้านหลักศิลาใต้ก่อน แล้วขยายพื้นที่ออกไป ท่านสนับสนุนให้ชาวบ้าน
ตื่นตัวในการพัฒนาจิตใจ ปัญญา และวัตถุ โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และ
สนับสนุนกิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ดังนี้

- (1) ชื่อโครงการ จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- (2) งบประมาณ 200,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ ราชการ-วัด
- (4) เริ่มเมื่อ 2521 สิ้นสุดเมื่อ เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (5) ระยะเวลา - ไม่มีกำหนด
- (6) วัตถุประสงค์ - เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักพระศาสนา พัฒนาทักษะ
- (7) กิจกรรมและวิธีการ
 - ทำที่วัดก่อน (ยังไม่มีทุน) ขอรับจากผู้ปกครอง 15 บาท/เดือน
 - ส่งครูไปอบรม ตามโครงการศาสนาหนึ่งครั้ง/ปี
 - ให้พระสงฆ์-ครูอบรม ช่วยอบรมสั่งสอน
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 - ความร่วมมือชาวบ้าน
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - การเงินให้ครูที่เลี้ยง ไม่คุ้มค่ากับวงเงินสนับสนุน.
 - ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการในเรื่องครูที่เลี้ยง
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 - เปลี่ยนทิศทางเด็กให้เป็นคนใกล้ชิดศาสนาตั้งแต่ปฐมวัย
 - เด็กมีที่เรียนต่อ โดยทางวัดส่งรายชื่อให้โรงเรียน

- (1) ชื่อโครงการ สร้างโรงเรียนประถมศึกษาศึกษามรุกชนกร
- (2) งบประมาณ 3 แสนบาท
- (3) แหล่งที่ให้ รัฐบาลผ่านโครงการ กสช. และทางวัดสมทบบ้าง
- (4) เริ่มเมื่อ 2510 สิ้นสุดเมื่อ เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (5) ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
- (6) วัตถุประสงค์
 - เพื่ออำนวยความสะดวกในการเล่าเรียนของเด็กในหมู่บ้าน
 - เพื่อเรียนใกล้วัดกับวัด ให้เด็กใกล้วัดเรียนสงฆ์
 - สนองความต้องการชาวบ้าน ให้มีโรงเรียนเป็นของตัวเอง เป็นสมบัติส่วนรวม
- (7) กิจกรรมและวิธีการ
 - ติดต่อทางวิทยากรอำเภอ
 - ติดต่อช่างมาก่อสร้าง-ชาวบ้านร่วมมือกันสร้าง
 - มอบให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง
 - ความสามัคคี
 - ทางราชการกับวัดร่วมมือ
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - เรื่องวัสดุก่อสร้าง ต้องหาเรื่องขอใส่จากป่าใส่ถ้ำแถวหมู่บ้านมีปัญหาในระยะแรก
 - เงิน
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 - มีสถานที่เรียน ไม่ต้องเดินทางไกล เรียนที่ใกล้ หรือหมู่บ้านอื่น
 - ทำให้ เด็กมีความสัมพันธ์กับพ่อแม่และชุมชนด้วยดี

- (1) ชื่อโครงการ ฝึกคนอาชีพ
- (2) งบประมาณ 40,000 บาท/ปี
- (3) แหล่งที่ให้ มูลนิธิและเงินของวัด
- (4) เริ่มเมื่อ 2521 สิ้นสุดเมื่อ เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (5) ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
- (6) วัตถุประสงค์ ช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะหญิงชนบทที่ยากจน
- (7) กิจกรรมและวิธีการ
 - ทำเป็นรุ่น ๆ หลักสูตร 4 เดือน - เรียนฟรี
 - เรียนตัดเย็บเสื้อผ้า - ส่งเสริมผู้ที่เรียนดีให้เรียนต่อไป
 - คัดผสมเสริมสวย
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง
 - เงินจากการสนับสนุนของมูลนิธิ
 - ความร่วมมือของชาวบ้าน
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - ขอความร่วมมือทางการไม่ค่อยให้ความร่วมมือ
 - ไม่มีวิธีแก้ไข
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 - บางคนก็ใช้วิชาชีพเป็นประโยชน์ มีรายได้เลี้ยงชีพ
 - บางคนก็ลงกรุงเทพฯหางานทำในด้านนี้

- (1) ชื่อโครงการ ธนาคารข้าว
- (2) งบประมาณ 50,000 บาท
- (3) แหล่งที่ให้ ตำรวจชายแดนริเริ่มงาน ภายหลังทางวัดร่วมมือ
- (4) เริ่มเมื่อ 2526 สิ้นสุดเมื่อ เป็นโครงการต่อเนื่อง
- (5) ระยะเวลา ไม่มีกำหนด
- (6) วัตถุประสงค์ - เพื่อสงเคราะห์คนยากจน
- (7) กิจกรรมและวิธีการ - มีข้าวให้กู้จากสหกรณ์ แล้วส่งตามที่ยืมไป พร้อมดอกเบี้ย
- (8) ปัจจัยที่เอื้อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง?
 - มีกำนัน
 - ผู้ใหญ่บ้าน
 - กรรมการหมู่บ้าน ดำเนินการร่วมกัน
- (9) ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีอะไรบ้าง? และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร?
 - ยังไม่มี
- (10) ผลกระทบ ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?
 - ได้ใช้บริการ บรรเทาความเดือดร้อน
 - ได้รับความสะดวกมากขึ้น

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหลักศิลาใต้

ประวัติบ้านศิลาใต้ ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธัญพนม จังหวัดนครพนม

หมู่บ้านหลักศิลาใต้เดิมเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านหลักศิลา ซึ่งเป็นหมู่บ้าน ตั้งมาประมาณ 100 ปีเศษ ด้วยมีหลักศิลามังและสูงจากพื้นดินประมาณ 80 เซนติเมตร มีอักษรขอม ผังอยู่บริเวณเหนือสุดของหมู่บ้าน คือ บริเวณลานวัดศิลามงคลในขณะนี้ ปัจจุบันเรียกว่าหมู่บ้านหลักศิลาเหนือ

ภายหลังมีชาวบ้านชื่อ นายด้วง และนายใจ ได้อพยพจากหมู่บ้านหลักศิลาทางเหนือลงมาทางใต้ตั้งถิ่นฐาน ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปนานขึ้นเป็นชุมชน ทางราชการจึงจะแบ่งออกเป็นหมู่บ้านศิลาเหนือ และหมู่บ้านหลักศิลาใต้ เมื่อ พ.ศ. 2513

อนึ่ง ตามหลักฐานค้นพบของกรมศิลปากร บริเวณพื้นที่หมู่บ้านหลักศิลาดังกล่าวในอดีตกเคยเป็นเมือง มีชื่อเรียกว่า เมืองมรุกขนคร

ที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่ระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอธัญพนม คือ ตั้งอยู่ทางทิศใต้และห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 47 กิโลเมตร ห่างจากที่ทำการอำเภอธัญพนมไปทางทิศเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดหมู่บ้านหลักศิลาเหนือ ตำบลพระกลางทุ่ง

ทิศใต้ จดหมู่บ้านพระกลางทุ่ง ตำบลพระกลางทุ่ง

ทิศตะวันออก จดแม่น้ำโขง

ทิศตะวันตก จดหมู่บ้านหลักศิลาทุ่ง ตำบลพระกลางทุ่ง

การปกครอง

หมู่บ้านหลักศิลา ทางราชการแบ่งออกเป็น 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 4 เป็นหมู่บ้านแรกเริ่มที่คนมาอยู่ตั้งถิ่นฐาน หมู่ที่ 10 คือ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้วัดมรุกขนคร เรียกว่า หมู่บ้านหลักศิลาใต้ และหมู่ที่ 12 คือ หมู่บ้านที่อยู่กระจายตามรายทาง

ประชากร

จากการสำรวจเมื่อปลายปี พ.ศ. 2527 หมู่บ้านหลักศิลาใต้ มีครัวเรือน
87 ครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งหมด	565 คน
ชาย	275 คน
หญิง	290 คน

ศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างมาก ทุกเพศ ทุกวัย นิยมไปวัดทำบุญในเทศกาลวันสำคัญ และวันพระ วัดประจำหมู่บ้านมีชื่อว่า วัดมรุกษาราม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2525 ปัจจุบัน คือ ปี พ.ศ. 2528 มีพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป สามเณร 40 องค์

ส่วนความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และผี ก็ยังมีเหมือนกับคนชนบทอีสานทั่วไป

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชาวบ้าน ได้แก่ การทำนา อาชีพรอง คือ การทำไร่ยาสูบ ทำสวน และการทำอรัญญูชาย

การศึกษา

เดิมเด็กต้องเดินทางไปเรียนการศึกษาภาคบังคับที่อื่นไกล ปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาประจำหมู่บ้าน ชื่อโรงเรียนมรุกษนคร สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในปีการศึกษา 2528 มีนักเรียนทั้งสิ้น จำนวน 287 คน เป็นชาย 137 คน เป็นหญิง 150 คน มีครูจำนวน 16 คน

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากในอดีตพระสงฆ์มีความสำคัญต่อชุมชน มีบทบาทช่วยเหลือชาวบ้านด้านต่าง ๆ อย่างมาก แต่ปัจจุบันนี้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ไม่ทราบแน่ชัดว่าพระสงฆ์โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีบทบาทพัฒนาสังคมเป็นอย่างไร จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อต้องการทราบว่า บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อศึกษารูปแบบต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคมของพระภิกษุบางรูป
3. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ชาวบ้านที่อยู่ในท้องถิ่นชนบท ได้รับจากการพัฒนาสังคม ซึ่งมีพระภิกษุเข้าร่วมกิจกรรมด้วย
4. เพื่อต้องการทราบปัจจัยที่เกื้อหนุนอำนวยให้การปฏิบัติงานราบรื่น และประสบปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระภิกษุว่ามีอะไรบ้าง

วิธีการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์เจาะจง (Focused Analytical Research) เพื่อศึกษาว่าผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้าน มีทรรศนะต่อบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการบริการสังคมด้านศีลธรรม การศึกษา สุขภาพอนามัย และการประกอบอาชีพเป็นอย่างไร

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้นำในท้องถิ่น ๆ ละ 5 คน ชาวบ้านหมู่บ้านละ 30 คน และพระภิกษุสงฆ์ 4 รูป ๆ ละหนึ่งวัด ซึ่งอยู่ในท้องถิ่นชนบท มีจังหวัดหนองคาย จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดนครพนม

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตการณ์สภาพสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้าน และปฏิสัมพันธ์

ระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับชุมชน การสนทนาสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์ และการสัมภาษณ์ใช้แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งโดยเฉพาะ

สมมติฐานในการวิจัย

1. พระภิกษุจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิตต่อชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปฏิปทาของพระภิกษุแต่ละรูปในแต่ละท้องถิ่น
2. วิธีการในการดำเนินงานการพัฒนาสังคมของพระภิกษุแต่ละรูป ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประสิทธิภาพของกิจกรรมย่อมแตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

ทรงพระชนม์ของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมนั้นพบว่า ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในการที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนา จะมีผู้นำเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่ทำให้บ้านเมืองเจริญเป็นการเสียสละ และชาวบ้านได้ประโยชน์ ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยนั้นมักจะเกี่ยวกับเรื่องที่ดินของวัด และการไม่ศรัทธาต่อพระสงฆ์องค์นั้นเป็นการส่วนตัว ในด้านรูปแบบการพัฒนาโครงการของพระสงฆ์นั้น ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีทรรศนะว่า รูปแบบที่ต้องการคือ ควรทำเป็นรูปกรรมการ โดยมีประชาชนเข้าร่วมปรึกษาให้ความคิดเห็นได้ โดยมีพระสงฆ์ ซึ่งเป็นจตุรพิธและเคารพนับถืออยู่ในฐานะที่ปรึกษา และจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้นำท้องถิ่นไม่เห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์จะเป็นผู้นำการพัฒนาเสียเอง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าภาพพจน์ของพระสงฆ์ในสายตาของผู้นำนั้นอยู่ในฐานะของสุภที่เป็นที่เคารพเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ควรใช้เวลาในการศึกษาเผยแผ่ธรรมะมากกว่า อย่างไรก็ตามเห็นด้วยในการเข้าร่วมกิจกรรม แต่อยู่ในฐานะที่ปรึกษาโครงการ นอกจากนี้ผู้นำยังมีทรรศนะว่า โครงการที่พระสงฆ์ทำนั้นเป็นสิ่งที่มีประโยชน์และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการเน้นด้านใดมากกว่ากันนั้นมีความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในส่วนนี้รวมถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการด้วย ซึ่งสอดคล้องกันทั้งในส่วนผู้นำและชาวบ้าน

2. พรรณณะของชาวบ้านที่อุปมาของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในสายตาชาวชานันั้น เห็นว่าก็มีประโยชน์ ทั้งทำให้เกิดการสามัคคีและความเจริญรุ่งเรืองแก่หมู่บ้าน โครงการต่าง ๆ ของพระสงฆ์กับความต้องการของชาวบ้านจะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยของความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตามความแตกต่างของท้องถิ่น ในด้านการให้ความร่วมมือในการพัฒนานั้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและเมื่อศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินงาน โครงการของพระสงฆ์พบว่า สอดคล้องกับผู้นำท้องถิ่นนั่นก็คือ ชาวบ้านมีความมุ่งหวังว่าการดำเนินงานควรเป็นรูปกรรมการ โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น มีพระสงฆ์อยู่ในฐานะที่ปรึกษา และส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยที่พระสงฆ์จะเป็นผู้ดำเนินการเองหมดทุกอย่าง โดยทั่วไปมีพรรณณะว่า พระสงฆ์อยู่ในแนวธรรมศึกษาและเผยแพร่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพ ดังนั้น การมาทำงานพัฒนาบ้าน ชาวบ้านเห็นประโยชน์ว่าเป็นสิ่งดี แต่พระสงฆ์ควรอยู่ในฐานะที่ปรึกษาให้ข้อคิด ชี้แนะ นำ ส่วนการออกแรงหรือการลงมือปฏิบัติเป็นเรื่องของชาวบ้าน เมื่อศึกษาถึงความต้องการของชาวบ้าน ในโครงการต่าง ๆ พบว่า ความต้องการมีความแตกต่างกันไป ในแต่ละท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะมีความต้องการ โครงการด้านอาชีพ และศีลธรรมเป็นอันดับแรก ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าเกี่ยวกับเรื่องปากท้อง ซึ่งยังต้องการพัฒนา และช่วยเหลือเพราะชาวบ้านยังอยู่ในสภาพยากจนในขณะเดียวกัน ก็เห็นความสำคัญของพระสงฆ์ต่อการอบรมด้านศีลธรรม เป็นที่เคารพและยึดเหนี่ยวจิตใจ

3. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พบว่า พระสงฆ์มักพัฒนาแต่ละรูปล้วนมีความเสียสละในการจัดทำโครงการพัฒนาขึ้น โดยรูปแบบการดำเนินงานนั้นดูเหมือนเป็นรูปคณะกรรมการแต่ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว พระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นผู้นำและชี้แนะทุกอย่าง ซึ่งจุดนี้เป็นจุดที่ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีพรรณณะที่ไม่ตรงตามความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ แต่ในขณะเดียวกันก็เห็นด้วยกับผลงานที่ออกมา เพราะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อหมู่บ้าน โครงการต่าง ๆ ของพระสงฆ์จะมีจำนวนมากครบทุกด้าน แต่จะเน้นแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่นและความต้องการของพระสงฆ์

การจัดและดำเนินงานของพระภิกษุ แต่ละรูปมีรูปแบบดังนี้

วัดราษฎร์สามัคคี ตำบลหนองกอมเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุกับชาวบ้าน ท่านทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงานการพัฒนา โดยเป็นผู้วางแผนโครงการ และดำเนินการเอง แล้วมอบให้ชาวบ้านนำไปปฏิบัติตามแผนงานของท่าน แม้ว่ามีหลายกิจกรรมจัดทำเป็นคณะกรรมการ แต่ไม่เข้าถึงจิตใจชาวบ้าน

วัดโพธิ์ศรี ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุ ช่างราชการของ 4 กระทรวงตามการพัฒนาชนบทแบบใหม่ ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน การดำเนินงาน ท่านเป็นผู้ริเริ่มวางแผนโครงการในการพัฒนาเอง กระตุ้นเร่งเร้าให้ชาวบ้านได้ตระหนักเป็นปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านเห็นชอบ ก็ให้ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน และข้าราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ทำให้ดูเหมือนท่านมีบทบาทเด่นกว่าผู้นำท้องถิ่นคนอื่น ๆ

วัดป่าธรรมดา ตำบลหนองหว้า อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุกับชาวบ้าน ท่านทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงานการพัฒนา โดยเป็นผู้วางแผนโครงการ ดำเนินการเองทั้งในแง่การเงินและการปฏิบัติ มีชาวบ้านร่วมมือมีลักษณะเป็นผู้ช่วยทำตาม เป็นบางครั้ง และบางครั้งร่วมกันพิจารณาและดำเนินการ

วัดมรุกขาราม ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอธาดพนม จังหวัดนครพนม เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างพระภิกษุ ช่างราชการ ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน ท่านทำหน้าที่เป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นผู้ที่ชาวบ้านศรัทธาเลื่อมใส เป็นเพียงผู้ประสานงาน เมื่อต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชน ติดตามงานการพัฒนาในหมู่บ้าน และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ผลกระทบต่อชาวบ้านจากการพัฒนา มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องนามธรรม พระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตทุกเพศ ทุกวัย อบรมสั่งสอนให้มีธรรมะประจำใจ ด้านร่างกายให้รู้จักการรักษาสุขภาพอนามัย ให้มีความสามารถที่จะดำรงตนให้อยู่ได้ตามสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ก็ก็มีโอกาส

ได้รับการศึกษา นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีส่วน ด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้จากการจัดตั้งสหกรณ์ ธนาคารข้าว และจากการส่งเสริมการประกอบอาชีพ

ปัจจัยที่เกื้อหนุนการปฏิบัติงานของพระภิกษุสงฆ์ จากการศึกษาพบว่า มีมูลนิธิ องค์การเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีความสนใจและพอใจการปฏิบัติงานด้วยความเสียสละและความตั้งใจจริงในการช่วยเหลือชาวบ้าน จึงให้ทุนที่เป็นเงิน เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ หรือทั้งเงินและวัสดุอุปกรณ์ อุทิศทุนเป็นครั้งคราว เพื่อส่งเสริมให้การปฏิบัติงานดำเนินสืบต่อไป

ส่วนปัญหา ดังได้กล่าวมาแล้วว่า มีหลายโครงการหรือส่วนมากที่พระภิกษุสงฆ์จัดตั้งและดำเนินการเอง ตามความคิดเห็นของท่าน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าคุณมิได้มีส่วนเป็นเจ้าของโครงการ จึงขาดความกระตือรือร้นที่จะร่วมมือ ร่วมใจ และร่วมงาน นับว่าเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของท่านประการหนึ่ง

สมมติฐาน

1. พระภิกษุจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิตต่อชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปฏิปทาของพระภิกษุแต่ละรูปในแต่ละท้องถิ่น

จากสมมติฐานดังกล่าว พบว่า สมมติฐานเป็นจริงทั้งนี้ เป็นเพราะชาวไทยส่วนใหญ่มีชีวิตผูกพันกับศาสนาพุทธ เป็นเวลายาวนานและพระสงฆ์จะเข้ามาสัมผัสพบปะในฐานะผู้ปฏิบัติที่ปฏิบัติงาน ดังนั้น การที่พระสงฆ์แต่ละองค์ปฏิบัติอย่างไร ชาวบ้านจะดูเป็นตัวอย่างและเคารพ เชื่อฟังในคำสั่งสอน ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยในชนบท

2. วิธีการในการดำเนินงานการพัฒนาสังคมของพระภิกษุแต่ละรูป ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประสิทธิภาพของกิจกรรมย่อมแตกต่างกัน

จากสมมติฐานดังกล่าวพบว่า สมมติฐานเป็นจริง และยอมรับสมมติฐานจากการศึกษาพบว่า โครงการต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ ให้ดำเนินงาน ในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในความต้องการของประชาชน และประสิทธิภาพของกิจกรรม บางโครงการอาจเป็นความต้องการอย่างมากในท้องถิ่นหนึ่ง แต่อีกท้องถิ่นหนึ่งเป็นความต้องการอันน้อยที่สุดท้าย เป็นต้น

อภิปรายผล

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ จากการประกอบอาชีพทำนา มีชาวชนบทอีสานจำนวนมาก ผลผลิตข้าวต่ำ อาจเนื่องจากดินเสื่อมขาดคุณภาพ พื้นที่ถูกใช้ในการเพาะปลูกติดต่อกันหลายปี หรือฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาลที่ควร ทำให้มีข้าวไม่พอบริโภค บางคนมีมาจากเพื่อนบ้าน ที่มีหอบจะให้มี บางรายก็ต้องไยมีมาจากพ่อค้า ซึ่งคิดดอกเบี้ยสูง ปีใดเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวได้ ก็ต้องนำไปใช้หนี้พ่อค้าเกือบหมด บางรายต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่พ่อค้ายาสูบ เพราะไม่สามารถชำระหนี้ได้ เนื่องจากดอกเบี้ยพอกพูน นอกจากนี้คนที่ยากจนนี้คนที่ยากจนมาก ไม้มีความจะใช้ไถนา ต้องไปเช่าควายคนอื่น ซึ่งต้องเสียค่าเช่าตัวละประมาณ 1,000 บาทขึ้นไปต่อฤดูทำนา ดังนั้น ความผิดในเรื่องการประกอบอาชีพและธนาคารข้าว จึงมีเกษตรกรสนใจมาก มีพระสงฆ์รับหน้าที่ดำเนินงาน (ม.ร.ว.อินทร์ รัตนะ, 2527 : 65-66)

ปัญหาสุขภาพอนามัย สุขภาพของประชาชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ ที่จะทำให้ประชากรมีคุณภาพมากหรือน้อย ก็คือสุขภาพอนามัยของประชาชน ถ้าประชาชนมีสุขภาพอนามัยที่ดี มีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน ย่อมจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาล ตรงกันข้าม ถ้าประชาชนมีสุขภาพอนามัยไม่สมบูรณ์ ร่างกายไม่แข็งแรงมีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียนอยู่เสมอ การพัฒนาการค้ำประกันบุคคลและสังคมก็เกิดผลได้ยาก ประชาชนต้องเสียเงินค่ารักษาพยาบาล ส่วนรัฐบาลจะต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการให้บริการรักษา โดยการเตรียมบุคลากรด้านสาธารณสุข สร้างอาคารสถานที่ให้บริการรักษา และต้องใช้จ่ายเงินซื้อยา เป็นต้น

คนชนบทอีสานนอกจากมีปัญหาเรื่องประชากรเพิ่มขึ้นมาก เกินฐานะของครอบครัวจะเลี้ยงดูแล้ว ยังมีปัญหาสุขภาพอนามัย มีเด็กไม่ได้รับประทานสารอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย มีจำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญทางสติปัญญาและร่างกาย คนส่วนมากมีความเคยชินในความเป็นอยู่ ต่างมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย มิได้เป็นเรื่องสำคัญ (กวี ทัตสุบุตร, 2525:257)

การพัฒนาชนบทที่ผ่านมา ในระยะเวลาสองทศวรรษของช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-4 ที่ผ่านมา ชีวราชการที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มองหมู่บ้านชนบทว่าเป็นสังคมระดับจุลภาค (Micro) เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสังคมระดับมหภาค (Macro) ตามรูปแบบทางวิชาการ ดังนั้น กระบวนการคิดและวางแผนพัฒนา จึงพิจารณาในแง่สังคมระดับมหภาค การดำเนินชีวิตประจำวันก็ถูกกำหนดด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีระบบเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด ประกอบความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุแพร่หลาย มีผลนำความทันสมัยทางศีลธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีมากขึ้นตามลำดับ ปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นตามมาในหมู่บ้าน (อภิชาติ ทองอยู่, 2527 : 29-30) เพราะฉะนั้น ชาวบ้านยังมีความต้องการที่จะให้พระสงฆ์เผยแผ่ธรรมะ

การขาดความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต สืบเนื่องคนส่วนมากได้รับการศึกษาน้อย เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วไม่ก็อ่านหนังสือไม่ออก ประกอบกับประสบปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต มีชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติ จึงยึดเอาศาสนา ไสยาศาสตร์ ผีสงฆ์ เทวดาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเป็นที่พึ่งทางใจ มีพิธีกรรมต่าง ๆ อ้อนวอนสิ่งดังกล่าว รวมไปถึงดินฟ้าอากาศและสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ชีวิตอยู่เปรี๊ยะเหมือนคนกำลังจะจมน้ำตาย เมื่อมีอะไรใกล้มือก็ไขว่คว้า หวังให้มีชีวิตอยู่รอด ง่ายต่อการถูกชักชวนหรือชักนำจากคนที่ตนมีความเชื่อถือ เช่น ผู้นำในท้องถิ่น ถ้าพระภิกษุรูปใดมีปฏิปทาสมบูรณ์ด้วยธรรมวินัย เข้าใจปัญหาความต้องการ และให้ชาวบ้านมีส่วนช่วยเหลือตัวเอง ก็นับเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำโครงการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ควรมีการสำรวจความต้องการของประชาชนก่อน เพื่อป้องกันการสูญเปล่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและแรงงาน
2. รูปแบบในการดำเนินงานควรเป็นรูปคณะกรรมการ ซึ่งเป็นฝ่ายปฏิบัติการ พระสงฆ์อยู่ในฐานะที่ปรึกษาให้คำแนะนำแสดงความคิดเห็น และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน
3. ควรให้คนทั้งหมู่บ้านมีส่วนร่วมมือ ร่วมใจและร่วมงาน คือมีพระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน ครูใหญ่และชาวบ้านดำเนินการ เป็นการตัดสินใจในการวางแผนโครงการ และการปฏิบัติ

ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้สอดคล้องหรือตรงตามความต้องการของส่วนรวม แบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม เช่น พระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน บลุกฝั่งด้านศีลธรรม คุณธรรมสอดแทรกไปในกิจกรรมต่าง ๆ และโอกาสอำนวยให้ชาวบ้านเข้าถึงธรรมะ รู้จักคุณค่าของชีวิต รู้จักสิ่งดีงามควรประพฤติ ให้สมดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอุปมาว่า คนในโลกมี 3 ประเภทคือ ผู้ที่ตาบอดทั้งสองข้าง ผู้ที่ตาบอดข้างเดียว และผู้ที่มีดวงตาคู่ทั้งสองข้าง ในประเภทที่ 3 หมายถึง ผู้ที่มีดวงตาคู่ นอกจากสามารถเห็นในการเพิ่มพูนทรัพย์แล้ว ยังเห็นธรรมะที่เป็นกุศล เป็นอกุศล รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่วอีกด้วย

4. ความมีหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะที่เป็นของรัฐดูแลรับผิดชอบและประสานงานการปฏิบัติของพระสงฆ์ในเรื่องนี้ ให้กิจการบริการสังคมของพระสงฆ์ดำเนินไปอย่างเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะว่าเกือบทุกหมู่บ้านในประเทศไทยมีวัดประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านเป็นหน่วยชุมชนที่เล็กที่สุด ปัจจุบันมีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งคนตัวที่จะช่วยเหลือชาวบ้าน แต่ขาดการติดต่อกับประสานงานร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ พระสงฆ์กับหน่วยราชการและองค์กรเอกชนจะเห็นได้ว่าเถรสมาคมได้จัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลมาเป็นเวลาหนึ่งทศวรรษแล้ว แต่การดำเนินงานยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร เพราะว่าขาดการสนับสนุนจากรัฐบาล

5. พระภิกษุสงฆ์ควรมีความรู้ทั้งฝ่ายศาสนาและฝ่ายโลกควบคู่ สถาบันการศึกษาหรือองค์กรของรัฐ ควรให้ความสนับสนุน อาจจะร่วมมือกับองค์กร มูลนิธิเอกชน จัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนาเป็นครั้งคราว ในเรื่องการพัฒนาชุมชน การสังคมสงเคราะห์ การศึกษานอกระบบโรงเรียน การสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เป็นต้น เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ปฏิบัติงานให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จากการศึกษาหนักหัดมาทั้งสี่รูป มีวิถีทางการศึกษาฝ่ายโลกเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น หากได้รับความรู้ดังกล่าวเพิ่มเติม เป็นทางหนึ่งจะนำสังคมไปสู่เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีความยุติธรรม บุคคลในสังคมมีอิสระและเสรีภาพ และมีความเมตตากรุณาต่อกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กวี ทั้งสุบุตร. "สาธารณสุขมูลฐานเพื่ออีสานพัฒนา." ใน สู่ทางพัฒนาภาคอีสาน. หน้า 255-258. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2525.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. คู่มือคณะกรรมการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปค.). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2527.
- การศาสนา, กรม. ประวัติการศึกษาของสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2527.
- คณะกรรมการมหาจุฬาราชวิทยาลัย. ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2521.
- คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา. พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ เมื่อคนหนุ่มสาวถามถึงรากของความเป็นไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2526.
- คณะกรรมการศึกษานโยบายการพัฒนาชนบทของคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี. "รายงานเรื่องนโยบายในการพัฒนาชนบท." ใน สู่ทางพัฒนาภาคอีสาน. หน้า 155-223. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 2525.
- คณะกรรมการบริหารโครงการเครื่องขึ้นภาวะสังคม. รายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องภาวะสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร . สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525.
- จักรกฤษณ์ นรินดีผดุงการ, บรรณาธิการ, การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2527.

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. ของคี่อีสาน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา. (ม.ป.ป.)

จินดา จันทรแก้ว. พุทธปรัชญาเบื้องต้น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์, 2528. (อัครสำเนา)

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม. วิทยานิพนธ์สาขาสังคมสง-
เคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา,
2525.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, บรรณาธิการ. หลักพระพุทธศาสนา : เถรวาทมหายาน, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

ชำเลือง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, 2526.

ชูเมเกอร์, อี.เอฟ. ความล้มเหลวของเศรษฐกิจศาสตร์สมัยใหม่ เพราะไม่สนใจ "เศรษฐกิจ-
ศาสตร์เชิงพุทธ" (Buddhist Economics). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
มูลนิธิธรรมสันติ, 2524.

พิทยา สุวรรณขุ, สนิท สัมภกรการ และเจลีศว บุรีภักดิ์. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ข้อสังเกต
ในการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.ป.) 2523. (อัครสำเนา)

ตะวัน เกียรติบุญญาฤทธิ. การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์และบทบาททางสังคมของ "พระชาว
อโศก" กับ พุทธบัญญัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525. (อัครสำเนา)

นิรันดร์ จงวุฒเวศย์. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา-
ธิราช, 2526.

บรรพต วีระสัย, บุญลือ วันหายนต์ และ อร วีระสัย. พระสงฆ์กับสังคมไทย ในมิติต่าง ๆ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2523.

บาลอกษ์, โธมัส. สาเหตุแห่งความยากจน. แปลโดย ประกอบ ทองมา. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.

บุญทัน กอกไธสง. การพัฒนารอบท ปัดทาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร : โอเคียน

ส์โตร์, 2520.

ป้วย อึ้งภากรณ์. 'พุทธศาสนากับพัฒนาชาติ' ในรายงานกิจการของมหาจุฬาลงกรณ-

ราชวิทยาลัย 2514, หน้า 28-50. พระนคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2514.

พระประชา ปสนนธมโม. คำของพระกับชะตากรรมของชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพ-

มหานคร : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, 2526.

พระราชันท์หมื่น. พระสงฆ์กับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

2517.

พระราชวรมนี่. มองอเมริกาจากปัญหาไทย. กรุงเทพมหานคร : สมาคมศิษย์เก่า

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2526.

_____. ลักษณะสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

_____. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

พระสาสนโสภณ และกัณฑ์ ปราโมช, ม.ร.ว. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. พระนคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

พุทธทาสภิกขุ. บวช 3 เดือน. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, 2525.

ไพบูลย์ ช่างเรื่อง. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพทย์พิทยา,

2516.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : วัชรินทร์
การพิมพ์, 2516.

พอง . เกิดแก้ว. อนามัยส่วนบุคคล อนามัยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โอเคียนสโตร์, 2525.

มหาเถรสมาคม. ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล
พ.ศ.2518. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร-
นคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. นวโกวาท. พิมพ์ครั้งที่ 73.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2527.

วัฒนา พัฒพงษ์. พระสงฆ์กับบทบาททางการศึกษา กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒน-
บริหารศาสตร์, 2626 (อัครสำเนา)

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมการศาสนา. รายงานการศาสนาประจำปี 2526. กรุงเทพ-
มหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2526.

ส.ศิริรักษ์. ศาสนากับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เทียนวรรณ, 2525.

สนธิ สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพมหานคร-
นคร : โอเคียนสโตร์, 2525.

_____ . วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์ กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร-
นคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518.

สมชัย รักวิจิตร. ความเป็นผู้นำในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พระนคร :
(ม.ป.ท.), 2514.

- สมบุรณ์ สุขสำราญ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. การวิจัยเชิงบรรยาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, 2524.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียในเอเชียอาคเนย์ (เน้นประเทศไทย). กรุงเทพมหานคร : ทบวงมหาวิทยาลัย, 2527.
- สุธีโวภิกขุ. หลักพระพุทธศาสนา. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2506.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. บรรณาธิการ. "ปัญหาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ใน สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. หน้า 1-44. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.
- _____. รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาหมู่บ้านอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับลักษณะผู้นำท้องถิ่น อำเภอรำไพบุรี จังหวัดอุบลราชธานี. พระนคร : กรมการพัฒนาชุมชน, 2510.
- สุวิน สุขสมกิจ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2519.
- เสาะ อุนากุล. "พุทธศาสนาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือไม่". ใน เอกลักษณ์ของชาติกับการพัฒนาชาติไทย, หน้า 106-114. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, 2528.
- อकिन รพีพัฒน์, ม.ร.ว. "สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองชนบท" ใน รายงานการฝึกอบรมเรื่อง การพัฒนาชนบทและสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. หน้า 64-68. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2527.
- อภิชาติ ทองอยู่. ทัศนะว่าด้วยวัฒนธรรมกับชุมชนทางเลือกใหม่ของงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองสารการพิมพ์, 2527.

อมร รักษาสัตย์. "กระบวนการพัฒนา." ในทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ.
พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 1-34. พระนคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2515.

_____. "การปลูกฝังอุดมการณ์ให้แก่ประชาชนยึดเป็นหลักในการพัฒนาชนบท." ใน
แนวความคิดแบบใหม่ในการพัฒนาประเทศ, หน้า 179-217. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.

_____. "การวางเป้าหมายของการพัฒนาประเทศไทย. "ในทฤษฎีและแนวความคิด
ในการพัฒนาประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 884-909. พระนคร : สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, 2515.

อุดม บัวศรี. วัฒนธรรมอีสาน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคม
ศาสตร์, 2528. (อัครสำเนา)

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์,
2526.

วารสาร

คลอสเนอร์, วิลเลียม เจ. "พุทธศาสนาในอีสาน : ศาสนาชาวบ้าน." แปลโดย จินดา
จันทร์แก้ว. วารสารคำ 3(พฤษภาคม 2526) : 48-66.

ชวนะ ภวากันท์. "บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยปัจจุบัน." วารสารครู
ปริทัศน์. 9(ตุลาคม 2527) : 50-55.

จิตยา สุวรรณะชฎ. "พัฒนาสังคม : ของเซนและแนวความคิด." วารสารพัฒนบริหาร-
ศาสตร์ 19 (กรกฎาคม 2522) : 341-363.

นิมมวล ทวีสมบุญ. "คุณภาพชีวิต." วารสารประชากรสังคม 9 (เมษายน 2526) :
47-52.

สนิท สัมกรการ. "วัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม." วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 19 (กรกฎาคม 2522) : 341-363.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. "การแบ่งช่วงชั้นของสังคม." วารสารสังคมศาสตร์ 18 (มีนาคม 2524) : 70-83.

_____ . "ทฤษฎีการพัฒนาสังคม." วารสารสังคมศาสตร์ 16 (กรกฎาคม-กันยายน) : 1-15.

สุวรรณดี สำโรงวัฒนะ. "ความยากจนในระดับหมู่บ้าน." วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 18 (พฤศจิกายน-ธันวาคม, 2524) : 11-22.

ภาษาอังกฤษ

Elizabeth, Nottingham K. Religion and Society. New York :
Random House, 1967.

Johnstone, Ronald L. Religion and Society in Interaction :
The Sociology of Religion. Englewood Cliffs, New Jersey
: Prentice - Hall, Inc.

Levy, Marion J. Jr. Modernization and the Structure of
Societies. New Jersey : Princeton University Press,
1966.

Malinowski, Bronislaw. Magic, Science and Religion. New York
: Doubleday Anchor Books, 1954.

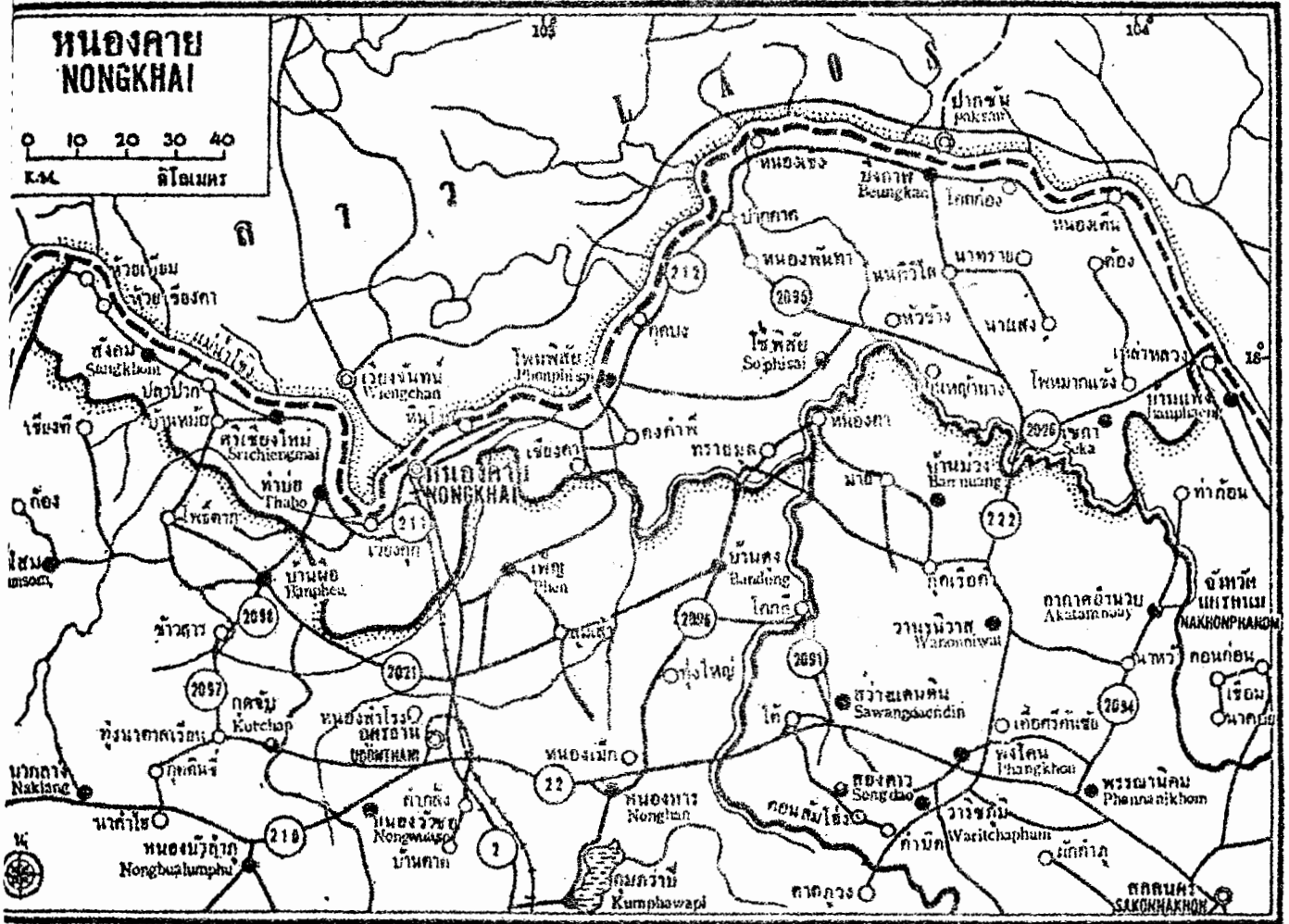
Parsons, Talcott. "The Concept of Society : The Components
and Their Interrelation." in Contemporary Sociological
Theories, pp. 18 - 31. Edited by A. Wells. California
: Goodyear Publishing, 1978.

_____ . The System of Modern Societies. New Jersey
: Prentice - Hall Inc. 1971.

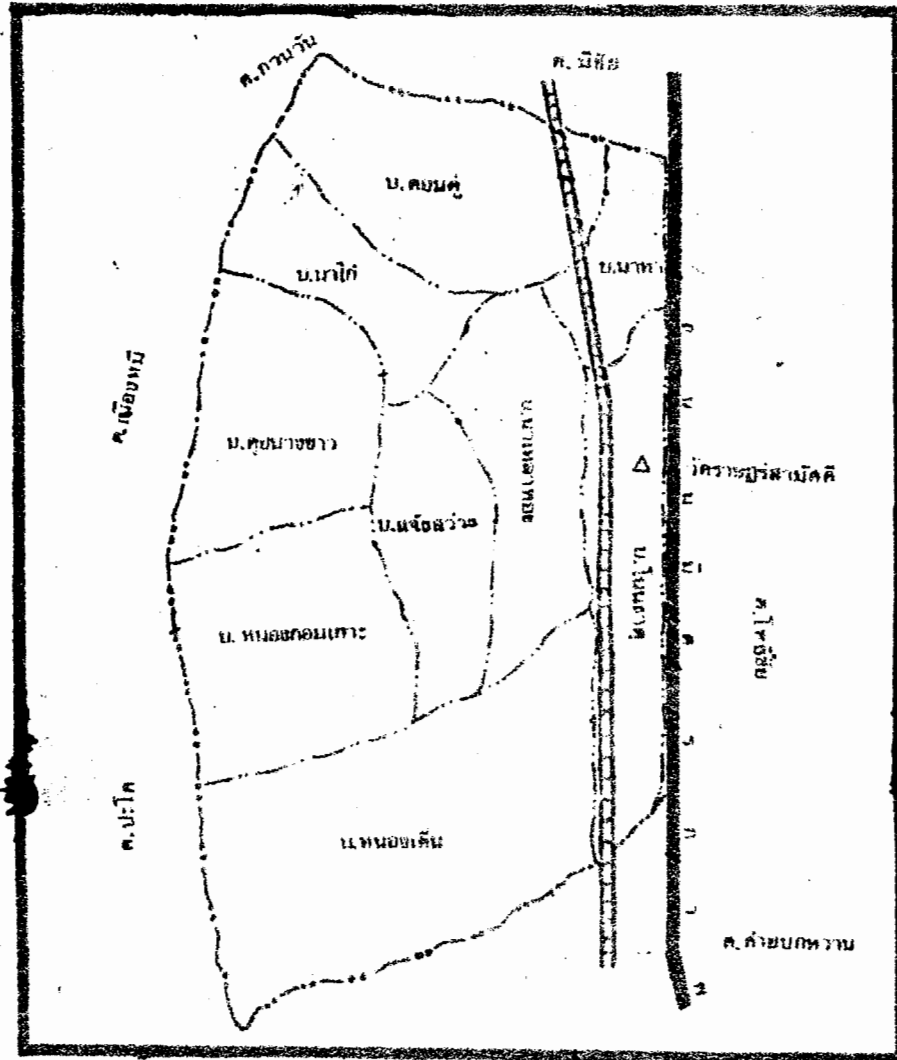
Rosemberg, Milton J. and Holland Carl I. Attitude Organiza-
tion and Change. New York : Yale University, 1960.

ภาคผนวก

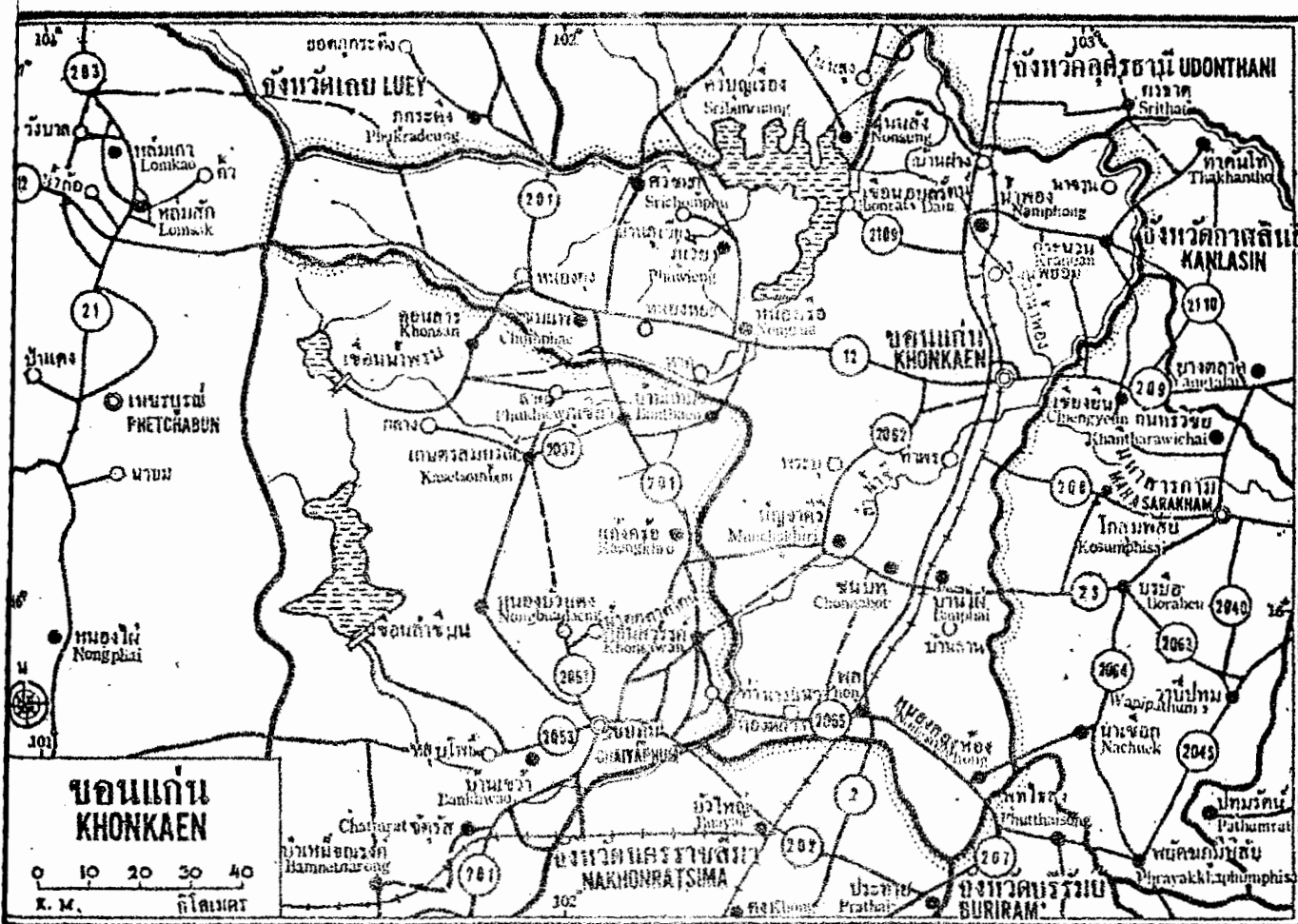
แผนที่จังหวัดหนองคาย

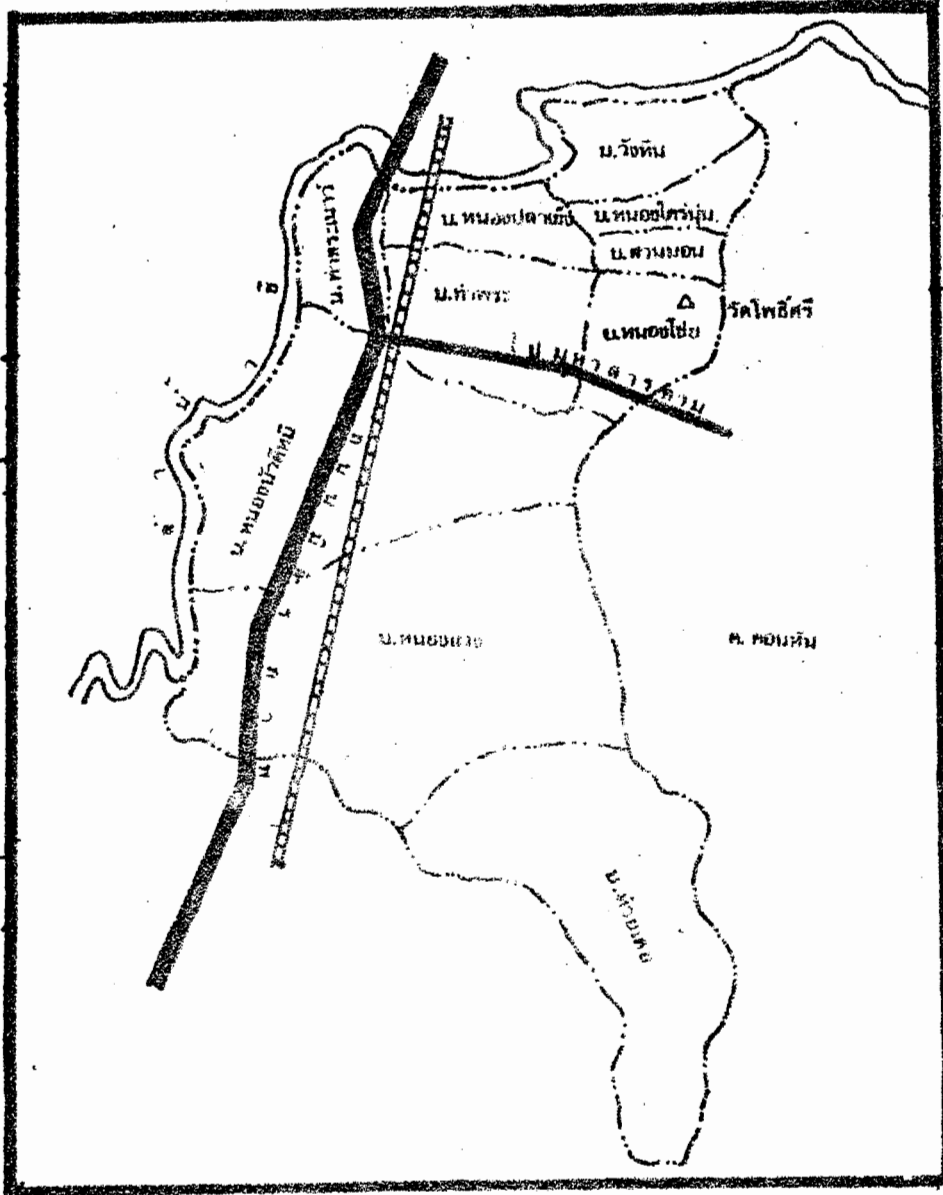
แผนที่ ตำบลหนองกอยเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

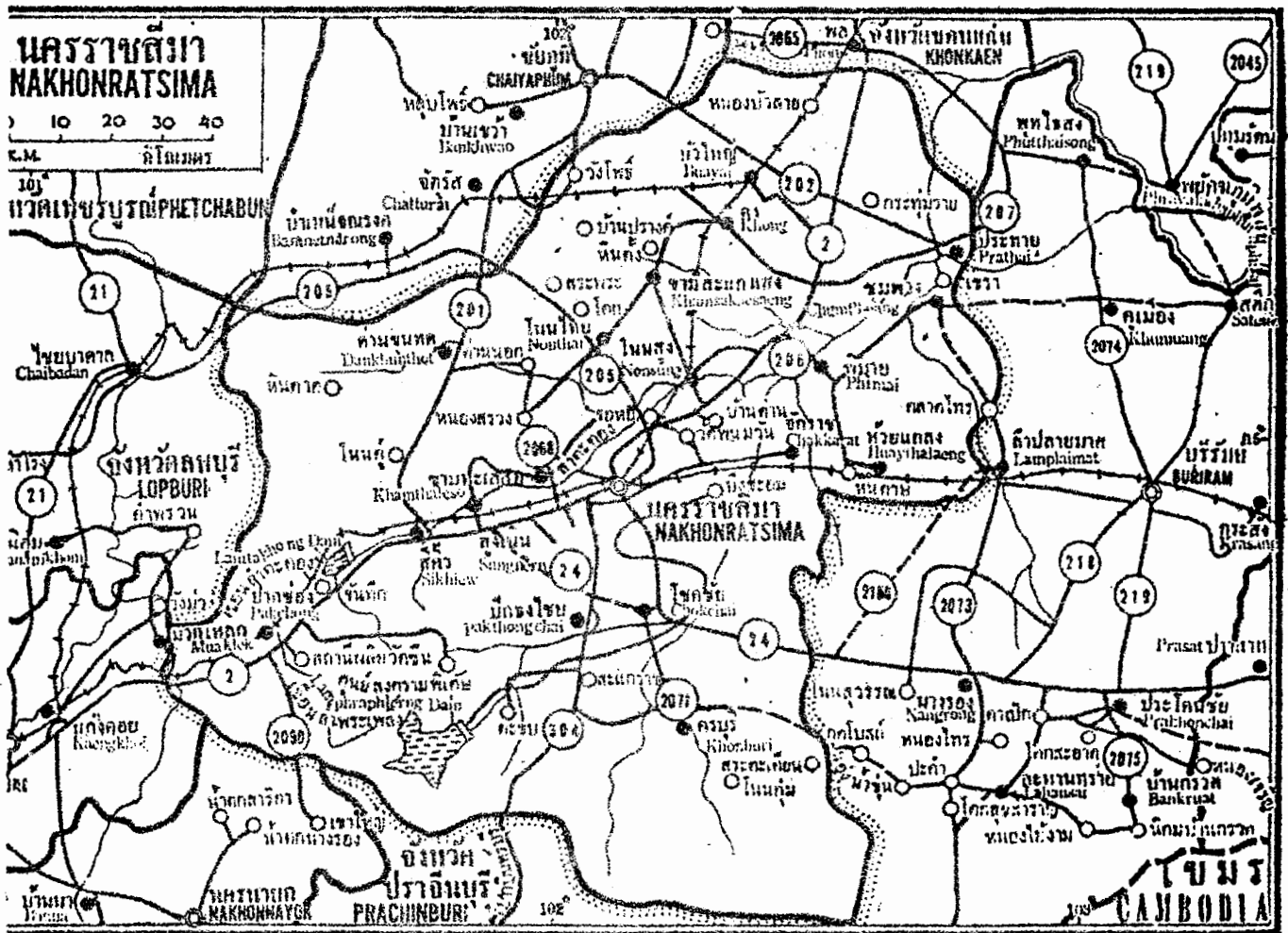
แผนที่จังหวัดขอนแก่น

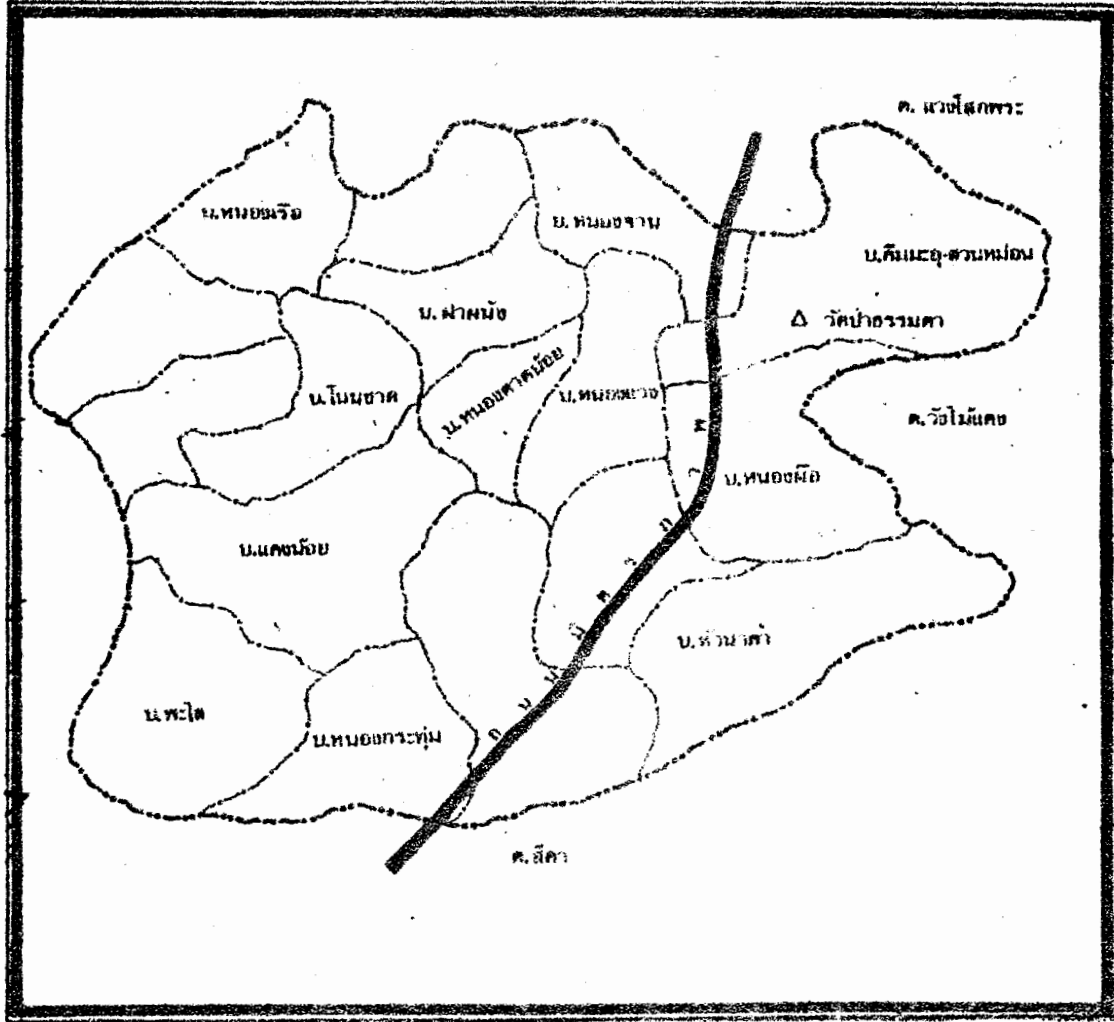
แผนที่ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

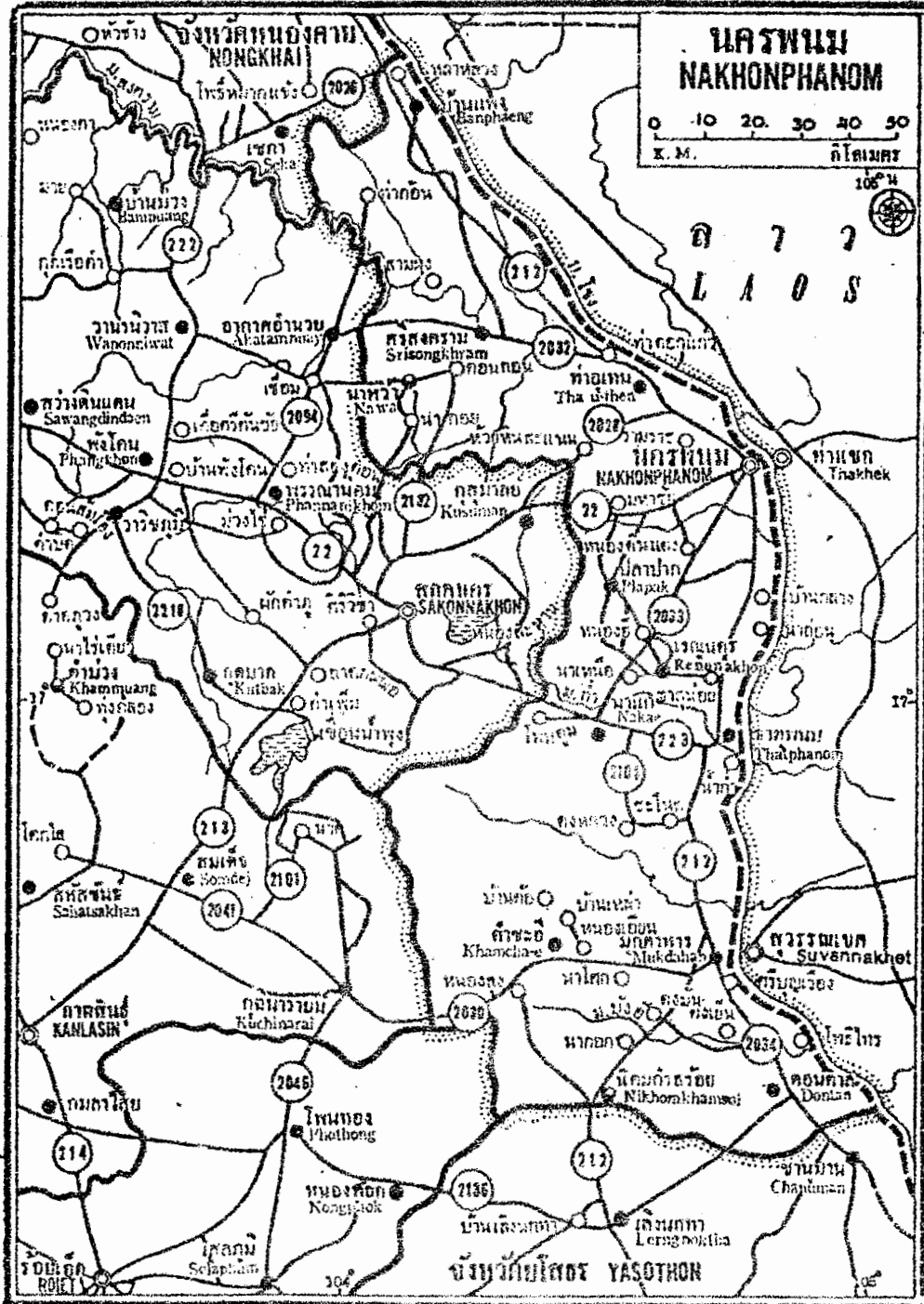

แผนที่จังหวัดนครราชสีมา

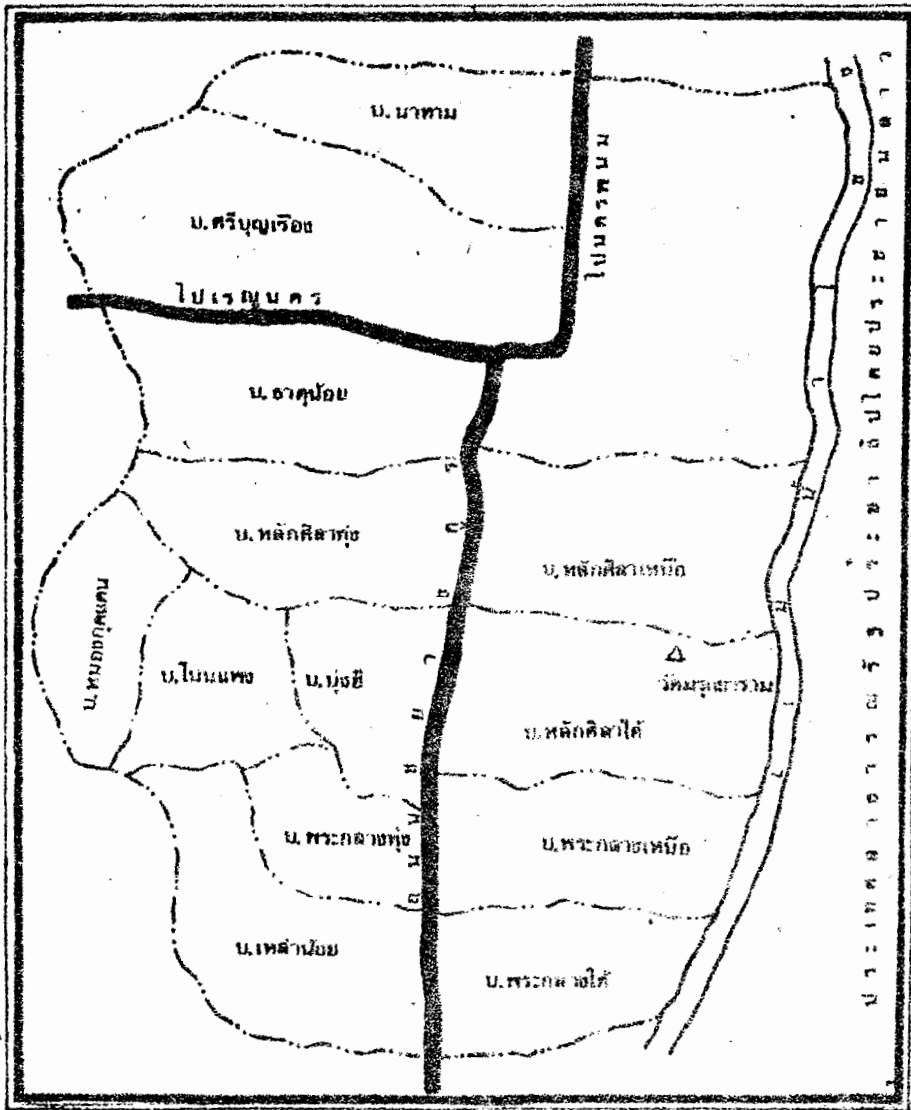

แผนที่ ตำบลหนองหว้า อำเภอวังใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

แผนที่ ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอรัตนพนม จังหวัดนครพนม

แบบสอบถามความนึกเห็นของผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านที่มีต่อ
บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์

สำหรับผู้สัมภาษณ์				
ครั้งที่	วันที่, เดือน, พ.ศ.	เวลา	ชื่อผู้สัมภาษณ์	หมายเหตุ

แบบสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น

โครงการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

จังหวัด

อำเภอ

ตำบล

หมู่บ้านและหมู่ที่

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

อายุ ปี

ศาสนาที่นับถือ

เคยบวชพระหรือไม่

เคย

ไม่เคย

ถ้าเลขวาระ การศึกษาทางปริยัติธรรมสูงสุด

.....

การศึกษาทางโลกจบชั้นสูงสุด

สถานภาพสมรส

อาชีพปัจจุบัน

รายได้ของครอบครัวปีละ (โคจรประมาณ)

ภูมิลำเนาเดิม (ตำบล อำเภอ จังหวัด).....

.....

ระยะเวลาที่อยู่ในหมู่บ้านนี้

ขณะนี้ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือร่วมกิจกรรมอะไร? และมีตำแหน่งเป็นอะไรในหมู่บ้านนี้

.....

.....

เหตุผลที่เป็นสมาชิกหรือร่วมกิจกรรม

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

1. ปัจจุบันพระภิกษุ

ได้ทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านในหมู่บ้านบ้าง?

.....

.....

.....

.....

2. ในช่วงระยะ 5 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ท่านมีความเห็นว่าพระภิกษุ

..... ได้มีบทบาทช่วยเหลือชาวบ้าน
ในเรื่องไหนมากที่สุดตามลำดับและโดยวิธีใด

.....

.....

.....

.....

ท่านได้มีส่วนร่วมหรือปฏิบัติตามอย่างใด ที่พระสงฆ์ท่านจัดทำกิจกรรมด้านโครงการ

.....

ร่วมมือ

ไม่ร่วมมือ

เหตุผลทำไมจึงร่วมมือ

.....

.....

ถ้าร่วมมือ ครอบคลุมของท่านได้รับผลประโยชน์และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร?

.....

.....

เหตุผลทำไมจึงไม่ร่วมมือ

.....
.....

แต่ละโครงการ กระบวนการที่ผ่านจัดทำค่าเงินงานมีรูปแบบ เป็นอย่างไร?

โครงการ

เป็นคณะกรรมการ

ประสานงานกับหน่วยงานอื่น

ดำเนินงานเองตามลำพัง

เป็นผู้ว่า

เป็นผู้ใช้ค่าบริการแนะนำ

เป็นผู้ให้ผลประโยชน์หรือความรู้

การดำเนินงานตามรูปแบบดังกล่าว มีความคิดเห็นอย่างไร?

เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

เหตุผลทำไมจึงเห็นด้วย

.....
.....

เหตุผลทำไมจึงไม่เห็นด้วย

.....
.....

ชื่อ เสนอแนะ

.....
.....

ท่านต้องการให้พระภิกษุสงฆ์ช่วยเหลือชาวบ้านในด้านไหนมากที่สุด ด้านการเผยแผ่ศีลธรรม
 ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการประกอบอาชีพ หรือการครองชีพ จัดอันดับความ
 สำคัญสูงสุดไปต่ำสุด กิจจาก 1-4

1.
2.
3.
4.

เหตุผลเพราะอะไร

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมในฐานะผู้นำท้องถิ่น

มีความคิดเห็นอย่างไรในบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคม นอกจากการเผยแผ่ศีลธรรมอย่างเดียว เห็นด้วยหรือไม่?

- เห็นด้วย
- ไม่เห็นด้วย

เหตุผลเห็นด้วย

.....

.....

.....

.....

เหตุผลไม่เห็นด้วย

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในหมู่บ้านที่ท่านมาอยู่ถูกต้องและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐหรือไม่?

- สอดคล้อง
- ไม่สอดคล้อง

เหตุผล

.....

.....

ในพระชนม์ของท่านพระภิกษุสงฆ์ที่ได้กระทำการพัฒนาไปในหมู่บ้านนี้ ท่านมีความ
เชื่อมั่นว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่?

ประสบความสำเร็จ ไม่ประสบความสำเร็จ

เพราะเหตุใด? เหตุผล

.....

.....

.....

ปัจจุบันเมื่อประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานการพัฒนาระดับกรมหรือการช่วยเหลือชาวบ้าน
ของพระสงฆ์ที่ท่านพบเห็นมีอะไรบ้าง?

.....

.....

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ที่ท่าน
พบเห็นมีอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

ท่านได้มีส่วนสนับสนุนช่วยเหลือในการพัฒนาสังคมของพระภิกษุสงฆ์มากน้อยเพียงใด

กิจกรรม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ช่วย
ด้านเผยแผ่ศีลธรรม					
ด้านการศึกษา					
ด้านสุขภาพอนามัย					
ด้านการประกอบอาชีพหรือการ ครองชีพ					

เหตุผลเพราะอะไร เสนอแนะ (ถ้ามี)

.....

.....

.....

ในหมู่บ้านพระสงฆ์มีโครงการส่งเสริมเผยแพร่คำนิยมพื้นฐาน 5 ประการ หรือไม่คือ

1. พึ่งตนเอง ชยันตเข้มเขียร และมีความรับผิดชอบ
2. ประหยัดการใช้จ่ายและหมั่นออม
3. รักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา
5. เคารพชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

มี

ไม่มี

พระสงฆ์ท่าน้ำหรือเห็นในกร เสนอแนะต่อหัวข้อของคำนิยมพื้นฐาน 5 ประการ
 มากน้อยเพียงใด

.....

.....

ท่านมีส่วนส่งเสริมเผยแพร่หรือไม่?

มี

ไม่มี

ถ้ามี ท่านมีส่วนส่งเสริมเผยแพร่อย่างไร? (วิธีการ)

.....

.....

.....

ห้องสมุด
 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ